

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

K A K O G R A P H I E

OF

OPSTELLEN MET DEZE EN GENE FEILEN

IN

T A A L E N S T I J L

BENEVENS EENIGE

TAALKUNDIGE AANTEEKENINGEN,

DOOR

M^R. B. H. LULOFS,

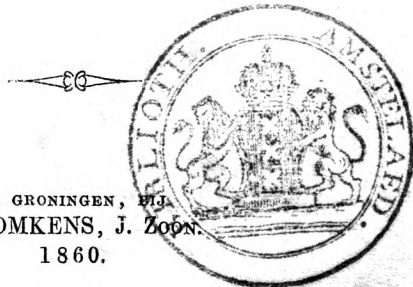
Hoogleraar, enz. enz.

(TEN GEBRUIKE BIJ AKADEMISCHE EN SOORTGELIJKE LESSEN.)

VIERDE DRUK.

Herzien door Dr. A. DE JAGER.

TE GRONINGEN, BIJ
J. OOMKENS, J. ZONN.
1860.

V O O R R E D E.

(VOOR DEN EERSTEN DRUK).

Misschien dunkt het u vreemd, geëerde Lezer, dat een zogenoemd Hoogleeraar in de Nederlandsche Letterkunde en Welsprekendheid zich nog met het opstellen van zulk een kinderachtig schijnend boek, als het bijgaande, heeft moeten bezig houden; doch in het onderwijs komt het minima non curat Praetor niet in aanmerking, en wanneer gij, gelijk ik, gedurende zes en twintig jaren als Conducteur op eene Akademische Diligence (mag ik het in vertrouwelijke scherts zoo eens noemen?) gediend hadt, zoudt gij weten, dat men somtijds al zonderlinge Passagiers aantreft, en dat verscheiden hunner op hunne reis door ons taal- en stijlgebied een' dergelijken negatieven Guide des Voyageurs nog broodnoodig hebben. Zie dus dit mijn papieren kind met geen azijnzuur gezigt aan en verschoon, dat het niet volgroeid en beter uit de kluiten gewassen is; of om onfiguurlijk en wat ernstiger te spreken, neem niet euvel, dat het boekske slechts over deze en gene feilen van taal, stijl en uitspraak loopt, en voorts ook niet meer nog tot de hoogere redekunst of welsprekendheidsleer betrekking heeft (). Eene volledige Kakographie*

(*) *Ik had eerst alle woorden, waarin fouten voorkomen, met eene andere letter willen laten drukken; doch bij nader inzien heb ik mij bepaald om er slechts enkele indiervoege aan te wijzen, opdat men jongen lieden-zelven ze kon laten zoeken.*

lag niet in mijn plan en zou of voor mijn doel noodeloos, of te moeilijk en omslagtig geweest zijn. — In de Aanteekeningen zult gij, hoop ik, nog wel het eene en andere vinden, dat, hoezeer in den eigenlijken zin van het woord maar even aangestipt en ook om de redenen, aan het slot des werks genoemd, plotselijk afbrekend, uwer aandacht niet geheel onwaardig is. — Het zij echter hiermede hoe het wil, hoe weinig beteekenend dit geschrift ook zijn moge, heeft het mij toch sedert een paar jaren meer tijd en moeite gekost, dan ik welligt tot twee of drie redevoeringen, een paar reisbeschrijvingen en wat verzen op den koop toe noodig zoude hebben gehad. Ten slotte laat ik hier eenige woorden van den grooten HUYDECOOPER uit zijne Pr. van Taalen Dichtk. volgen, woorden, waarvan gij, mutatis mutandis, op mij de toepassing wel maken zult. Rondborstig bekennende, dat hij-zelf wel eene zekere door hem gegispte misgreep begaan had, zegt hij: „Ik, die dikwils al wat veel vrymoedigheid gebruikt heb in het berispen van anderen, wil gaarne bekennen, dat ik, in het begrypen van dit onderscheid, vry wat dom geweest ben, en ik twyffel niet, of men zal in het voorste gedeelte van ditzelfde werk hiertegen noch wel eens misdään vinden. Het dwaalen is menschelijk: maar die alleen zoekt naar 't geen recht en waar is, moet zijne eigen dwaalingen zowel erkennen als die van anderen.”

Hiermede vaarwel!

Groningen, Julij 1841.

B. H. LULOFS.

§ 1. EENIGE FEILEN TEGEN EENE ZUIVERE
EN BEVALLIGE UITSpraak VAN HET
NEDERLANDSCH.

Oorverscheurend is tegenwoordig dikwerf de uitspraak, die aan sommige Nederlandsche letterklanken, ook door anders beschaafde redenaars, gegeven wordt. Hoorden haar onze voorouders uit den tijd van HOOFT en VONDEL, zij zouden zich, gelijk men het noemt, met rammelend gebeente in hun graf omkeeren, en niet ten onrechte waarlijk hebben BILDERDIJK, SIEGENBEEK, WISELIUS en anderen tegen ettelijke misbruiken in dezen zoo zeer geijverd. Onze taal, die met hare overige Duitsche zusters, nichten en bastaardnichten, het Hoogduitsch, Deensch, Zweedsch en Engelsch, ondanks hare veelvuldige loffelijke eigenschappen, toch niet bijzonder zacht en fluweelachtig van klank is, in vergelijking ten minste der Romanische talen, — het Italiaansch, Spaansch, Portugeesch en Fransch — krijgt door die barbaarsche uitspraak nog eenige graden hardheid meer. Grove feilen, waarover een gekuischt oor zich in redevoeringen dagelijks ergeren kan, zijn onder anderen, dat de *sch* (dat schibboleth voor alle buitenlanders) zoo schor mogelijk uit de keel geschraapt wordt, ook dáár, waar dit geheel onnoodig is, en, zij als eene bloöte *s* kon worden uitgesproken; — dat de *ng*, en soms ook wel de *nk*, den klank ontvangt van twee gescheiden, scherp uitgesproken letters, in stede dat men haar tot een' enkelen zachten letterklank doe versmelten; — dat op zijn Friesch de *s* vaak in de regten der *s*, de *v* in die der *f* treedt; — dat de *n* op het einde der woorden, of waar zij, gelijk de beroemde JACOB GRIMM het zou uitdrukken, *uitluidend* is, wordt ingeslikt, of omgekeerd den hoorderen met eene angstvallige en loodzwaar op haar drukkende naauwgezetheid

toegesteld: — dat men het onderscheid tusschen *aau* en *ou* geheel uit het oog verliest, een gebrek te Groningen bij velen aan de orde van den dag; — dat men het tusschen *i* en *e* in dobberende geluid der *i* in *eenige*, *bezigen*, *hevige* en soortgelijke woorden veel te piepend maakt; — dat men in den uitgang *lijk* de *ij* veel te duidelijk doet hooren; — dat *eene*, *eenen*, *zijnen*, *uwen*, *haren*, *mijnen*, en wat dergelijke lid- en voornaamwoorden meer zijn, als kokinjes, om het dus te noemen, worden uitgerekt; terwijl men daarbij aan de *e* in de slotlettergrepen dier woorden, gelijk zoo ook aan diezelfde letter in de beginsyllabe van *verbeelden*, *vermaak*, *verlangen* enz. den klank eener scherp-korte, in stede van die eener zacht-korte *e*, bijzet; — dat men de *w* in *uwe*, *huwen* enz. vaak tegen hare zuster en naast voorgaande buur, de *v*, verwisselt of omruilt; — dat de *a* in *aan* het, op zijn Hoogduitsch, met een' korten klank soms voor lief moet nemen; — dat men den accent of klemtoon in woorden, als daar zijn, *waarachtig*, *zwartachtig*, *ernsthastig*, *roekeloosheid* en dergelijke niet zelden geheel verkeerd doet vallen. Enz. enz. enz. enz.

In de volgende voorbeelden heb ik deze en gene woorden gebracht, waarin ten bovengemelden aanzien gezondigd kan worden, en hier en daar enkele dier woorden of lettergrepen met eene andere letter doen drukken. Men doe minkundigen die voorbeelden lezen, en zorg, dat zij zich onder het uitspreken aan de gegipte fouten niet schuldig maken.

Moed, moed, ô stervelingen!
 Wat neevlen u omringen,
 Wat rampen u bespringen,
 Wat zielsmart u verscheurt,
 Hoopt! — 't licht zal eenmaal dringen
 Door nacht en schemeringen;
 Eens valt in zaalger kringen
 U eeuwig heil te beurt.

Niet *aanwelijk*, maar van *ganscher* harte, mijn vriend, wenschen wij, dat aan u en *uwe* echtgenoot al dat geluk moge *geschonken* worden, hetwelk de *Almagtige* hier op de wereld den menschen *schenken* wil, en dat kwellingen en rampen,

waardoor dit aardsche leven maar al te dikwerf geprangd en benaauwd wordt, en die zoowel in het trotsche paleis van *eenen* magtigen Koning, als in het nederige verblijf eens eenvoudigen landmans dringen, van u zooveel mogelijk worden geweerd. O, dat God bij voortdoring zijne beste zegeningen over uw huwelijk uitstorte! Dat hij *uwen* zoon en *uwe* dochter voorspoediglijk doe opgroeijen! Dat hij *uwen* braven vader en *uwe* goede oude moeder nog lang aan uw geluk *deelachtig* doe zijn! Zoo zult gij met blijdschap het pad des levens bewandelen, en, als de ure eens slaat, dat gij van deze wereld scheiden moet, zult gij zonder *moedeloosheid*, niet *schrikachtig* en *vreesachtig*, maar *manhaftig* en *heldhaftig* den dood, die zijne *klaauwen* naar u uitstrekt, onder de oogen zien. Kalme rust zal op uw sterfbed dauwen, en met stamelende tong zult gij nog uitroepen: wel mij, dat ik het aanzijn *ontvangen*, wel mij, dat ik *aardsche* vreugd en smart beproefd heb!

§ 2. EENIGE FEILEN TEGEN DE MEEST GEBRUIKELIJKE SPELLING.

Nimmer zal men eene spelling erlangen, die schootvrij voor alle berisping is, en die ons de juiste uitspraak der woorden volkomen zal doen kennen. Of men b. v. het woord *boeijen*, naar de spelling van den heer SIEGENBEEK, met eene dubbele, dan, naar die van wijlen van onzen vermaarden BILDERDIJK, met eene enkele *i*, gelieve te schrijven: steeds zal men den vreemdeling of den min geoeffenden lezer moeten waarschuwen, om in het eerste geval niet op eene lijmachtige en slepende wijze *boei-jen*, en in het tweede niet hortend en stootend *boei-ën* te lezen; maar in beide gevallen, eenigzins naar Italiaanschen trant, de *i* op de *e* zachtkens te doen overvloeijen, gelijk de *u* op de *e* in *vrouwen* (Hoogd. *Frauen*) en soortgelijke woorden, waarin de *w* ook blootelijk tot eene middelaarster tusschen die *u* en *e* strekt. Ik heb dus nimmer reden gevonden om, wat ten minste hoofdpunten betreft, van de tegenwoordig het meest in zwang zijnde spelling af te wijken, daar mij deze, alles zamengenomen, op gansch geene

onbillijke, op kalm en onpartijdig beredeneerde, en voor een deel door het gezag van eenen TEN KATE, HUYDECOOPER, KLUIT en anderen gewaarborgde gronden schijnt te steunen, en wij, zoo we elk op onze eigene hand weêr gaan spellen, gevaar loopen om in datzelfde Babel van spelverwarring terug te vallen, hetwelk vroeger, tot ergernis van alle vrienden van orde en netheid, in ons lieve vaderland zijne *misselicke tonghe* (zou de oud-Vlaminger MAERLANT zeggen) hooren deed. Het zijn toch niet allen BILDERDIJKEN, die tegen de heerschende spellingskerk (men vergunne mij de boertende uitdrukking) hun protest inleveren, en zoo nu ook al de Koning onder de Koningen der tegenwoordige kenners van Duitsche talen en oudheden, zoo JAKOB GRIMM aan den in Duitschland bij het gros gebruikelijken speltrant zich niet overal onderwerpt, kan echter bij ons te lande zoo menig piepjong schrijvertje of dichtertje, die juist nog niet de scherpzinnigheid, de duizelingwekkende geleerdheid en den Europeschen roem van JAKOB GRIMM bezit, zich wel naar de hier bij het groote Publiek thans aangenomene spelregels schikken. Dit in het voorbijgaan! — Hier nu tot oefening voor minkundigen eenige zinsneden en zinnen met spelfeilen, die nog wel eens begaan worden. Het grootste aantal dier misschrijvingen (ook deze en gene meer grammatikale en etymologische zonden loopen er onder) heeft betrekking tot de zogenaaemde enkele en dubbele vokaalspelling, en bevat niet alleen spelketterijen tegen de kanons der zoo even gemelde heerschende Kerk, maar ook tegen die der Bilderdijkiaansche en andere Dissenters.

De meeste fouten moet men zelf zoeken, slechts sommige zijn door verandering van letter aangewezen (*).

1). Stel geen' prys, ô mensch, op de *brooze* kronen en *thronen* dezer aerde, mair op de onverderffelijcke kroonen en tronen des eeuwigen levens.

2). Dwinglandy is dwingelandij, om het even of het gemeene volk, dan of *grote heren* over de inwoonders van een land den slaavengessel zwaaijen.

(*) Dit zij hier, één's voor altijd, aangemerkt!

3). *Goedertierendheid*, toegevendheid en gerechtigheid zijn kostbaare perelen en *juwelen* in de kronen der Vorsten.

4). *Honing* is geen ghepast en ordentelijk rijm op Konink, wijl er *namentlijk*, gelijk HUYDECOPER ons poogt te leren, eene letter te veel in is.

5). ACHILLES mocht met recht om de rapheid zijner benen bij HOMERUS de snelvoetige *heten*, den dood kon hij *nochthans* niet ontlopen. De peil van PARIS deed hem maar al te schierlijk in het sombere rijk der *doden* daalen.

6). ALEXANDER de Macedoniër, en NAPOLÉON de Corsicaan hebben beiden de waereld van den roem hunner oorlogsbedrijven doen weergalmen. Deze echter stierf van wrevel en hartzeer op eene eenzame rots in den oceaen, *geene* bluste zijne levenslamp uit in stromen wijus.

7). Bekoorlijk prijken de *roozen* in tuinen en hooven, maar noch aanminniger bloeijen en *bloozen* zij op uwe rode koonen, o schone, *lieftallige* en vriendelijk glimlachende maagt van Gelderlands heuvel- en *lommerijke* landsdowen.

8). Ridderorders zijn tands op *orde* der Vorsten aan de *orden* van den dag. Jammer, dat zij zo dikwerf den vlijenden kruiper en kuiper een' glants bijzetten, dien hij niet verdient, den man van verdiensten een' glans, dien hij niet nodig heeft.

9). Menige *zegen* strekte, gelijk HANNIBALS overwinning bij Cannae, den overwinnaar niet tot *zege*. — *Halstarrigheid* is de standvastigheid van zotten.

10). Hoe strelend is het bij het zilveren maanligt, ter neêrgeleid aan de zomen van een stromend water onder der bomen schommelend loofgewelf, het kwelen der nagtegalen en de kwijnende tonen eens waldhoorens te horen!

11). Wie zou van moordzieke, *moordadige* volkshopen en volkssamschoolingen verbetering voor Europas maatschappelijken toestand, hoe elendig die zijn moge, *hoopen* durven?

12). Gene taal is soms zoo welsprekend als de taal der ogen en der *gebaarden* van stommen en doven.

13). Koolen is spijs voor haart en Kachel, *kolen* voor mensen.

14). Wasschen, wassen en wassen zijn, als wasch, was, was en was, dikwerf woorden van zeer verschillende *betekenis*.

15). Treurt niet, veegt de traanen van uw aangezigt, van uw weezen, o ghij wenende *wezen!* God heeft gezegd, dat hy een vader der wezen *weezen* zou.

16). Die arm- en jammerzalige Godgeleerde twisten hier te lande in den aanvang der zeventiende eeuw, helaas, hoe veel tranen hebben zij uit de ogen van gecstelijken en *leken* doen leeken!

17). Al wordt de vrijheid des menschelijken geestes beslooten en gekluisterd in *slooten*, omringt met muiren, wallen, gragten en *sloten*, toch zal zij grendels, slooten en boeijen verbreken en zegevierend het hoofd ten hogen hemel verheffen.

18). Hoe vaak wordt door de Fortuin hier op aarde den eenvoudigen en onnoozelen *vroome* de kelk der smart, den *lozen* en bozen deugniet de beker der vreugde aangeboden!

19). *Weeken* en maanden achtereen stortte zij beeken van tranen, de aanminnige maegd, dog geene tranen hadden de kragt of macht om hare droefheid te *leenigen* en het stenen hart van haren wreden dwingeland te vermurven en weker te maken.

20). O gij helden der Oudheid, uit doorlugtige en *adelijke* geslagten gesprooten, hoe dikwerf *slagttet* en geleekt gij op het slagveld gene helden, maar beulen en menschen*slachters*.

21). De achterklap en de laster onzer eeuw weten met den kwaadaartigsten loogen hunne schriften te *logen* en aan het onnozel publiek de *hoonendste* verdichtzelen op de mouw te *spellen*.

22). Men mag vrij *gelooven*, dat het dwaas is jonge lieden te veel te looven.

23). Op geld overmatig te steunen en te *lenen* is dwaas, geld aan verkwisters te lenen nog dwazer.

24). Gelukkig de jongeling, die evenzeer op zijne plaats is in de *reijen* der wijzen, als in de *dansrijen* der hupplende en rijende maagden!

25). Verwar niet ligt en licht,
Verwar niet ij en ei,

Verwar niet prei en prij,
 Verwar niet digt en dicht,
 Noch wigt en teeder wicht,
 Ook poten niet en pooten,
 Of sloten soms met slooten.

26). Het edele, *schone* en goede kan zoowel gepredikt worden op de *schouwtonelen*, zelfs in blij- en klugtspeelen, als op den kanzel. *MOLIÈRE* heeft misschien meer gebreken verbeterd, dan *BOSSUET* en *MASSILLON*.

27). Een oud- Hollandsch Dichter zingt van den gesteengden *STEPHANUS*:

Trek met mij naar de plaats, waar al de stenen *steen*,
 Waar al de stenigers, waar al de regters wenen.

28). Wat poogt ge op trippelende tonen,
 Bij 't schel geruisch der vedeltoonon,
 Uw danskunst aan 't publiek te *tonen*,
 Onnoz'len in uw net te tronen?

29). Tragt in uwe jeugd, o jeugt, wijsheid te kopen?
 Zij is kostbarer voor haren *koper* dan koper, silver en rood goud.

30). O Aegijpte, ô Babilonie, ô *Assijrie*, waar is de luister van uw Memphis, uw Babijlon, uw Ninive gebleven?
 Enz. Enz. Enz.

§ 2. EENIGE FEILEN TEGEN HET VORMEN EN GEBRUIKEN VAN ZAMENGESTELDE WOORDEN OF COMPOSITA, TEGEN DE GETALLEN, DE GESLACHTEN EN DE VERBUIGING DER ZELFSTANDIGE EN BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN (ADJECTIVA EN SUBSTANTIVA), LIDWOORDEN, VOORNAAMWOORDEN EN GETALWOORDEN, (ARTICULI, PRONOMINA EN NUMERALIA).

1). Welke mogen wel de redens wezen, dat CHRISTUS in deze of geene leerreden niet uitdrukkelijk over den pligt en * deugd van vaderlandliefde handelt? Zeker moet men de *rede* hiervan niet daarin zoeken, dat de Heiland zelve niet *vaderlandslievend* geweest zou zijn, maar wel in dezen, dat hij in zijn gebod van *zich* lief te hebben, alle soorten van liefden en vriendschappen, en dan ook de vaderlandsmin, begrepen heeft.

2). Een beroemd Dichter zingt :

Nu treedt hij voor het laatst dit woud bewogen in,
En knielt bij 't zielloos stof van zijne zielvriendin.

3). Het is eene ongemeen fraaije vergelijking, die voss in eene der zangen zijner *Louize* van het schouwspel eens bloeienden *appelbooms*, in den glans des avondroods prijken- de, of door den maanschijn verzilverd, ontleent.

4). Wel hem, die doodsziek of in *doodnood* zonder sidde- ring evenwel de dood, die koningin der verschrikking, onder de oogen kan zien!

5). KANT, wijlen of in den tijd in *velerleije* opzigten een der grootste wijsgeers van latere tijd, zegt ergens, dat er niets verhevener is als het schouwspel van den sterrehemel boven ons, en het gevoel in onze *binnensten* van aan onze pligt ten dood toe, en zoowel bij tegen als *voorspoeden*, ge- trouw te kunnen blijven. *Indedaad*, kan ons iets met groot- schere aandoenings vervullen, dan wanneer wij in die *diep- tens* der hemelen, in die afgronds, gelijk Mevrouw VAN STAEL

ze noemt, boven ons hoofd gehangen, onze bliken dompe-
len, en daar die duizende van gestarptes zien, die, elk in
haren vasten loopbaan, door de onmeetbare ruimtens der
schepping rollen? En als de mensch, al zijne behoefkens, be-
geertens, verlangens en *belangens* bedwingende, smarten en
lijdens, dood en graf trotserende, allen aardschen vreugden
en *blijdschappen* vaarwel zeggende, slechts naar de inspraken
van zijn pligtgevoel luistert; als een REGULUS, een BELLING,
doof voor de smekingens en tranen hunner *egadens*, kinders,
vrienden en medematen, liever zich in een vat, dat met spij-
keren beslagen is, wentelen, of *levendig* in de grafshoot be-
delven willen laten, als dat zij, gelijk lafaarten, de door hun
gedane beloftens niet gestamd zouden doen, wie gevoelt dan
ook niet in het zedelijke die rillings *des verhevens* (zoo als
zekeer een Schrijver het uitdrukt), die met *onbeschrijfbare* en
onuitspreekbare *gevoelens* geheel de ziel overstroomen? -

6). Het oud-Hollandsche spreekwoord zegt: „’t zijn niet
alle *kokken*, die lange messen dragen.” Zoo zijn *alle*, die den
titel voeren van overstens, van *Generalen*, van *Luitenanten* of
andere Officiers, van Ministeren, Staatdienaren of Bewind-
lieden, van Doctors, van Professors, van Chirurgen, van
Koopmannen, van Schoolmeesteren enz. enz. het daarom nog
niet in *de* ware zin des woords. Ook alle *Godsgeleerde* of be-
oefenaars der Godgeleerdheid zijn bloot uit dien hoofde nog
geene beoefenaars der godvrucht, of werkelijk *godsvruchtig*.

7). VONDEL zingt in zijn verwonderlijk schoon en *meester-
achtig* vers tot de H. Maagd:

Al zit gij op een wolk van serafinnen,
Zoo diep in ’t goud van ’t albezielend licht
Der Godheid met uw stralend aangezicht,
Dat *cherubijns* belonken en beminnen!

8). In de oude Noordsche Saga’s of volkzeggingen spe-
len de wapensmids een’ grooten rol, ja, zij waren dikwerf
geziener dan later menigen edelman, fier op zijne *wapenen* en
zestien kwartiers. Zij vervaardigden allerlei soort van wa-
pens, inzonderheid zwaarden, onder *welken* het zwaart *de*
Tyrfing in de Hervarar-Saga zoo beroemd is.

9). Gij moogt te schip of te paard de zorg pogen te ontvlieden, toch zal zij, zingt HORATIUS in het Latijn, zijn *landtaal*, het *schipsboord* met uw beklimmen en zich achter uw op het ros zetten.

10). *Elk Ouder* is verplicht voor het kroost, dat Gode, 's Opperste wijsheids bestel, hem gegeven heeft te zorgen, en, *des noods zijnde*, voor hun geluk alles veil te bebben. *Kinderenliefde* moet daarvoor zijne loon zijn.

11). Herinnert gij u nog, ô de waardste mijner vrienden, den schoonen avond, die wij verleden jaar met ware wel lust te, niet ver van de boorden der Rijn, doorbragten? Het was warm, doch de warmte werd getemperd door den adem eener *koele* zuidwind, die, met balsemgeurs beladen, door *de geboomtens* lispelde. De Wagenaar des hemels, (om in de trant der Ouden te spreken) de Zon, *haar* brieschende vierspan onvermoeid mennend, daalde op haren gouden kar al lager en lager, totdat zij eindelijk in *de* zee dook, waar THETIS, gelijk een *grote* Dichter het uitdrukt, *haar* met open armen ontving en CUPIDO de teugels greep der rossen, die gretig de koele vloedden inslorpten. Liefelijk klonken de *fluittoon*en der nachtegaal door het boschaadje, terwijl in de grasbeemd het avondlijk loeijen en geblaas van runders en schapen weergalmd, afgewisseld door het min aangename gekwaak *der* kikvorsch. Wij paarden vrolijk *onzer* aller gezang aan die stemmen der natuur. In onze glazen parelden de droppelen der geurige rijnwijn, en wolken *eener* blaauwe, welriekende rook stegen uit zindelijke *aarde* pijpen ten hemel. Menig, * (*) wien de Min met *hare* pijlen gekwetst had, en die haar geheel onder den voet was geworpen, stelde eene gezondheid, of toast, gelijk men in de bastaardtaal der mode zegt, op de Dulcinéa zijner gedachten in, zich daarbij niet storende aan den spot en * beschimping van *deze* of gene *andere* borst, die van *eenen* minder verliefden inborst, en voor den Min ongevoelig, met *zijnen* sentimentelen

(*) Dit sterretje geeft hier en elders te kennen, dat er eene uitlating plaats heeft.

vlaag de draak stak. De Nacht breidde nu allengs *zijnen* sluijer uit. Hesperus ontstak hare lamp, de maan, die *beheerscher der* nacht, verrees in het zuidoosten, en *duizende* van starvuren blonken in het ruim des lichts. O, welks ziel wordt niet bewogen, als hij in de blaauwe oceaan der heme-
len die eilanden van licht ziet (zoo zingt er Albions zwaan van in zijn lied „de belegering van Corinthe”), die zoo *zielenvol* flikkeren, en waar, gelijk de godsvreezende VAN ALPHEN het uitdrukt, de grenzen onzer *lijden* staan. Met ligte tred kwam thans eene vrouwelijke gestalte, in rijke dos getooid, langs een eng *voetpadje* uit het digste des boschs op ons aanzweven. Zij droeg op derzelve arms *een'* zuigeling, een klein meisje, dat met zijne kleine handjes 's *moeders* gelaat liefkoosde en * werd verzeld van eene boerin, die haar tot *eenen* gids scheen te strekken. Deze laatstgemelde *arme* mensch doch genoeg, gij zult u dit avontuur nog beter als ik herinneren.

12). Welzalig hem, die Gods woord op *zijnen* aardschen loopbaan tot enen lamp voor zijne voet strekt! Niets zal de vrede zijner ziel verstoren. De Booze zal hem nimmer onder *den* voet werpen; CHRISTUS zal hem door zijnen voorspraak tot *eene* voorspraak strekken, en de burgerschap des eewigen levens zal hem geschonken worden.

13). *Het* punt van het staal is scherp; maar meer scherper was de punt van het verstand, waarop, gelijk onze *oude* Hollandsche historieschrijver en dichter BRANDT het uitdrukt, de Prins WILLEM den Eersten zooveel vijandelijk staal afkeerde.

14). VONDEL zingt:

Hier stond een groeiende en nooit afgehouden woud.

15). De Bataviërs mogt men in sommigen opzigten den bloem, de puik, *de* pit, het kern der Germaansche volkstammen noemen. — *Het* pit diens noots is nog niet rijp.

16). Flonkerend — zeide een verliefd en door verliefdheid half raaskallend Jongeling tot een meisje, hetwelk hem door *dezelfs* schoonheid het hoofd op het hol bragt, — flonkerend is dat diamant daar aan uw' vinger, maar nog flon-

kerender *de* diamant uwer oogen. De robijn uwer lippen gaat de purpergloed van het robijn ver te boven. Sneeuw wit is *de* neteldoek van het doek, dat gij om uwe zwaanhals draagt, maar nog sneeuw witter *de* sneeuw van dien hals zelve. Neen, bij het blank dier sneeuw moet de wittigheid van *het* door geene voet nog gerepte sneeuw, hetwelk den grond van het gindsche dennenbosch bedekt, schaamrood zwichten! De saffier ô mijn Heer, ik bid u, sprak het lieve kind, terwijl het *zijne* schoone oogen, spottende wijze op zijnen aanbieder vestigde, wees niet zoo kwistig met *de* robijn, *de* diamant, de smaragd, of welk andere edele steenen gij mischien nog meer zoudt opnoemen, en laat zoowel den sneeuw mijner hals, als die arme ongerepte sneeuw in het dennenbosch toch ook ongerept van uwe tong blijven!

17). Het trotsche Engeland, die *Koning der* bruisende pekel (gelijk de dichters de zee wel eens noemen), mag met *het* volle regt de Carthago van latere tijd heeten. Naar welke gewesten der aardbol toch zendt het zijne schepen niet henen, welke waters worden niet beschaduwd door zijue zeilen? Waar is echter Carthago, waar *deszelfs* moeder, het kooprijke, levende, woelige Tyrus met al *haren* welvaart, waar Babel, waar de schitterende Palmira gebleven? Ook den tijd kan komen, dat Londen van den troon gestooten en, uit *de rei* der wereldsteden gebannen, niet meer in *zijne* handen dien drietand zal zwaaijen, van denwelke het in de bekende Fransche versregel luidt:

Le trident de Neptune est le sceptre du monde.

18). In de derde zang der „Hollandsche Natie,” ter bekender plaatse, waar men de heerlijke beschrijving *der* heldendood van KLAASSENS, den Vice-admiraal Zeelands, aantreft, lezen wij:

Hij staat alleen, maar vast, gelijk een rots 't geweld
 Der eeuwen, 't woest gebrul des donders fier blijft trotsen,
 Schoon stormen aan *zijn'* voet in wilde golven klotsen,
 Schoon schip bij schip met kracht geslingerd op zijn borst,
 Verbrijzeld henen stuift, staat hij, met kracht omschorst,
 Belacht het woeden der orkanen en der eeuwen.

19). In hetzelfde dichtstuk, vol *eener* hooge geestdrift en eener soms *schitterendste*, bij uitstek voor declamatie geschikte poëzij, lezen wij (er wordt van *LODEWIJK de Veertiende, den Koning Frankrijks*, geproken):

Brittanje biedt u hulp, tracht, op *zijn* zeemagt trotsch,
Te ontwingen Neêrlands vuist den staf des watergods.

20). *Wat voor eenen* Italiaan, die met *eenen* warmen zucht voor deszelfs vaderland beziel is, loost niet menige bange zucht, stort niet menige bittere traan, als hij haar in den rij der volkeren niet meer die rang ziet bekleeden, *welke* het vroeger bezat.

21). Om *den* taak, wien ik op mij genomen heb, gelukkig ten einde te brengen, gevoel ik maar al te zeer, dat ik uwen aandacht en welwillendheid benoodigd heb, zie daar woorden, dien men telker reize uit de mond van redenaars hooren kan.

22). Hoe menig toog in de middeleeuwen blootvoets, *ongedekten hoofdes*, neêrgeslagenen blik, diep bedrukker ziel, naar den heiligen grave, om daar vergeving zijner zonden af te smeeken!

23). De *staande* — luidt, meen ik, een oud-Indisch zeggen: — zijn er beter aan als de gaande, de zittende dan de staande, de liggende dan de zittende, de slapende dan de leggende en wakende, en de Dood is het beste van alles.

24). Helaas, *EMILIA*, die gij mij steeds eene vriendin geweest zijt, ik ben een levendig toonbeeld van *zielverscheurbare elende!* Mijn droefheid is *ontroostelijk*. Waar ik ga, waar ik sta, overal zweeft mijn het beeldtenis van een geliefde echtgenoot, eener aangebedenste gade voor *de* oogen, die de dood mij in de bloei harer jeugd ontrukkt heeft. Niets zie ik als haar. Niets anders hoor ik in het ruischen der avondwind als hare stem. *Geen* ander als zij alleen zal ooit mijn eens zoo *liefdedronken* hart weêr met liefde vervullen. O *lachendste*, ô *goude* dagen, mij voor altijd ontvloden! O wreeden dood, die met uwen *ijzerenen* voet al die bloemen en *bloesemen* mijns geluks vertrapt hebt! Wanneer zal ik in

's aardes stille schoot die balsem der rust vinden, die mijn kommerbeladen, mijn *gewonde*, mijn bloedeude hart, mijn smartverscheurde ziel zoo zeer noodig is. O geliefde moeder, ô *braaf, geliefd* vader, die zoo lang reeds in uwen mosbewassenen graven *rusten*, die ook zoo vroegtijdig des levens beroofd zijt; moet ik nu ook de smart ondervinden, dat zij, de *bemindste* der echtgenoots, de van mij bemindere dan heel de wereld, dat zij, *waaraan* ik met eenen diamante liefdesketen was vastgekleusterd, van mij, *rampzaligen* mensch, afgescheurd, voor eeuwiglijk *en altoos* van mij afgescheurd is?

25). De Prins WILLEM den Eersten, 's *Keizers* KARELS des Vijfden groot vriend en vertrouweling, was een *wijze*, een goede Vorst, en van zoo scherper verstand, dan er maar weinige gevonden werden, kortom, een groote man, die het geluk zijns vaderlands boven zijns zelfs geluk stelde. Waarom, ô *edel groot* man, moest gij zoo moordadig van het leven *ontroofd* worden?

26). HOMERUS geeft aan ACHILLES telkens de bijnaam van *ποδας ωρις* (*snelvoetige*). Hij wil hiermede zeggen, dat ACHILLES rap te been, dat hij snellervoetig als elkeen ander Griek, dat hij een *sterke* looper was. Dit heeft die zoon *der* THETIS dan ook getoond, toen hij, ter aanschouwen der op het been gebragte legers der Grieken en Trojanen, HECTOR, den edelen telg des PRIAMUS en der HECUBA, HECTOR, die in *grootte* van ziel boven elkeneenen uitmuntte, met de snelheid der bliksem *nazat*. Dat ACHILLES echter ten zelfden tijde niet slechts een sterke looper, maar ook een *sterk* looper of een man van groote ligchaamkrachten was, ja, *niemand der stervelingen* zoo sterk dan hij, helaas, dit heeft HECTOR ondervonden, toen hij voor het zwaard diens in het oorlog zoo dapperen *krijgsoverstens* en heirvorsts bukken moest, gelijk de zoo even gemelde bewonderdste en onsterfelijkste dichter Griekenlands in den twee en twintigsten zang van *den* Ilias bezongen heeft. HOMERUS heeft daar die verhevene vergelijking, waarin ACHILLES, met zijne kopere of metale wapenrusting aangedaan, en uit de *slagorders* der Grieken in dien koperenen wapendos

daar blinkend aan komende stuiven, bij het doodelijke *na-jaargestarte* vergeleken wordt, *hetgeen* door de Grieken den hond van Orion werd geheeten. De heer VAN 'S GRAVENWEERT, een goede vertaler des HOMERUS, heeft het Grieksch sierlijk overgebracht:

„Het eerst van allen, ziet hem Priam van den muur” enz. Ik ben van *de* meening, dat een geofende, bekwame en *vlugge* schilder (niet een zulke, als dat brekebeen, hetwelk het schilderij in uwe voorkamer gemaakt heeft) in velerhanden opzigte van dit tooneel eene *meesterachtigere, oogbekoendere* en ziertreffendere schilderij zou kunnen *daarstellen*, als van eenig andere onderwerp uit den Ilias. Of zou welligt een tafereel des afscheids des HECTORS en der ANDROMACHE eene nog verhevenere, meer belangwekkendere voorstelling opleveren, eenen nog *krachtigeren* en onuitwischbaarderen indruk maken?

27). *De* nood breekt wet, de oude liefde roest niet, komt de tijd komt de raad, de zuinigheid en de vlijt bouwen huizen als kasteelen; de honger maakt de rauwe boonen zoet, de deugd is beter dan het geld, wie kent niet deze en soortgelijke gezegdens, wie heeft hare waarheid niet of ondervonden, of zal in *het* vervolg van *den* tijd die niet meermalen bevestigd zien?

28). *De wonders* — gelijk JEREMIAS DE DECKER dit woord verbuigt — des *Almagtige* vervullen ons met eene verbazing, de goedheden van den Allerhoogsten gaan over alle zijne schepsels. Geene pen eens *Geleerde* is in staat dezelve te beschrijven. Noem mij den Wijzen, die hen naar waarde ontvouwen, toon mij den Dichter, die dezelve op zijnen citer en *zieloersmeltbre* luit (gelijk HELMERS zingt) naar de waarde bezingen kan!

29). Zotten zijn zotten, om het even of het *Parijzer*, *Londener*, *Berlijner*, *Stockholmer*, *Amsterdammer*, of *Groninger* zotten zijn. Deze is eene onloochenlijke waarheid.

30). Welke een schrikbarende brand had er eergisteren in het stedeken . . . plaats! Een geheel huisgezin, de ouders, de kinders en de dienstbodens, is er bij omgekomen. De lij-

ken van * (*) vader * en moeder zijn reeds gevonden, die des braven zoons en * dochters, gelijk ook van twee meiden, schijnen nog onder *de* puin en * asch bedolven. Van al de levendige gediertens in huis heeft zich niets als een hondje en kleine kat gered. Het paard en koe, geit en zwijn, ganzen en hoenders *zelve*, alles is den vlammen ten prooi geworden. Ook eene zeventigjarige nachtwacht heeft er *haar* lijf bij ingeschoten. IJsselijk was het gezigt dier vlammen, die uit de deuren, de vensteren en dak uitsloegen, en naar al de bijjiggende wonings en naburig kerkgebouw hunne *purperen, gloeijendige* klauwen uitstrekten. Onvermoeid waren de ijver en pogingen des daar ter stad regerenden *burgermeester* en *van de* wakkere burgerij om *de* brand te blusschen. Wel werd de les betracht: bemint uwen naasten, hebt *u* lief, broeders! Het was echter zoo zeer die ijver niet, dan wel de genade Gods, die ghecele de plaats van eene volslagene ondergang reddede. De brandspuits toch schenen tegen het geweld, razernij en woede des vuurs niets meer te vermogen. *Eenige* tien en twaalf andere huizen brandden ook reeds *lichte laai*, toen eensklaps, des 's morgens tusschen vijven en zeszen, ten goeden ure de storm hare vleugelen streek en stroommen cener allerhevigste stortregen de vuursgloed overal uitdoofden.

31). In onzen Statenbijbel lezen wij, Marc. XII: 5: „En wederom zond hij eenen anderen, en dien doodden zij; en vele andere, waarvan zij de sommige sloegen en de sommige doodden.”

32). CATS, die *zijn* gelijk niet heeft in naïefheid, zingt:
 't Gaat met den mensch als met de peer,
 De dees is rijp en zijgt ter neêr,
 De geen, nog groen, dient niet geplukt.

33). De Engelschen hun grootste tooneeldichter is zeker SHAKESPEAR, der Franschen hunne CORNEILLE of RACINE.

(*) De sterretjes beteekenen, dat hier verkeerde weglatingen des lidwoords plaats hebben. Er zijn er echter maar een paar gemerkt; de andere zoekte men.

Wie zijn talent zou grooter zijn, CORNEILLE's of RACINE's?

34). VONDEL zingt: aanvaard des werelds kroon — MOONEN: en door de werelds woeste zee — TRIP, (*zijner* geboorte een Groninger): der waarheids fundamenten dreunen — VONDEL: het ware moeders hart en 's valsche moeders aard.

Wat ongelijkheid van schrijfwijze is *deze*!

35). Hoe weinig vrouwen vindt men, die hetzelfde geheel onverschillig is, of men hen al dan niet iets vleijend zegge, en dier gemoed alle pluimstrijkerij veracht. Ook ontbreekt het *den* vrouwen en vorsten zelden aan dezen en genen zulker vleijers (en waarlijk hunner getal is niet gering), welken haar wegens hare schoonheid en wijsheid de noodige wierook toezwaaijen.

36). Gij hebt daar een goed huis gekocht, mijn vriend! vrij wat beter dan datgene, dat gij eerst hadt. Nu moet gij echter zijn' voorgevel wat laten veranderen, zijne deuren en vensters olijfkleurig verwen en hem in de raams groote ruiten zetten laten. Dan zal *zijn* voorkomen veel knapper zijn.

37). Wij stegen, *eenige twaalf* sterk, den berg op. Er waren *onzer vijf*, die te tien ure zijn' top bereikten. De *overige alle* kwamen eerst een twintigtal van minuten later.

38). Wie waren de mans, welke de vrouwen, *wie* de dieren, die met NOACH in den ark gingen? Welk een man is die? *Welke eene* vrouw is dat? Wat voor eenen geleerde is dat? Wat meisje is deze? Wat juffers gaan ginds? Wat een boek meent gij? Wie vergenoegd is, is gelukkig, maar welke ontevreden is, is ellendig. Welk een Koning was het ook, die de Romeinen het eerst met olijfantēn bevocht? Was *hij* niet PYRRHUS? ô, Welk krijgsvorst was die PYRRHUS! — Doe dit en laat gene niet na! Deze daar is wijs, gene hier is dwaas. *Die* hier is de wijsste, *deze* daar de dwaasste. Oude van dagen worden ligt gierig. *Welk* is van *diens* de reden? Wiens is dat huis? Van *welken* is die hoed? Wie zijn hond is *dezen*? Deze der zaken toestand kan niet lang zoo duren. — *Dat*, wat gij nu zegt, is waar; *dit*, wat gij gisteren zeldet, valsch. *Dat*, dat uw zuster chrijft is vreemd. Het, wat uw broeder vertelde, is onge-

loofelijk. — Gode ontferme zich zijns, gelijk hij zich mijns en haars en huns en uws ontfermd heeft! — Mijn eene paard, op wat ik het liefst rijd, is ziek, en men kent zijne kwaal niet. — Ik groef dezen tuin om, om *dien* te bezaaijen. — Mijn vader zaliger was een brave, goede man, van iegelijken eenen geacht. — Wat ligt *een'* aan zijn lijf (zingt HUYGENS) als 't zijn niet meer en is? — Zoo wie doodt (staat in onzen Statenbijbel) zal strafbaar zijn door het gerigt. — Reist henen (staat elders in *hem*) onderzoekt naar dat kindeken — opdat ik datzelve aanbidde. — Elders: eener Israëlitischer vrouwen zoon. — Zulken eenen admiraal als de RUITER was, heeft Holland nooit weêr gehad, en enen zulken vlootvoogd kan Engeland niet aanwijzen. Dezelve vlootvoogd toch was even groot van hart als van verstand. — Het Hollandsch wint hetzelfde van het Hoogduitsch soms in zachtheid. Hetzelve heeft echter ook sommige hardere letterklanken boven het Hoogduitsch. De Duitsche talen zijn al zoo vatbaar voor woordkoppeling, als *de zulke* des Romanischen stam. Het Hollandsch is geen *bastaardzoon* van het Hoogduitsch, schoon een aantal zulks *gelooven* (*).

39). *Rex invitavit eum, ut ad se veniret.* De Koning noodigde hem om bij *zich* te komen. — *Nostine CAJUM? Pater ejus voluit, ut sibi redderet librum, quem a se acceperat.* Kent gij den CAJUS? Deszelfs vader wilde, dat hij *zich* het boek weêr zou geven, dat hij van *zich* ontvangen had. — Laat hem die zaak op *haar* (?) zelve beschouwen, zoo zal hij overtuigd zijn, dat zij zoo ongerijmd niet is. — Toen DAMOCLES, iemand der vleijende hovelingen van DIONYSIUS, den Tyràn van Syracusen, *zijne* goederen, schatten en heerschappij hoog opvijzelde, gelastte de Tyràn, dat hij van dit zijn gelukzalige leven eens den proef zou nemen. Hoe die

(*) Deze en soortgelijke uitdrukkingen zijn deels goed, deels slecht Hollandsch. De minste jonge lieden zullen echter overal de grammatikale redenen nauwkeurig kunnen opgeven, waarom de slechte slecht zijn. Slechts eenige der slechte zijn door eene veranderde letter aangewezen.

proef, tot *de* bespotting van DAMOCLES, *diens* gemelden pluimstrijkers, afliep, weten wij uit CICERO, dewelke dit geval in eene van deszelfs schriften geboekt heeft en met *diens* gewone bevalligheid des stijls verhaalt.

40). CONSTANTIJN HUYGENS zingt:

Hoe lang, verstoorde God, hoe lang verachtst du 'tschreeuwen,
Van dijner kinderen onuitschreeuwlijke ellend?

41). O gij groote DE RUITER! roemrijker, nimmer volprezener, onsterfelijker gedachtenisse! Gij sieraad uwer eeuwe, gij eere, gij flonkerbagge, gij kroone uwes stands, gij, die, ofschoon uit onaanzienlijken geslachte gesproten, den vaderlande meer diensten bewezen hebt, dan duizend anderen, die op Prinsen en Koningen onder hunne voorouderen bogen mogten; gij, die in de ure des gevaars nimmer sidderdet, maar op Gode, den Heere der heirscharen, bouwend, met onverschrokkenen blik den dood onder de oogen zaagt, en ten laatsten met uwen bloede den eed der trouwe, den lande gezworen, bezegeldet, ô, dat gij allen onzen vlootvoogden, allen onzen krijsbevelhebberen eeuwig ten luisterrijken voorbeelde mogten strekken, opdat zij, even als gij, hunnen heiligen pligten ter dood toe getrouw blijvende, ten dage des strijds in de loopbane der eere of overwinnen of sterven! (*).

42). *Weinige* begeeren, enkele zoeken, de meeste andere schuwen; alle ondergaan eenmaal den dood. Ziedaar, hetwelk niemand zal ontkennen!

43). Niet weinige Geleerde, helaas, zijn verwaand, *somnigen* pedant, andere twistziek, vele afgunstig. Hunner getal

(*) Een stijl, als die hier in n°. 41 door mij opgestelde periode, met eene zoodanige oud-Hollandsche, naar die van het Hoogduitsch nog zoo eenigzins zwcemende verbuiging der naamwoorden, en met veelvuldige aanhechting of inlassching der *e*, kan in de zeer hooge welsprekendheid somtijds met de grootste gepastheid gebruikt worden. Voor alledaagsche onderwerpen zoude dezelve echter te ouderwetsch, te deftig en statig, en daardoor gemaakt schijnen.

is gering, die tot hun zelfs en anderer wezentlijke nut de door hun verworvene kundigheden weten te besteden.

44). *Onze* aller vriend, de goede brave C., die is dezen morgen ten tien ure eindelijk bezweken. Hij laat een echtgenoot en twee kinderen na, *de eene* een zoon van een jaar of twaalf, de andere een dochtertje, *eenen* zuigeling, die zijn verlies nog niet bezeffen kan. Ik bezocht zoo straks * weduwe en zoon. Hunner beide droefheid was groot. Wie zoude zoodanigen eenen gade en vader ook niet betreuren? U ernstige voornemen moge zijn, zeide ik tot den zoon, om uw 's vaders deugden *naar* te volgen. *Deze* zullen de schoonste bloemen zijn, die *gijlieden*, gij en *u* zustertje, als het wat ouder zal zijn geworden, op des brave, helaas zoo *vroege* graf strooijen kunt.

45). *Verbaasd* groot is de menigte van koloniale waren, die honderd van schepen jaarlijks uit de oost en de west tot onzen aanbrengeu, zoodat men weêr van Amsterdam hetzelfde schier zeggen kan, 't *geen* VONDEL van haar zong:

Zij sleept de wereld in met overvloed van kielen.

Een ieder der Amsterdamsche pakhuizen of zolders is met die oost- en westindische voortbrengselen volgepropt. Zoo was ik laatstleden maandagsavonds bij den koopman , diens uitgebreiden handel op Java en de Molukken u bekend is, en wie ik nog een' groet van u gebragt heb. Dáár, zeide hij, terwijl wij in deszelfs pakhuis rondwandelden, dáár liggen zóó en zóóveel duizende *ponden* koffij, hier zijn twee *lasten* kruidnagels opeengestapeld, ginds heb ik voor tweeduizend *guldens* aan thee, nog wat verder zijn een vijftig zakken notemuskaat geborgen. Kortom, vriend, om nogmaals met denzelven VONDEL te spreken, het was hier:

— — — — de dikke muren

Bezwijken door 't gewigt van kruiderij.

46). U. E. *zult* reeds iets gehoord hebben van het afgrijsbaar tweegevecht of eenwisch (gelijk de oud-Nederlandsche schrijver JAKOB VAN MAERLANT het noemt), 't *geen* hier voor een dag of ettelijke heeft plaats gehad. Een paar jongelieden, de eene dien *eigensten* officier bij de ruitery, waarmede

U. E. eens bij mij gegeten hebt, en die dat lichte bruine paard reed, wiens Arabische leest en omhoog staande staart U. E. bewonderdet, den anderen een student, (ach, zijner achttingwaardige moeders allereenigst kind)! kregen op een koffijhuis onder *zich* twist. Dezelve twist liep zoo hoog, dat, *na* de wetten der zoogenaamde eer, de beledigingen en smaadredens, welken zij zich hadden aangedaan en toegeduwd, slechts door bloed konden afgewasschen worden. Ure en plaats werden dus bepaald, sekondants gekozen. Men zou met de pistool duelléren, en beiden op een hen gegeven teeken te zelve tijde op zich losbranden. Dit gebeurde dan ook, en, helaas, met een *zulk* noodlottig gevolg, dat beiden zich doodelijk troffen en op de plaats zelfs des gevechts, en weinig minuten, de laatste adem uitbliezen. De luitenant of kornet laat een echtgenoot na, alles behalve in ruime omstandigheden, en dewelke even te voren van *derzelve* tweede kind *verloste*. Mogt het Zijner Majesteit in hare goedgunstigheid behagen aan der arme weduwe eenigzins ten hulp te komen, zoo dit ten minste met Zijner *Majesteits* regtvaardigheid bestaanbaar is, en *zij* zulks oorbaar acht. Gansch de stad is van dit voorval ontroerd. *Een* elk man, elk eene vrouw, ieder *een* kind zelf spreekt er van met siddering, en mij zelve zweven de bloedige lijken der verslagene, welken ik voor hare ten aarde besteding nog even gezien heb, telkens voor mijne oogen, zoodat ik des 's nachts zelf geen rust kan vinden en den slaap, die vriendin anders der vermoeide, mij zijne verkwikking weigert. *Oh horrible*, zeg ik met SHAKESPEARE: *horrible, most horrible!*

§ 4. EENIGE FEILEN TEGEN DE WERKWOORDEN
EN HET GEBRUIK DER KLEINERE REDE-
DEELEN (*).

1). Daar is er die *denkt*, dat de Nederlanders *verbaasd* lafhartig zijn, wjl zij lang verongelijkingen zich laten getroosten en eerst spade onderwinden zich daartegen te verzetten. Een volk van boter hiet ze daarom ALVA, en * waande wel in staat te zijn om dat botervolk te *zullen kunnen* temmen, daar hij dit wel den Italianen, een volk van ijzer, gekund of gekonnen hadde. Hem was echter niet bewust, gelijk HOOPT zegt, dat er wel houden is aan het barsch metaal, doch niet aan het smijdlge zuivel. En slapen ook al somwjl de Nederlanders, onderdrukking *ontwaakt* hen, en worden ontvlamd in woede.

2). KAMPHUIZEN zingt:

Het volk, dat heen en weder
Eens zwerfde en kommer had.

3). HEINSIUS:

De steenen, neêrgedaald,
Gespleten met geweld, gebrijzeld en gemaald.

4). Een ander dichter zingt:

Doch ach, wat waar de mensch, zoo zijn ontluikt vermogen enz.

5). En elders:

De berggeest, die voor 't oord een' digten nevel trekte.

6). BRANDT doet PETRUS uitroepen:

Ik riep, ik ken hem niet, maar mij kon JESUS wel.

7). Een ander zegt:

Helaas, ik kan geen Fransch, maar wenschte 'twel te kunnen!

8). Laat *ik u aan* den liefelijken morgen nog eens herinneren, mijn vriend, wien wij — 't zijn nu zeven jaar geleden — in de buurt der Godesberg doorbragkten. Onze

(*) Slechts weinige fouten zijn door de verandering van letter des woords aangewezen. Hier en daar komen ook vroegere misgrepen weêr voor.

vriend *voer* ons met zijn wagen daarheen. Wij vlieden ons neder in het gras, en naar ons aldus nedergelegen te hebben, luisterdden wij na het gekweel der vogelen, hetgeen liefelijk uit de boschaadje zich booren deedt. De met duizend balsemgeuren gekruide lucht *stroomde* ons gezondheid en levenskracht in de aderen, en ook het opeengetaste hout, dat door de kolenbranders gekloven was, verspreide dien aromatieken geur, waaraan ik boven vele zoogenaamde *parfums* verreweg den voorkeur zou geven. Boven onze hoofden *doorkloofde* een wijfjes-arend op *zijne* (?) forsche wieden de lucht, gelijk een schip, dat de golven klieft. Gij meesmuilt; maar is het vliegen niet een varen op den luchtstroom, en noemt MARIA STUART bij SCHILLER de wolken niet te regt *zeilers* der lucht? Doch wat legt ons aan deze spitsvondigheden gelegen?

9). Veel, mijn vriend, *ben* ik in den laatsten tijd met trekschuiten gevaren, gelijk ik zoo gisteren, nadat ik 'sdags te voren van Meppel naar Groningen te paard gereden had, nog van Groningen naar Harlingen gevaren heb, bij welke gelegenheid ik onderwegs ooggetuigen was van een tooneel, welk mij met verwondering vervulde. Een jongske van een jaar of tien, hetgeen de kunst van zwemmen zeer goed kon, reeds een geruime tijd hadt gezwemd, en zelf reeds een paar malen over den gracht gezwommen hadt, kreeg, toen het voor den derdemaal hetzelfde beproeven *wil* en op *een* nieuw in den gracht had gesprongen, eensklaps de kramp. Hij geeft een gil, stuiptrekt, *riek* aan het duizelen en *zonk* ijlings gelijk eenen steen onder *het* water. Dit ziet een schipper, (hij hiet, meen ik) die daar op de brug bedaard zijne pijp stond rooken. De man dunkte mij wel bij de zeventig jaren oud te zijn. In weêrwil echter dier vergevorderde leeftijd werpt hij zich, zonder hem eens de moeite te nemen van *deszelfs* kleederen uit te trekken, oogenblikkelijk in het water, *zwom* *hij* naar de plaats, waar de jongen verdwenen is, duikte hij onder, en naar een paar tellens onder het water gebleven te hebben, hefte het hoofd weêr uit de golven en sleept hij den drenkeling bij de haren naar * wal. De ou-

ders van het kind hadden intusschen komen aansnellen en zij ontvangen met halve verbijsterde zinnen den halven amechtigen knaap uit de handen van zijnen redder. Dezen laatsten intusschen *schuddede* zich de waterdruppelen uit de haren en *bokkebaards*, zettede zijn' hoed weêr op, *neemt* zeer koelbloedig zijne pijp weêr, terwijl hij lagchend zegde: Wat, hama-ker, ziet, daar is mijne pijp waarachtig uitgegaan! Heeft vervolgens even bedaard gegaan *naar zijn huis* wandelen, om hemzelve drooge kleeders aan te doen. Hoort, mijn vriend, zelden heb ik zulk eene vereeniging van flegma met onverschrokkenheid en *voortvarenheid* aangetroffen. Een echt oud-Hollandsch karakter!

A propos! ik durf niet *te* zeggen, hoe weinig ik nog in het boek las, gij mij geleend hebt, maar ik heb er volstrekt tijd toe ontbroken, en zou hier ook bijna vergeten zijn u voor het gemelde boek te danken. Geloof intusschen en *zijt* verzekert, dat ben en blijf uwen vriend.

10). VONDEL zingt:

Spant de ketens, ketent masten,
Zinkt de schepen, damt de kil!

en POOT:

Daar 't heilig lijk van Gods geliefden zoon
In werd gezonken.

11). Leer *gij* uw driften te overwinnen! leer *gij om* uw Naasten te liefhebben, te hoogachten! Leer *gij uwe* vijanden zelfs *te* vergeven, zoo zult *gij* eenen waardigen navolger toonen te zijn van CHRISTUS, die niet is gekomen neêrdalen uit den hemel, * ons rede te leeren twisten en hair te kloven over de verborgenheden van Gods natuur en wezen, maar vooral ons meer deugdamer en daardoor gelukkiger te maken. *Laten* dus alle pogingen strekken *Gode* door daden, en niet bloot door het geloof te vereeren. Aan regtzinnigheid des wandels ligt het meest gelegen. Het overige is grootendeels nietigheden en voert tot moord en doodslag.

12). Gelukkig de moeder, die voorspoedig van een kind *verloste*, en dan zelfs dat kind mag zuigen! Gelukkig het kind, dat, tot jaren van onderscheid gekomen, zeggen mo-

ge: de eigene moederborst heeft mij *gezogen*, heeft mij, gelijk VONDEL zingt, met melk gevoedt. Aan geene gehuurde borst heb ik *gezoogd*. — *Ik steek* dus de walg eener vrouw, die, schoon ze volkomen in staat zij om *derzelver* kinders te *kunnen* zuigen, baldadig den bronwel opdroogt, die de Algoedheid in *hare* borst deedt ontspringen, het na zog smachtende kind, in stede van het te *aanhalen* en lief te *kozen*, van haar afstoot en tot eene voedster of zuigster den toevlugt neemt.

13). De dichter F. DE HAAS zingt:

Hij schiep in ijdele vreugd en schaadlijk spel behagen.

14). De Hoogduitsche taal en * Hollandsch *heeft* wel niet de zachtheid, die het Fransch en deze en gene andere taal van Europa bezit, doch in plaats dezès drukt het dan ook soms weêr meer het forsche en krachtig uit. Vooral geldt dit van het Hollandsch. Hoe forsche in klank en daardoor overeenkomstig met deszelfs beteekenis is b. v. het woord „wraak.”

„Wraak, donderde aller stem: aan Spanjen eeuwge wraak!” Kan het Italiaansche *vendetta*, het Fransche *vengeance* daar tegen op? Zelfs onze „g” en „sch” (die schibboleths voor elken vreemden, zelf voor Hoogduitschers) *doet* in enkele woorden eene goede uitwerking. Ons grommen b. v., ons schallen, ons schateren, ons schor, is eene krachtiger klanknabootsing, wanneer de g en sch op zijn Hollandsch, dan wanneer zij op zijn Hoogduitsch wordt uitgesproken. Gij en ik, Lezer, *zijt* het zeker daarin eens, dat onze taal voor de hoogere wel-sprekendheid niet ongeschikt is. Minder voor de muziek en * zang, wijl deze zamengesteld en als zamengeweeft moet zijn uit vokalen en zuizende klanken, waarin het Hollandsch nimmer veel behagen schiep. Zou echter ook het Fransch wel zeer geschikt zijn voor de zang? Men heeft meer dan een’ muzikkenner gehad, die zulks *ontkenden*. Ik ben op dit oogenblik hunne namen vergeten.

15). Ik had reeds beginnen *om* u te schrijven en wou den u te *overzendenen* brief in den mijnen *includen*, toen gij ten kamer *intradt* en mij met eene zonderlinge koortsachtige hartelijkheid aansprak. Ik overreikte u den gemelden brief, gij brakt hem open, gij doorlast hem, gij *verbleekte*, gij beefde,

gij sidderde, gij mat mij van het hoofd tot de voeten, gij stootte mij van u af, en eindelijk *barstede* gij uit, niet in tranen, doch in eene vlaag van schaterlagchen, zoodat ik zelven meê gelacht zou hebben, ware mij niet de angst overvallen, dat gij krankzinnig geworden *. Nog meer begreep ik *mij* zulks te vreezen te *moeten* hebben, *als* gij u, lang uitgestreken, op eene paar stoelen neêrlaagt, naar een toevallig op de tafel leggend stuk brood greept, het gulzig verslond, uwe handen toen afwischte of *afwaschtet*, buigdet en nijgdet, en na mij weêr een tijdlang met woesten blik aanstaard te hebben, mij badt om u die plaats van HOMERUS over te hooren, waarin gewaagd *werd*, hoe dat ACHILLES den edelen HECTOR rondsom de muren van Troja *nazat* en najoeg, en na hem eene poos nagezeten te hebben, hem eindelijk tot staan *brengt* en den Orcus ten prooi geeft. De zonderlinge mengeling des ernstigen en belagchelijken in deze uwe handelingen ontroerden mij, ja, *versteende* mij schier van schrik, en inderdaad niet zonder rede, daar van dien tijdstip *af aan* bij u die krankzinnige toestand begonnen schijnt te hebben, die u twee jaren lang *bemeesterde* en bij wijlen in eene volslagene razernij *overgegaan is*. Hoe dikwerf zagen uw broeder en gij *u* dan met beweegte blikken aan!... Doch laat ik een gordijn voor die akelige tooneelen schuiven! Mijn vader, en ook ik, *spreekt* er intusschen nog dikwerf van, doch al was dit ook niet het geval, zoude ik dien akeligen tijd toch nooit *verge-*
ten hebben gehad.

16). De Keizer THEODOSIUS den tweede *heeft*, zegt men, met zulk een' vlijt en naarstigheid de boeken der Heilige Schrift *doorlezen*, dat hij ook soms den ganschen nacht daarmede bezig geweest zou zijn en hij onophoudelijk door gestudeerd hebbe. Hij heeft een' kandelaar met een kunstig uurwerk laten maken, die zich zelve weêr kon vullen, opdat zijne dienaren niet *benoodigd zouden zijn* hem te storen en niet *ver-*
moogden hem in zijne bezigheden te hinderen. Mogt deze THEODOSIUS niet met regt heeten eenen arbeidzamen Vorst?

17). DEMOCRITUS; genoemd den lagchenden wijsgeer, en van Thracie geboren, *heeft* op een' tijd zijne dienstmaagd

naar de markt groente laten halen en komkommers *zenden koopen*. Die meid heeft haar 's meesters bevel ten uitvoer gelegd, heeft eenige dier vruchten halen gaan en leidde eene van dezelve in een' honigpot, die zij onder den arm *hadde*. Toen nu DEMOCRITUS dezen komkommer *geproefd heeft*, vind hij, dat dezelve heel zoet was; vrieg daarom der meid voormeld, in *welk* hof zij die vrucht had gaan koopen. Zij leide hem derwaarts naar die plaats henen. DEMOCRITUS *heeft* het aardrijk, in hetwelk die komkommer gewasschen was, *naauwkeurig* bekeken en doorgraafd, en begon in te denken, hoe het *mogelijk zij*, dat de een komkommer zoo veel zoeter boven de andere *smaakt*, verbeelde * ook de rede dezer verborgendheid door de wijsgeerte uitvinden te zullen kunnen. Maar vruchteloos was het, dat hij * daarover *zijn* hoofd *gebroken heeft*. Eindelijk, toen hij zich lang genoeg daarover *heeft gekwolen* (*), begost het dienstmeisje tot hem te zeggen: *Goed meester, plaagt u niet langer * dit geheim te ontraadselen! Wil mij niet beknorren of slagen. Ik heb den komkommer in een' honigpot gelegen. Vandaar, dat hij zoo zoet is.*

18). Ik bemin, hoogacht, hoogschat, bewonder, schouw met verbazing CICERO aan, maar heb toch nog *hooger* achting voor de waarheid. De waarheid ontvlamd, ontsteekt, *ontbrandt*, ontgloeit in ijver mij meer dan de schriften van al de wijze *van de aarde*.

19). Ik vind het eenen zeer te *prijzen* en te billijken maatregel, dat sommige wreede straffen zijn afgeschaft. Misdadigers b. v. *kiel te halen* of hunne gebeentens rad te braken of lede te braken, kan men iets meer barbaarschers bedenken? En is men gelukt menschen door zulke straffen af te doen schrikken van het kwade? Waren zij minder genegen *te bot vieren* aan hunne lusten? Neen, *namate* zij meer gemishandeld *wierden*, wierden zij hoe langer hoe boozter en het goede hatender. De wreedheid der straf, zegt NOOFT terecht,

(*) Brabandsche Provincialismus, dien ik nog onlangs in een letterkundig Belgisch blad aantrof. *Slagen* is Groningsch.

is eene beking tot zondigen. Men is meermalen beter kunnen slagen door zachtheid, dan door gestrengheid de wetten hand te haven en de boosheid ten onder- of in toom te houden.

20). VONDEL noemt in eene zijner treffendste, goudenste treurspelen HAAMSTEDE een' *overwonnen*, dat is, een' buiten den echt geteelden bastaard, gelijk hij van overgeven booswicht, van overbragt, welboren, reinogde spreekt.

21). Pesten in de maatschappij zijn die hovelingen, die den Vorsten telkens pogen pluim te strijken, en *om* hun op allerlei wijze te vlijen en flik te flooijen. *Zij moesten* bevolen worden het hof te verlaten; zij moesten het land uitgebund worden, gelijk men die arbeiders uit zijn dienst moest jagen, die, in stede van vlijtiglijken te arbeiden, niets doen als dag te dieven en lanter te fanten.

22). Wij zullen (*prak* (*) een Predikant) eerst onderzoeken, wat de liefde des *naaste* zij, ten tweeden, hoe zij werke, ten derden, hoe zij vroeger ware, ten vierde, hoe zij thans zijn moete. *Gaf* God, dat ik uwlieden allen van deze waarheid doordrongen mogte zien, en kwam nog eens het uur, dat gij u tot God *bekeert*, en het pad der zonde verlaten moogt. Schenk mij uwen aandacht, opdat ik mij met lust van *mijnen* taak kwijte, en aanhoort mij met belangstelling!

23). Extract uit de Notulen van. . . .

De leden *worden* door den President berigt, dat er verschillende verzoekschriften ingekomen *waren*, daartoe strekkende, dat ook de vrouwen voortaan tot militaire ambten en bedienings zouden worden toegelaten. Het lid N. N. stelt voor, dat op die rekesten geenen acht geslagen *werd*. Hij heeft, *zeide* hij, de grootste achting voor de schoone sekse, maar vreest echter, dat zij op het *slagveld* eene vrij slechte figuur zulle maken; of het zal dan, *zeide* hij, terwijl hij loeg, het slagveld van APHRODITE moeten zijn. Ook de overige le-

(*) Dit kluchtig en geheel ongerijmd imperfectum trof ik ook onlangs in een Zuid-Nederlandsch blad aan.

den verklaren, dat zij van de emancipatie der vrouwen nog niet hooren *wilden*.

24). Hebt gij den Heer Z. wel eens *declameren gehoord*? Neen, hoe gaarne ik *gewild had* zulks te doen, en ik hem ook, *wanneer* ik te.... was, kennen geleerd heb, is mij zulks niet mogen gelukken.

25). *Quandoque bonus dormitat Homerus*. Nu ik heb onzen N. N. ook menigmaal slapen gevonden, en wie onzer Nederlandsche redenaren en dichters overkwam dat niet wel eens? Sommigen schijnen ieder oogenblik zich slapen te liggen, ja, zij doen een geheel boek door niets dan te knikbollen.

26). *Gij zijt*, schrijft gij, door iemand verzekerd geworden, dat zij, die in het bekende tijdschrift onze bekwaamste schrijvers, en onder hen mannen van jaren en gevestigden roem, zoo uit de hoogte beoordeelen, voor een groot deel *vasbaards waren*. Nu, heb ik u dit niet genoeg gezegd gehad? Hoe minder baard, hoe meer waanwijsheid, luidt het oude zeggen. Jongens van de Latijnsche schoolbanken komen met de recenseer-roede reeds aangeloopt. O dier verwaardheid! Het is eens elks pligt dezelve kort te wicken.

27). Kent gij den ouden violoncellist A. ook? Ik ben van hem, beter en goedkooper dan bij iemand anders, de muziek geleerd geworden. Hij was een door en door bekwaame man. Ik twijfel er echter aan, dat hij thans zoo geschikt meer is wegens zijne hooge jaren. Men gelooft *hem toch wel tachtig jaren te zijn*. Zijn voorkomen straft zulks geen logen.

28). Niets *bedunkt* bij het eerste oogopslag gemakkelijker dan eene rijmlooze Ode van KLOPSTOCK in het Hollandsch te overzetten; intusschen is werkelijk niets moeilijker. Ik heb er meer dan een overzet, doch ben zelden van mijn' arbeid tevrede mogen zijn. En dit zal wel meer lieden zijn overkomen geweest.

29). Gisteren verloste onze vriendin.... waarnaar, gelijk U.E. *zult weten*, eerst de Heer.... vrijdde, en later die dikke Luitenant gevreden heeft, welks echtgenoot zij nu is, voorspoedig van eene dochter. Zij is van *voornemens dezen*

haren zuigeling zelve te zuigen. Mij is dit door mijn' broeder verwittigd, die zijn' nieuwen post nu aangevaard heeft.

30). „Ik heb hem zeggen gehoord, of ik hoorde hem zeggend tot zijn' vriend; ik zag hem in het gras slapend liggend; ik heb hem zijne kinderen onderwijzend gezien; ik heb met eigen oogen dien ongelukkigen gezien verdrinken” enz. enz. zijn even onhollandsche uitdrukkingen als „ik vond hem slapen; ik ontmoette hem wandelen; ik heb hem aangetroffen schrijven; ik heb mij een' nieuwen rok gedaan maken; ik ben wandelen gegaan; ik heb hem arbeiden geholpen; ik heb niet gekund bij u komen.”

? 31). Men heeft meermalen in de nieuwere talen de versmaten der Ouden *trachten* naar te bootsen, maar heeft daarin niet altijd even gelukkig geslaagd. Met dat al moet men erkennen, dat hetgeen bij de Hoogduitschers *KLOPSTOCK* (een man, waard geprezen), 'voss en anderen, die hunlieder spoor gevolgd hebben, hebben *pogen* te doen, in velen opzigten grooten lof *verdiene*, hoezeer ik gaarne gelooven wille dat vele verwrongene constructiën ons Nederlanderen minder stuiten, dan zij de Hoogduitschers zelve wel doen *zouden*. *Wie* zou lusten dit hier verder ontwikkeld te zien of daar langer over mugge te ziften?

32). *Om*, als eene stad *belegd* wordt, te storm loopen op eene vuurbrakende batterij, om in de hitte des gevechts den dood, *onverschrokken blik*s, onder de oogen te zien, om, gelijk eenen *KLAASSENS* en *VAN SPEYK*, zich met zijne kiel in de lucht te springen, mag alleen niet moed en heldhaftigheid heeten. Neen, het is niet minder dapper om niet te beven noch voor het gelaat, gelijk de Dichter zingt, eens dreigenden tirans, noch voor den onstuimigen drift eener dolle hoop volks, en *om* met onbezweken standvastigheid, jaren achtereen, de nukken eens grilligen Fortuins te trotseren en tegen deszelfs slagen zich *vrij te waken*. Pleeg, gelijk gij plaagt, *HORATIUS* er raad over.

33). Vele nieuwere romans strekken hoofden en harten te verwilderen en het onderscheid tusschen *het* goed en het kwaad geheel weg te nemen. Trouwens, de zamenflansers

dier schriften is het slechts te doen ten kosten der goede zeden hun beurs te vullen. Zij schrijven te eten, te drinken, te spelen, of bij de groote hoop een' naam te maken. Elk verstandig man heeft dit hoe langs hoe meer *beginnen om te begrijpen*.

34). VONDEL zingt:

— — Een god, als gij, zijt waardig,
Eer gij het iemand vergt, gevrijd te worden.

35). HUYDECOOPER zegt te regt: „De sterkste past dikwijls te doen, 't geen den sterksten niet past te doen.”

36). VONDEL zingt:

Terstond berouwde God dien eed nu niet te schennen.

37). Een ander zingt:

Wij hebben ons geluk zijn wapens dank te wijten.
en VONDEL.

Zoo verwelkt een rijp de bloem.

31). BILDERDIJK zingt (min verkieslijk) in eene vertaling van OSSIAN:

Steeds zit zij in de hal de wapens aan te schouwen
Van hem, die de oogen sloot.

39). Gisteren in de ijl na mijn' vriend gaande, zag ik *eenen* armen jongen mensch ten dood geleiden, die eerst alle zijn geld en goed dat hij georven had, verspeeld had, vervolgens tot stelen * overgeslagen, en eindelijk, zijn leven bij een' gewaagden inbraak te redden, een' moord geplogen had. Behalve *die* (?) jongeling, die zoo ellendiglijk en *allerrampzaliglijkst* zijn leven eindigen moest, werd ook een meisje ont-
hoofd, dat *deszelfs* eigen kind hadde omgebragt. *Het* was bleek en uitgeteert, en het vuur harer blikken was uitgedoofd in de beken van tranen, die onophoudelijk uit *deszelfs* oogen vlieteden, *nogthans* vertoonde zij noch sporen van groote schoonheid. Zij had geen' vader noch *geene* moeder meer, en, uitgenomen *een* ver neef, geen *een* enkelen bloedverwant of vriend, die haar in de kerker had komen bezoeken. Wanneer ik mij niet bedrieg, was zij van Friesland van daan, waar haar vader in de tijd ergens burgemeester eens kleinen

dorpjens was. Ik herinnerde mij aan SCHILLERS roerend gedicht, *die Kindermörderinn*, met de sombere aanhef:

Horch, die Glocken hallen dumpf zusammen!

SCHILLER is doch een groote dichter, en niet alleen dichter, doch ook een wijsgeer en historieschrijver. Hij *overstreeft* in sommigen opzigten zelfs GÖTTE, niettegenstaande 's laatste stoute gang van gedachten. Van der jeugd *af aan* heb ik hem bewonderd, en *wenschen* te kunnen naarmolgen. BYRON is onder de latere ook een uit de mate goede poëet, maar hij heeft niet het zacht en innig gevoel, noch ook *niet* den wijsgeerigen blik van SCHILLER. Kluchtig is het, dat zoo menig jonge lieden zich na de dichttrant van den Engelschen Lord voormeld regelen willen, die geen greintje van deszelfs wilde, oud-Normandische vuur of iets van zijne persoonlijkheid, gelijk *zoo als* men 't wel noemt, bezitten. 't Zijn makke Hollandsche schapen en koeijen, die als een Numidischen leeuw brullen willen.

40). Rampzalig ik! — Wie, buiten de goede God alleen, is vermogend mij van uit mijne elende te *kunnen* verlossen? God, God, *waarvan* zoo velen niets afweten, God, God, waarop ik evenwel van kinsbeen af aan mij vertrouwd heb, God, God, Almagtig, zal mijns gedachtig zijn, behoudens des arbeids nochtans, die ik zelf aanwenden moet om met zijne hulp alle gevaren te overkomen. Krachtens wij zelve toch wil de Voorzienigheid ons helpen. *Aide-toi et Dieu t'aidera*. Elk neme deze spreuk ten harte en overlate het overige Gode! Mij dunkte dit steeds het beste.

41). BILDERDIJK zingt:

Alkmene had ze beide in frissche bron gebaad,
Wen ze elk op 't vurigst kuste en bei de teedre knapen
 Met half geloken oog ter neêr leide om te slapen.

42). Hoe ongelukkig is hij, die in nood en terwijl hij *nergens* meer toe in staat is, van al zijne vijanden of schijnvrienden verlaten wordt, zonder dat niemand hunner hem een enkel woord van troost te toespreken verwaardigt!

43). Wacht er u voor om *niet* te schrijven, gelijk zeker

blad doet: „men kent geene schriften vóór de jaren elfhonderd opgesteld in de Duitsche taal, alsdan in België gesproken.” — Ook passe men *niet* te schrijven met sommige: „het heeft gebleken, dat er nog vele beminnaars der Nederduitsche taal in België gevonden worden.”

44). N. N. zingt:

Legt met dien zoogenaamden roover
De zaak in allen ernst nu over;
Het goud, door hem u toegeteld,
Is eerlijk overwonnen geld.

§ 5. EENIGE GEBREKKIGE, OF TEN MINSTE
NIET ZEER VERKIESLIJKE WOORDEN-
SCHIKKINGEN (*).

1). Met gebogen hoofd en in gedachten verzonken, terwijl ik voor mijner woning deur zat en in de stralen verkwikkelyk mij koesterde der lentezon, zag ik haar aankomen uit de boschaadje, getooid met dat zachte fluwelen groen, van lieverlede uit de knoppen in het voorjaar te voorschijn brekend. Bleek zag zij er uit en vervallen. Rood waren hare oogen en van tranen, van hare wangen biggelende, nog nat. Ach, sedert dat WILLEM, haar aanminnig kind, het graf in zijnen duisteren schoot had opgenomen, was alle vreugd voor haar verdwenen, de diep beklagenswaardige.

2). Wij lezen in de Hoogduitsche vertaling der Ilias door VOSS: „Maar niet AGAMEMNON, ATREUS ZONN, beviel dit. Neen, hij zond den Priester met smaad weg, en gelastte met donderende taal: „Dat ik nimmer, ô grijsaard, bij de ruime schepen u aantrefte, zoo min op dit oogenblik hier langer dralend, als terugkeërend in de toekomst. Te nauwer nood mogt dan u toch helpen de staf en de lauwer des Gods” enz.

(*) Men heeft hier niet wel door verandering van letter eenige die verkeerde schikkingen kunnen aanwijzen.

3). „XERXES, (zegt LAURENBERG in zijne *Acerra Philologica*) tegen de Grieken ten oorlog trekkende, liet eene schipbrug bouwen over de zeeëngte van den Hellespont, lang zeven stadiën, die bijna een vierde van eene Duitsehe mijl uitmaken, met welke hij Azië en Europa aan elkaâr verbond.”

4). *Mijn echtgenoot* N. N. verlost zeer voorspoedig van een' zoon, ten huize van hare schoonouders, te tien uren, heden morgen.

5). Wij kregen destijds oorlog met Engeland. Reeds werden de eerste kogels gewisseld tusschen onzen grooten MAARTEN HARPERTSZOON TROMP, die zoo dikwerf de schrik van Spanje's vloten geweest was, en den Engelschen Admiraal ROBERT BLAKE, voor Douvres, in mei 1652.

6). Eenigen tijd te voren was Prins WILLEM II van Oranje aan de kinderziekte overleden, op het Loo, in de maand November 1650.

7). De edele FREDERIK HENRIK verkeerde, te 's Hage, reeds in een' kwijnenden toestand, gedurende het jaar 1646, die het vaderland met een angstig voor gevoel vervulde.

8). Zekere dichter zingt:

O allerbeste moeder mijn,
(Zoo zucht het meisje zoet)
Mogt ik hier boven bij u zijn,
Bij u en vader goed!

9). De heer N. N. en familie worden verzocht met hunne tegenwoordigheid te vereeren het bal, hetwelk men te geven van voornemens is in de zaal van . . . op maandag den . . . 18 . . .

10). Zeker bijgeloovig man ontdekte in oud-Rome, dat zijne laarzen muizen doorknaagd hadden. Hij vraagde CATO, hierdoor ontroerd, wat zulk eene soort van voorspook wel te beduiden mogt hebben, dat hem zoo vreemd voorkwam. Het — gaf CATO ten antwoord — is geen wonder, noch ook *geen* voorspook, dat de laarzen van de muizen doorknaagd zijn, maar zoo van de laarzen doorknaagd de muizen waren, mogt men beven en sidderen.

11). Het regtsgeding, waar meermalen ik gesproken u van

heb, is nu door des Heeren uws vriends, bekwaamheid, ten einde gelukkig voor mij gebracht. Gij kunt begrijpen, dat ik grootelijks daar verheugd over en in mijn' schik ben. Daar ben ik dan toch thans van vele zorgen door ontslagen. Van af het oogenblik, dat geëindigd is die verdrieti-ge zaak, slaap ik veel beter.

12). De Romeinen toch niet alleen waren dapper, maar ook welsprekend.

13). Hem heb ik alleen slechts, niet zijne vrouw gisteren ontmoet.

14). VONDEL zingt:

Het zweet brak uit van angst, zijn haren schichtig rezen.

15). „Deze kunstenaar (lazen wij ergens) doet zulk een gevoel in zijne voordragt doorstralen, dat wij, wetende, hoe moeilijk het is, op zulk een onwillig instrument als de fluit genoegzame afwisseling aan te brengen, hem, in aanmerking nemende dit zijn gevoelvol spel, gerust onder de beste fluitisten van zijn' tijd tellen.”

16). „Hij (luidde de aanhef der vertaling eener zekere Ode van HORATIUS) heeft u op een' noodlottigen dag geplant, wie het moge gedaan hebben, en met eene heiligschendende hand gekweekt, ô boom, tot verderf der nakomelingschap en tot schande des dorps!”

17). De Hemel gaf tot zijn' *geleider* den mensch de rede. Helaas, waar mag het toch wel komen van daan, dat wij zoo noode hare stem en ongaarne volgen?

18). „Den Priester CHRYSSES, welken AGAMEMNON, de dochter onthield, te wreken, zendt APOLLO eene doodelijke krankte den Grieken. Met ACHILLES kijft AGAMEMNON, wyl hij door KALCHAS de bevrijding van CHRYSSES eischen liet. Den in toorn losbarstenden ACHILLES belooft THETIS hulp. Vrijgelaten wordt CHRYSSES, en APOLLO wordt verzoend. THETIS zegt JUPITER zoo lang, tot dat voldoening haar zoon erlangd zal hebben, de overwinning voor de Trojanen toe. JUNO's op JUPITER misnoegen. VULKAAN bevredigt beiden. —” Zie- daar volgens VOSS, en voor een deel met zijne woordenshikking, de opgaaft des inhouds van het eerste boek der Ilias.

19). Eenige goede, middelmatige, en kwade schikkingen der volgende woorden:

„Ik heb heden het boek gelezen, van hetwelk of waarvan gij mij onlangs gesproken hebt.”

Goede schikkingen.

1). Ik heb heden het boek gelezen, waarvan of van hetwelke gij mij onlangs gesproken hebt.

2). Heden heb ik het boek gelezen, van hetwelk gij mij onlangs hebt gesproken.

3). Het boek, van hetwelk gij mij onlangs gesproken hebt (of hebt gesproken), heb ik heden gelezen.

4). Gelezen heb ik heden het boek, waarvan *enz.*

5). Ik heb het boek, van hetwelk gij mij onlangs gesproken hebt, heden gelezen.

Reeds meer stijve:

1). Ik heb gelezen het boek heden, van hetwelk gij mij gesproken hebt onlangs.

2). Het boek heb ik gelezen heden, waarvan *enz.*

3). Ik heb het boek gelezen heden, waarvan *enz.*

Geheel slechte en ongebruikelijke:

1). Ik het boek heden gelezen heb, hetwelk van (of van waar) gij gesproken mij hebt onlangs.

2). Gelezen ik heden heb het boek, gesproken gij mij hebt van hetwelk onlangs.

3). Heb gelezen ik heden het boek, waarvan mij gesproken hebt gij onlangs.

4). Waarvan gij mij gesproken hebt onlangs, ik heb heden het boek gelezen.

(En een aantal andere, bij ons even slechte, die men echter in het Latijn en soortgelijke talen, welke eene groote vrijheid van woordenschikking hebben, zich meerendeels zou mogen veroorloven.)

In de zoogenaamde afhankelijke woordenschikking zouden de bovengemelde zinsnede op de volgende wijze onberispelijk luiden:

Ik zeg u, dat ik heden het boek gelezen heb, waarvan *enz.*, of ik zeg u, dat ik het boek, van hetwelk *enz.*, heden gelezen heb.

Gebrekkige reeds:

Ik zeg u, dat heden ik het boek gelezen heb *enz.*
of:

Ik zeg u, dat gelezen heb ik heden het boek *enz.*

Geheel ongebruikelijk:

Ik zeg u, dat het boek, van hetwelk *enz.*, ik heb gelezen heden.
of:

Ik zeg u, dat heden ik heb gelezen het boek waarvan *enz.*

In de vragende woordenschikking zouden goed zijn:

Heb ik heden het boek gelezen, van hetwelk gij mij onlangs gesproken hebt?

of:

Heb ik het boek, van hetwelk *enz.*, heden gelezen?

Minder goed:

Heb ik heden het boek gelezen, van hetwelk *enz.*?

of:

Heb ik gelezen heden het boek, waarvan *enz.*?

Geheel slecht:

Ik heden het boek gelezen heb, van hetwelk *enz.*?

of:

Heb het boek ik heden gelezen, van hetwelk *enz.*?

of:

Het boek, van hetwelk *enz.*, heb ik heden gelezen?
En meer soortgelijke.

EEN PAAR VOORBEELDEN VAN HET MEER OF MINDER BERISPELIJK GEBRUIK VAN METAPLASMEN, (ALS DAAR ZIJN DE ANTITHESIS, APHAERESIS, APOCOPE, SYNCOPE, CRASIS, DIAERESIS, PROSTHESIS, PARAGOGE ENZ.) DEELS IN PROZA, DEELS OOK ZELFS IN POEZIJ.

Volgens 't zeggen der *Ouwen*, zoo Romeinen als Grieken — en voeg 'r gerust de *Joón* bij — kan men niemand voor deur gelukkig houën, of hij moet eerst gestorven zijn. Gelukkig en vrij zijn slechts de doón, zingt SCHILLER. En in der daad, hoe onzeker is 't luk van d' armen mensch hier op ons aard! Ieder dag kan 't tuigen. Hoe weinig 's 'r te rek'nen op de blommen, die we pluiken! Welk een' oest van verdriet brengt 't zaad van schijnbre vreugd vaak voort! Hoe treurig 's vaak 't end', in vergelijking van 't *vroolke*, zaalge begin! Hoe *aárs* d' *arremzaalge* uitkomst in vergelijking der blij' verwachting! Eeretittelen, rijkdom, geleerdheid en wetenschap, hoe luttel ware vernoegdheid bièn ze ons sterv'lingen! 't Zijn wassen vlogels, waarmeê m'in 't eerst zich, d' eeuw'gen Goón te moet, in n' hemel van *zaalghed* meent te kunnen verheffen, doch die ons maar al te dik verraân en begeven, en ons dan als Icaeren 's te dieper in de *barrenende*, onstuime zeevloên des ongeluks doen neêrploffen. Zoolang wij leven, lijken w' als slaven te zijn, op eene *glei* aan de gloênde hitte blootgesteld, door dorst gepijnd, door *bloed'ge* geeselslagen geteisterd. Slechts de Dood verbreekt op 't lest *ons* ket'nen. Slechts de Dood (zou men in den stijl van ... zeggen kunnen) is de MOSES, die ons uit 't Egyptenland, vol woënde PHARO's, uit de ak'lige woestijn dezes levens de paân op naar 's Hemels Kanan voeren kan. En schoon we niet weten, of w' in dat geweste, van *honig* vloênde, aankommen zullen, en of we niet, na ons verscheijen, om ons zond' en schulde weêr in een' nog veel schrikbrer, rampzaalger woestijn van jammer en elende als *droev'ge* bannelingen zullen blijven omzwerfen, bet is 't toch te vallen in de handen van God, den *Vaár*, die vol barremhartigheên en genaden is, dan in die der booze, *wreedaard'ge* menschen.

§ 6. EENIGE BARBARISMEN.

LATINISMEN OF LATIJSCH-HOLLANDSCHE SPRAAK-
WENDINGEN.

1) Laat anderen het stadsleven verheffen, ik *schijn mij toe* het gelukkigst te zullen zijn op het land, en, HORATIUS mij voorgaande, roep ik uit: ô land, wanneer zal ik u aanschouwen enz.? *Ik ben echter niet die ontkenne*, dat men ook op het land zich niet kunne vervelen.

2). Laat ons niet wanhopen in tegenspoed, *God nimmer de braven verlatende*. — *Ook stervende*, is SOCRATES moedig gebleven. — Al dit aardsche eens zullende verdwijnen, zoo tracht u geene vergaan zullende schatten te vergaderen, maar schatten, *eeuwig duren zullende*. Dit leeren reeds de Ouden, wie gij gehoord hebt zoo wijs te zijn. *Zoo zullen wij grooter zijn, dan aan wie de Fortuin leed kunne berokkenen*.

3). Velen beroemden mannen heeft eene vrouw, *onvoorzigtig genomen*, tot schande verstrekt. *Wat is het dan, ô Jongeling, dat gij ligtzinnig trouwen zoudt? Hebt gij ook wel, dat gij eene vrouw onderhoudt?*

4. HOMERUS en HESIODUS hebben beiden *vóór Rome gesticht* geleefd. — SCIPIO werd de Afrikaan geheeten om het ten ondergebragte Afrika. — *De vermoorde Dictator* CAESAR (zegt TACITUS) scheen sommigen een roemrijk, anderen een schandelijk stuk te zijn. — Intusschen stonden CAESAR en POMPEJUS beiden in verdenking *van den onderdrukten Cicero*.

5) CURIUS bij het vuur zittende rapen te braden, zijn de Samniten hem komen goud aanbieden. Hij *heeft echter gezegd* hun goud hem niet noodig te zijn.

6). Neen neen, niet die zijn wij, die gelooven alles op deze wereld het spel van een blind toeval te wezen. — Of te loochenen is, zegt CICERO, *er een' God te zijn*, of zij, die er een' God te zijn erkennen, van hen is toe te staan, dat God werkend is. En SENECA zegt: waarheen gij u ook wenden moogt, overal zult gij de Godheid zien *u bejegenende*. Daarom waren ook de Ouden van den hoogsten eerbied jegens de

Goden. Zulks wordt door een aantal voorbeelden bewezen, *welke allen hier op te noemen te lang zijn zoude.*

7). Wijsgeeren, zegt gij, zouden den roem verachten! Hoe, zetten zij, CICERO te regt dit opmerkende, uit gloriezucht hunne namen niet voor de boeken, die zij over *den roem te verachten*, over vermaken te schuwen geschreven hebben?

8). Te eten is, zegt CICERO, opdat gij leeft, *niet te leven* is, opdat gij eet.

9). O, wie, welken wij oordeelen eenig gevoel te bezitten, wie is er, die niet met eerbied en liefde denkt aan SOCRATES, aan CICERO en aan andere groote mannen, *die hij ook al nimmer gezien hebbe? In hunne deugden te bewonderen*, in hunne voetstappen te drukken, moeten wij onzen roem stellen.

10). Het boek, waarde vriend! hetwelk gij mij te lezen, of ten minste eens te doorbladeren gegeven hebt, *is nog te lezen voor mij, dit doen zullende*, zoo ras ik tijd heb. Het ontvlugt u echter niet, hoe weinig ledigheids mij overschiet. Ik wil u dus, mijn vader zulks toestemmende, verzocht hebben, opdat ik het boek nog eenige dagen houde, belovende, het uitgelezen aan u, *dit, gelijk ik vertrouw, niet kwalijk nemen zullende*, dadelijk te zullen terugzenden. Zorg, opdat gij wel vaart, en *geloof mij te zijn*

Uwen enz.

PS. Uwen broeder zeggen zij door den Koning tot Hoogleeraar benoemd te zijn, te

11). De redenaar AESCHINES, toen hij Athenen verlaten en zich naar Rhodus begeven had, *wordt gezegd* daar die beroemde redevoering voorgelezen te hebben, welke hij tegen DEMOSTHENES in de zaak van CTESIPHON had uitgesproken. Welke redevoering van hem ten einde gebracht zijnde, *heeft men van hem verzocht*, dat hij ook diegene zou lezen, die van DEMOSTHENES voor CTESIPHON gehouden was. Welke toen hij met eene allerzoetste en zeer krachtige stem gelezen had, zeide hij den verwonderden Rhodiërs: Hoe veel meer zoudt gij u nog verbazen, als gij DEMOSTHENES zelve *gehoord hadt die rede uitsprekende?*

EENIGE GALLICISMEN.

1). „Ja, mijnheer, vervolgde de dikke boekhandelaar: tijdschriften zijn eene behoefte geworden, *vindende er zich geen stelsel*, dat niet door een dag- of weekblad, hetzij hetzelfde aan de staatkunde, hetzij *uitsluitelijk* aan kunsten en wetenschappen is toegewijd, *vertegenwoordigd zij*. Het schijnt echter, dat eenig Journalismus ook reeds bij de Romeinen plaats gehad hebbe, *ik zulks komende te leeren* uit een Fransch boek, hetwelk ik geloof *het werk te zijn* van zekeren geleerde, dewelke eene uitzondering maakt *aan den regel* dat sommige Franschen, in spijt van al hun' geest, wel eens wat oppervlakkig zijn. Deze man toch *neemt vermaak* aan aanhaling op aanhaling uit de oude schrijvers opeen te tassen, en *het moet* *alzoowel*, dat hij ze goed bestudeerd hebbe. Doch om tot de zaak in geschil terug te keeren en met een' *verzekerden stap* op het ingeslagen pad voort te gaan, zoo zet ik vooruit, dat men niet dan op te merken heeft, hoe lieden, die zich niet bezig houden *dan tijdschriften te lezen*, van alles een weinig, maar van het geheel niets weten. Wanneer ik alzo spreek, is het niet, dat ik aan die lieden, *geheel onbeduidend dat ze ook zijn mogen*, niet te benijden vind van zoo van alle dingen eenig begrip te hebben . . . maar (zeide de dikke boekverkooper) bevorens voort te gaan, bezweer ik u om u neder te zetten. Men mint veel meer zich met elkaâr te onderhouden, wanneer men *gezeten is* dan wanneer men *overeind blijft*. Of *hebt gij vrees*, dat ik u te lang op zal houden? Ik zou schaamte hebben dit te doen; integendeel, ik zal *al mijn mogelijk doen* om kort te zijn. Apropos, Mijnheer, *weet gij verzen te maken?* Zijt gij *bij gelegenheid dichter*, zoo men naar uw uitwendig wel zeggen zou. . . .” Zoo op een' dag rabbelde onze boekhandelaar, onzin op onzin stapelende, al voort.

2). . . . Dit hoorende, kon ik mij niet verdedigen van een diep gevoel van deernis met haar. Zij leerde mij dit alles toch, de oogen nog vol tranen, en telkens, de armen uitgestrekt, naar mij toe loopende. Haar man echter, die

onmensch *het pistool* nog altijd *in de hand*, *zette* zich van nieuw aan het vloeken en tiercen, en zwoer haar *het brein te doen springen*, zoo ik haar, *geheel onwaardig als zij was van eene betere behandeling*, de minste gunst wilde doen. Maar *wat is het* dan toch, dat gij wilt, vraagde ik hem, in schijn bedaard en de armen gekruist, maar inwendiglijk van woede *denkende* te stikken. *Er vindt zich niet een persoon* ter wereld dan gij, die niet medelijden van de ongelukkige *hebbe*. *Kwaamt* gij niet op het oogenblik zelf te leeren, dat zij hier, de handen ledig, gekomen is, en dat zij geen' stuiver bij zich heeft om een stuk broods te koopen, dat zij dus van *honger* zal moeten sterven, zoo er zich niemand vertoont, die trachtte van haar te redden? Neen, ik zweer u, ik ga niet uit van hier, *dat ik* niet aan dit aanbiddelijk schepsel eerst de hulp van mijn' arm en van mijne beurs zal hebben geleend. Ik zou *schaamte hebben* anders te handelen. — Mevrouw, zeide ik tot haar, de stem van ontroering mij bevende: gij hebt niet dan u aan mij te vertrouwen, en spoedig zult gij zien, wie hier van ons twee, van dezen barbaar of van mij, triomfëren zal. — Zij bezwoer mij hierop, de handen gevouwen, dat ik...

ANGLICISMEN OF ENGELSCHEN SPRAAKWENDINGEN.

1). De vermaarde MALHERBE at *een dag* met een' Aartsbischop, welke berucht was *voor* een vervelend, dom prediker *te zijn*. Naauwelijks was eten over, *bevorens* MALHERBE reeds in slaap viel, maar werd opgewekt door den Prelaat en genoodigd te gaan en hem te hooren predikende. Ik bid uwe genade, zeide MALHERBE: mij te verontschuldigen, *doende ik* reeds slapen uitstekend wel hier, waar ik ben.

2). Een Sultan, vermakende zich-zelfen met te wandelen, ontwaarde een Dervis, zittende met een menschelijk bekeeneel in zijn' schoot. Zijne Hoogheid niet ziende, *was* de oude man zeer ernstig op het doodshoofd *starend*, en scheen in eene diepe mijmering te zijn. Zijne houding en manieren

verbaasden den Sultan, welke hem naderde en de oorzaak van zijn zoo diep in overpeinzing *verzonken te zijn* vraagde. Sire antwoordde de Dervis: dit doodshoofd was dezen morgen aan mij vertoond, en ik *ben* van dat oogenblik aan vergeefs *beproevende* te ontdekken, of het de schedel is van een' magtvollen Monarch, gelijk uwe Majesteit, of van een' armen Dervis, gelijk *mij zelf*.

GERMANISMEN, OF HOOGDUITSCHACHTIGE WOORDEN,
SPREEKWIJZEN EN SPRAAKWENDINGEN (*).

1). Stijl met onderscheidene, thans Hoogduitsch schijnende woorden, die echter bij vroegere Nederlandsche schrijvers, zelfs nog bij HOOFT, VONDEL, HUYGENS, in onzen Statenbijbel enz. wel voorkomen.

De redelijkheid diens mans, (wie zou het beneenen?) blonk telkens *gans en gaar* uit. Waar hij eenen eene dienst erbie-den of *leesten* konde, onderliet hij vro zulks nimmer, ja, het was zijne grootste wonne, als hij zijne goedaardigheid op de eene of andere wijze door daden doen luchten en *uiteren* konde. Eten of drinken mondde hem gaar weinig, als hij niet iets goeds *volleestet* had. Geene moeder of amme kon haren zuigeling meer gewogen zijn, dan hij zulks was aan ieder hout klein kind. 't Is schade, dat men niet van aanbeginne voor lezers en lezerinnen alle trekken van goedhartigheid samt andere gelijkaardige deugden heeft opgeteekend. Hij zou zijn gewand van het lijf weggegeven; hij zou aan een' ander iets ontwend hebben, om er een' derde mede te bekleeden. Het *beruchtigde laster* van gierigheid was hem dus

(*) Wat uitvoeriger is deze afdeeling behandeld, daar Germanismen zoo ligt gemaakt kunnen worden en zulks dagelijks worden. Slechts hier en daar zijn er eenige door verandering van letter aangewezen.

ook tot een grouwen, terwijl hij het van vreugde integendeel *uitschreide*, als hij van eene daad van menschlievendheid of iets anders gelijkaardigs hoorde. Geef achting, zeide hij dan, daar kunt gij de menscheid weêr in haren adel *betrachten!* Verzoek het maar; gij zult telkens zulke proeven vinden. Veel koper zal in schimmerend goud *verwandelen*, veel goud echter, leider, ook in koper verzwinden.

11). Stijl vol zoodanige Hoogduitschachtige woorden en wendingen, als tegenwoordig van lieverlede maar al te zeer binnensluipen. (Enkele zijn aangewezen).

Na vrij wat *aanstalten* gemaakt te hebben, zijn wij heden morgen op reis gegaan. Wij *voeren* in een' wagen af met een' *bedronken* voerman, dien onze vrijgevigheid nog dronkenner maakte, en wij kwamen te tien uren in den Haag aan. Dadelijk lieten wij bij den heer N. N. aanzoeken, wanneer het hem *voegen* zou, dat wij zijne schilderijen kwamen beschouwen. *Overigens* (?) was het ons gelijk, of wij 's morgens, dan 's middags kwamen. Wij werden op een' bekwamen tijd afgewacht en *betwijfelden* (?) niet meer de voortreffelijkheid der verzameling, toen wij in de zalen, alom met schilderijen behangen, ons een' tijdlang oponthouden en met een onbevangen blik alles bezigtigd hadden Inderdaad, verrukking *bemeesterde* ons bij menig stuk, onder anderen ook bij de *daarstelling* van sommige tooneelen, uit volkssagen ontgenomen, die met een meesterhaftig, dat der *braafste* kunstenaars op zijde strevend, ja, overstrevend penseel daargesteld waren en die ons *uiterst* bekoorden. *Overmaten* begeesterden ons ook een paar stukjes, geheel *opvallend* in den trant van OSTADE en TENIERS geschilderd. Een mijner reisgezellen maakte jens ons de *bemerking*, dat vooral in die daarstellingen dat groteske en luimige voorheerschend was, hetwelk een' der *eigendommelijkheden* van TENIERS daarstelde. — 's Avonds gingen wij naar de Opera en zagen een stuk *opvoeren*, dat, meen ik, ROSSINI was, een' komponist, voor wien ik bekennen moet, dat ik nog al eenige *voorliefde* heb. De schouw-

spelers en zangers waren in hunne kunstdaarstellingen niet zonder verdiensten, schoon het er wijd van af was, dat men hen volmaakt kon heeten. *Eerstens* toch konden sommigen hunne rollen niet al te best, en tweedens voornamelijk intoneerde menigeen alles behalve *rein*. Zij mogten waarlijk nog wel eens eene duchtige school *doormaken*. Dit sprong in het oog. Wij hebben in den Haag ook nog een *lustspel* gezien, en stelden ons in den aanvang, nadat de *voorhang* opgetogen was, nog al iets goeds van de opvoering voor. Wij hadden echter nauwelijks een' akt zien vertoonen, of wij waren allen *gelijkmatig* overtuigd, dat en stuk en spel erbarmelijk waren; en wij *bestreefden* ons zoo snel mogelijk het *schouwspel* te verlaten. Doch genoeg van deze niet zeer aangelegene zaken!

III). Stijl, vol zeer grove Germanismen (*).

Neen, niet *uitsluitelijk* zijn verstand en *vernuft* of rede den menschen geschonken. *Springt* het niet *ieder man* in het oog, dat vele dieren soms zoo *vernuftig* en *kloek* als vele menschen zijn? Zelfs in de kunst van *zich te verstellen* zijn zij loos genoeg, en zij toonen zich dikwerf *uiterlijk* (?) gansch anders dan *innerlijk*. De natuur schijnt hun daartoe als van zelve *behulpelijk* te wezen. Mijn *verstorven* grootvader had een' *hupschen*, kleinen hond, ten wiens aandenken nog een denkmaal in den tuin van ons voorouderlijk huis wordt aangetroffen, en die meermaals merkmalen van de grootste slimheid gaf. Gewis, op eene zulke groote kloekheid, op eene zulke klaarheid van begrip, op eene zulke *ontvangbaarheid* om te leeren, zal men bij weinig menschen stooten. Naar de verscheidenaardige gevoelens, die hij uit te drukken zich bestreefde, verstond hij het om zijne hondenphysiognomie op de *schikkelijkste* en *eigendommelijkste*

(*) Hier zijn ze ook weêr, op diegene, welke in de eerste regels voorkomen, en op enkele volgende na, geheel niet aangewezzen. Men doe minkundigen dezelve zoeken.

wijze te vouwen. Soms bijna zou men daarop gezworen hebben, dat hij tranen vergoot (trouwens, dit verhaalt, ja, VIRGILIUS ook van een gewis paard), dan weêr vertoonde zich half en half een aard van lachelen (gelijk BILDERDIJK het ergens noemt) op zijn gelaat, *waartoe* kwam, dat hij met de buigzame, gesmijde stem, waarmede de natuur hem begaafd had, een geluid wist te beelden, dat eenigermate het lagchen *gelijk kwam*. Met dit voor een' hond zonderbaar en vreemd-aardig geluid, onderbrak hij wel eens, hoe rustig en verzwegen hij anders zijn mogt, het gesprek der aanwezigen, *minstens* deed hij dat zoo gelijk, als er iets komisch en potsierlijks verhaald werd, en het scheen dan zulkerwijze, alsof hij den inhoud van het vertelde begrepen had. Ik heb ook wel ervaren, dat hij in stand was uit de boekenkas mijns grootvaders *dit of gene* boek hetwelk men hem opgaf, te halen. Gezwind! zei mijn grootvader: haal mij een' band der gedichten des HOMERUS, en zie, onze poedel, dadelijk vaardig en zonder *zich* eens meer naar mijn' grootvader om te zien, beilde zich om op de bretten der boekenkas, waarop wel eens wat *onordening* heerschte, rond te snuffelen, en het boek, waarom men hem geschikt had, uit de overigen heruit te zoeken. Alzoo, zal men verzetten: mogt veelligt de hond de *inschriften*, die op den rug der boeken stonden, kunnen lezen. Dit geloof ik nu *even zoo zeer* niet, alleen, het was vermoedelijk door den reuk, dat hij die boeken, welke wijtend mijn grootvader dikwerf in handen had, kende, en zoo mag het zich begeven en toegedragen hebben, dat hij dezelve uit hunne omgevingen verstond te vinden. Eilieve, verhaalde men in die heenzeit niet wonderen van den feniks aller honden, van MUNITO? Kon, *nevens* anderen, deze kreatuur niet uit op den bodem liggende, verstrooide alphabetten, letters te zamen zoeken, en dan uit die boekstaven *volstandige*, hem opgegevene woorden, scheppen en beelden? Heeft wel een de waarheid dier narigten wedersproken? Beëindigen wij echter deze bemerkingen: Nooit zal ik met DESCARTES er over eenig worden, dat de dieren *ijdel* machines of werktuigen zijn zouden. Nu ja, rigtig, machines op even de namelijke wijze als wij

menschen veelligt zulks *durfden* schijnen in de oogen der verklaarde geesten en engelen, en deze weêr machines in de oogen van nog hoogere geesten, en ook zelfs de hoogste geschapene wezens machines in de oogen van God.

IV). Hollandsch, wel niet overal regtstreeks Germanistisch, maar toch met eene zeer Hoogduitsch schijnende kleur.

Dikmaals ontschuldigt men, (zonderbaar genoeg!) de donkerheid van den stijl met de armoede der *sprake* en met de donkerheid des voorwerps. Deze twee zaken echter kunnen dat donkere alleen niet voortbrengen. Het weinigt mogt veelligt zulks de armoede der sprake wel doen, wijl wij toch al onze begrippen met de spraak, en vermiddels dezelve erlangen, gevolgelyk het ons gewis aan uitdrukkingen falen kan, zoo ras wij maar eerst de moeite genomen hebben onze begrippen behoorlyk op te klaren. Even zoo weinig stelt de donkerheid eens voorwerps eenen volwigtigen verontschuldigungsgrond daar, daar het immers de eerste pligt is over eene zware zaak niet eerder te spreken of te schrijven, en met woorden ze levendig te malen, dan totdat men het mogelijkste licht in zijne begrippen gebragt heeft; en is dit nu eenmaal geschied, zoo volgt de klaarheid der uitdrukwyze van zelve. Men zal in alle tijden bevinden, dat diegenen het kracht- en lichtvolst en met de meeste reinheid van stijl over een voorwerp schrijven, die hetzelfde het grondigst verstaan, deswege men altemaal een geregt mistrouwen in de inzigten en kennissen diergeneten te zetten vermag, die zich niet anders dan donker en zwaarmoedig uit te drukken weten. Men moge zulks diepzin heeten, gelijkerwijs dit maar al te dikwerf gedaan wordt, ik laat dien diepzin hun, die denzelven lieven, gaarne over.

V). Nog eenige staaltjes van Germanismen, of in eene zeer sterke, of in eene mindere mate. (Enkele zijn aangewezen.)

Volgzaam iets doen. — Van schrik ontrust, gaf hij ten antwoord. — Eene stad tot den grond toe verstoren. — *Rig-*

tiger gezegd. — Wij zijn hier zeker voor alle gevaar. — ADELUNGS *volstandige* Spraakleer. — Opsnijderij en windmakerij. — Ongeschikte stelling der woorden in een' zin. — De beduiding van dit woord is zeer verschillend. — Eene gelijkbeduidende uitdrukking. — Hij verstaat vele talen zeer goed, afzonderlijk het Latijn. — Het Latijn kan in rijkdom * het Grieksch niet *opwegen*. Een man, der opklaring van zijn jaarhonderd waardig. — Zij behoort thans onder de zaligen, onder de *verklaarde* geesten des hemels. — Een mensch van eenen gemeenen, nederigen aard. — Eerst vervoerde, toen *ontvoerde* hij het meisje. — Een man van veel kloekheid, inzicht en ervaring. — *Ik* u wat en streef die bekwame gelegenheid te benuttigen. — Nevenbegrippen en nevenidéén. — Gij spreekt zoo ongewis, druk u wat meer *bestemd* uit. — Hij versprak mij te zullen komen. — Het gelijkgewicht van Europa loopt ieder tijd gevaar van verandering te lijden. — Het is mij *gelijkveel*. — Dat water is rein en doorzigtig. — Ik heb mij met dat boek zeer belustigd, het beleerde mij te gelijk, in het andere echter kreeg ik een wederwillen. — Bij al zijn' diepzin en schijnbaren scherpzin brengt toch die schrijver niets duchtigs hervor. Overhoofds bezit hij niet de *gevorderde* klaarheid. Hij zou zich ook liever eerst nog wat op taalkennis leggen. — Germanische talen. *Katholische* schrijvers. — *Afrikaners*, Amerikaners, Korsikaners, Italianers, Engelanders. — Dat is zeer karakteristisch. — Albereids heb ik dat boek gelezen. Of men op de schikkelijkheid van deszelfs stijl roemen kan, weet ik niet. *Gelijkmatigheid* van stijl mist men weinigtens in hetzelfde. — Ik was tot in mijn *innerste* geroerd, vol teedere gevoelens. — Dat eeuwig zoetelijke in N. N^s. violinespel baart mij overzadiging en walging, alleen hij kan dat nu eenmaal niet achterlaten. — Ik drukte hare zachte, *weeke* hand. — Die gedachte is niet genoeg doorgewerkt. — Hoe zal men dit onheil bezijdigen. — Leef wel, vriend! ik beveel mij u *bestens*. — Kalm en rustig was de zee. — Hij bedankte er zich wel voor om dat te doen. — Helaas, hij is daarheen! hij is dood. — Die vent bedrinkt zich alle dagen. — Ridderkruisen en *ridderban-*

den, aan wie worden ze niet al geschonken? Waar komt dat bij toe? — Het voegt en *staat hem niet aan* daarover te spreken, want hij is lang niet *onbevangen* genoeg. — Hij kwam ongeveer om middernacht, en wilde dat ik hem zou herbergen. — De zaak is uitvoerlijk in dat boek behandeld. — Ik werd in dat gevoel besterkt. — Wijd verschillend, denkt des ongeacht GRIMM er over, met wien hij niet in eene lijn gesteld kan worden. — Ik verafschuw vleijers en kophangers. — JULIA was eene ongeradene dochter van Keizer AUGUST. — Die ongelukkige heeft zijn leven bij die verzwering der Edelen ingeboet. — Ik schikte mij aan om 's avonds de reis *aan te treden*. — Een schouwspel, eenig in zijn' aard. — De Koning, zegt men, is zeer opgebracht tegen den heer . . . — Onzer een kan dat niet gelooven. — Zich ziek aanstellen. — Iemand iets toeërkennen. — Ik vrees mij zeer voor huichelaars. — Wel, zei hij tot den zoon: wat zegt *de vader* er wel van? — Onder de Romeinen is maar de eenige VIRGILIUS een waar heldendichter. — Hebt gij dat zonder bedoeling, of hebt gij 't met vlijt gedaan? — Dat was eene groote onrigtheid. — Een regter moet oneenzijdig zijn. Dat is zijne schuldigheid. Ook moet hij niet *ontvankelijk* zijn voor besteking. — Hij is een slimme kop, maar soms wat voorluid in zijne oordeelvellingen. — Een hoop arme, naakte, verlompte kinderen. — Dat boek heeft de *rigting* om overal misnoegen te verspreiden. — De grond is hier hard en steenig. — Wie zal zich verkoenen dit te doen? — Zij wierp een' *verstolten* blik op mij. — Ik bevond mij onwel. — *Inbeeldingskracht* is onmisbaar voor den dichter. Ook moet hij een voelend hart hebben en gesmaakvol zijn. — Helaas, zij is eene prooi van waanzinnigheid! Zij is verrukt in het hoofd, minstens het rappelt haar daar wat. — Is u een kop koffij gevallen, of wel beveelt gij thee? Zult gij 't huis *spijsen*? Neen, ik heb reeds afgespijsd. — In weelde en schandelijken overvloed leven. — Trachten wij daarvan de aanwending te maken. — De kwaal is niet lichamelijk, maar geestig. — De omgevingen van Arnhem zijn bekoorlijk. — Hebt gij *de zee* te Steinfort gezien? — Ik zal mijne krachten *te zamen nemen* om u

van dienst te zijn. — Zijt gij met het dampschip gekomen? — Hoe *bliksemen* ginds de golfjes in de zonnestrallen! — *Naast* hem zal men op de violine weinig zulke virtuozen aantreffen, die zoo krachtig *den boog* weten te handtêren. — Gij misverstaat mij, mijn vriend! Hij is *even* dezelfde, van wien gij spreekt. — Dat huis heeft vele bekwaamlijkheden, maar gevalt mij toch niet overmaten. — Verzoek niet mij met die narheden weêr aan boord te klampen. — Hij is Doctor in de wereldwijsheid. — Hij wierp hem al zijne slinksche streken voor. — Dat was eene onvoorzigtigheid, die hij *zou* nagelaten hebben. Ik zet het u hem in het declamêren gelijk te doen, *afgezien*, dat gij hem zoudt overtreffen. — Wat gaat een' zijn lijf aan, als hij dood is? — De Rijnstreken zijn door vreeselijke overzwemmingen geteisterd. — Het gezang der nachtegalen schalde en toonde in het rond. — Die student is *gekorf*d. — De arme man voert een krankelijk leven. — De kleinste onaangenaamheid kan hem *verstemmen*. — *Ik* houde op tucht en orde in de maatschappij. — Zij was van dat verlies toezien aangegrepen. — Ik ben op al die pligtplegingen en verbijgingen niet gesteld. — Die straat is zeer woelig en beleefd. — Het hupsche, mooie meisje keek zich naar mij om. — *Meestens* zijn gekken ook nog verwaand. — Hij *noodigde* mij met geweld. — Ik heb op reis naar Amsterdam nog een' kleinen afsteker naar Gelderland gemaakt. — Hij bleef er vast op *bestaan*, dat het zoo was. — Ik overlaat u dit.

Zeker dichter zingt:

Hoe wijd verschillend van 't rumoer,
 Dat door de donkre boschjes voer
 En langs den houten *bloemenvloer* (*).

(*) Verscheidene dezer Germanismen heb ik in Hollandsche boeken aangetroffen. Hier en daar slechts is er door verandering van letter een aangewezen.

§ 7. BASTAARDWOORDEN.

I). Stijl der hooge welsprekendheid, door vreemde en bastaardwoorden geheel ontsierd.

Ja, Toehoorders, vernietigd, door den adem des Almagtigen, als weggeblazen is die kolossale armée, welke onze velden dreigde te verwoesten en alles met moord en brandstichting te vervullen! Waar zijt gij thans, schitterende kavalleriedrommen, die, met het geweld eens orkaans, op uwe brieschende rossen over onze akkers henenstooft en onder de ijzeren hoeven dier rossen de hope des landmans ruïneerdet? Waar zijt gij, verdelging ademende infanterie, die met uwe geofende, krijgskundige regimenten en bataillons, onder den klank der trommen en muziek-instrumenten, onder het spelen uwer walddhoornisten en fluitisten daar aankwaamt marchéren, terwijl uwe in het zonnelicht schitterende geweren den sidderenden inwoneren reeds van verre dood en verderf in de oogenschenen te bliksemen, en uwe bajonetten zich digt opeengedrongen verhieven, als de korenhalmen in Sicieljes vruchtbare ktreijen. Waar zij gij thans? Waar zijn uwe generaals, uwe kolonellen, uwe hoogere en lagere officieren? Waar uw moed, uwe onverschrokkenheid, uwe krijgsdiscipline? — Rusten al die soldaten, Toehoorders! niet in het stof des doods? Bleekt hun gebeente niet op onze heuvelen, in onze dalen? Was al de bekwaamheid, was al de militaire taktiek van hunnen gekroonden opperbevelhebber, ambitieuser gedachtenisse, wel in staat hen van een' volslagen ondergang te redden? Wee, wee, den sterveling, die, (hij moge dan een Monarch of een stulpbewoner zijn) ten instrument zijner driften strekkende, de eeuwige wetten van justitie en deugd met voeten trapt en op de puinhoopen van het geluk zijner natuurgenooten den tempel zijner egoïstische glorie poogt te fundéren

II). Bastaardwoorden en vreemde woorden, die cen' wat eenvoudiger stijl van een' spreker of geschiedschrijver wel niet in die hooge mate ontsieren, doch welke men echter voor het grootste deel wel zou kunnen missen.

Het resultaat, (zeide hij) mijne Heeren, van het door ons geavanceerde komt hierop neer. Of de Franschen zijn als onze vrienden en als de zoodanigen te consideréren, wier protectie wij volstrekt noodig hebben, of ze zijn te beschouwen als van oudsher onze vijanden, voor wier ambitie en zucht om over alles te dominéren wij niet genoeg op onze hoede kunnen zijn, en die wij derhalve met alle mogelijke precautie buiten onze politieke en civiele zaken moeten houden. Van de vriendschap der Franschen valt niet veel roemens. Ik acht die natie wegens hare dapperheid, hare spirituële vivaciteit, haar vernuft en soortgelijke saillante hoedanigheden, waarvan wij bij ons slegma en soms onze droomerigheid wel wat mogten overnemen, ja, ik reken zelfs, dat wij en geheel Europa aan de door velen zoo gedetesteerde en in den afgrond der hel vervloekte Fransche revolutie, *à la longue*, vrij wat obligatie hebben, daar zij, hoezeer dan ook bezoedeld door de gruwelen van tijgers in menschenschijn, en hoezeer door anarchie en kanailledespotismus dikwerf ontluisterd, echter in hare beginselen veel regtvaardigs en billijks had, en alom, ook zelfs in absolutistische en despotieke staten, het signaal gegeven heeft tot verbanning van een aantal misbruiken, die de menschheid onteerden en intusschen zoo ingegangreeneerd waren, dat zij zonder zulke hevige schokken, als de gemelde revolutie overal effectueerde, nimmer zouden zijn verdwenen. Of meent gij, dat men, voor een deel zonder angst voor de Fransche roede, in Oostenrijk, Rusland, Pruisen enz. enz. zoo liberaal regeren zoude als thans geschiedt? Misschien ook kan Frankrijk ons zeer te stade komen, indien soms Engeland of eenige andere Mogendheid over ons eene volslagene suprematie voeren, onze koloniën ons ontrooven en onze commercie vernietigen wilde. Doch om buiten 's noods Frankrijks hulp te invocéren en aan dat rijk onmiddellijk inzage in onze gouvernementszaken te geven, ziet daar, wat ik voor mij zeer zou hesitéren te doen. Neen, noch Franschen, en nog veel minder Engelschen, Pruisen of Russen moeten wij te hulp roepen, zoolang er nog maar een aasje mogelijkheid existeert om onze litigieuse staatszaken buiten hen te

terminéren! Ongelukkig het volk, dat de hulp zijner bureu imploréren gaat om den brand tot zijuent te blusschen, principaal ook wanneer het een klein volk is en deszelfs land van eene geringe extensie en van weinig ressources (*).

§ 8. WILLEKEURIG EN NOODELOOS NIEUW
GESMEDE WOORDEN.

Beslotenheid van karakter is iets zeer *prijgbaars* in een man. — Een dichter moet, bij al zijn vuur, ook bezonnenheid bezitten. — Gevoel is iets schoons in eene vrouw, *gevoelerij* belagchelijk. — Liefdemangel ontsiert den Christen. — *Welgelyd* moet in een dichtstuk niet ontbreken; de krachtigste verzen worden ontglanst door hardheid. — Men moest sidderen voor de *toornopvliegendheid* der oude Noormannen. Dien *jaagtoorn* noemde men de Berserker woede. — Hoeveel is er in onzen tijd niet over de oorwereld, over oorbeelden, over het oorschoon enz. geschreven! — ACHILLES was een rad looper, maar CAMILLA, van wie VIRGILIUS zingt, eene niet minder radde *looperes*. — Sommige Duitschers hebben over CHRISTUS al zonderling gewoordentwist, geredewisseld, geredezift en gewijsgeerd. — Die ongelukkige jongeling heeft reeds menigmalen zelfmoordachtige pogingen in het werk gesteld, ik vrees dat hij eindelijk zich *zelfmoorden* zal. NAPOLÉON spreidde van den morgen tot den avond de grootste *dadigheid* ten toon. Het 'is in de mondvoordragt een groot gebrek, wanneer men de woorden niet regt klemtoont. — De oude Hollanders waren republikeinsche krachtmannen, wij, hunne nakomelingen, zijn *zwakaards* en *teederlingen*. — Wie schrijven wil, behoeft nimmer over *schrijfstof-gebrek* te klagen. — Terwijl de schilders der Oudheid in later eeuwperk genoeg *te-*

(*) Het is noodeloos geweest hier door verandering van letter cenige dier bastaardwoorden aan te wijzen.

genhangers gevonden hebben, zijn de beeldenars der Grieken en Romeinen nog zelden gelijk en geëvend. — Welke glansplaatsen treft niet in CICERO's redevoeringen aan! Als de lava uit een' *vuurspuwberg* bruist zijn gloeiende *welsprekendheidsstroom* voort. Hoe worden wij telkens door hem ontvuurd! Hoe sidderde de schrikman CATILINA, toen CICERO denzelve het: *Quo usque* toedonderde! CICERO redenaarde nog beter dan hij wijsgeerde. — Graauwdwingelandij is in vele opzigten nog erger den Vorstendespotismus. Dat beiden de helleafgrond verzwelge! — Veel *sieraadje* in kleederen en huisraad geeft ook veel zielkwellaadje.

VONDEL zingt:

't Noodwendige uit zijn aard, hoe scherp men dit beziet,
Heeft geen gebeurzaamheid des wezens.

Elders:

Zoo 's werelds wezenheid en isheid kwam te spruiten
Uit een noodwendigheid.

Een ander dichter zingt:

Voor de aartsliefelijke klanken.

En ander:

Zij leeraart ons 't gevele der wereld mis te trouwen
In 't godvernieuwd gemoed en in 't zondrouwig hart.

Een ander:

Gedoemd als TANTALUS tot eindloos onverzaden.

§ 9. GRONINGSCHÉ PROVINCIALISMEN (*).

Ja, 't wigt mout wijten wat ze dait, —
Mien Stientje is maar en boeren maid,
Maar 't is en flink, oppassend wigt,
Waraan joen zeun gijn wanwaar krigt —

(*). Overgenomen uit de *Hauwliks-brieff, en zamenspraak* door Mr. S. REINDERS.

Ik heb op joe ook hijl nijt tegen
 Mien lijve Koopman! — Maar van wegen
 Dat leven ien de stad, — daar kennen
 Wie boeren lu maar nijt an wennen.
 Heur mouder het ze al biester jong
 Verlustigd, — van dat tiedstip gong
 De hijle boudel heur al an;
 Dat zegt wat, kan 'k joe zeggen man! . .
 Douw mos zij, amper zestien jaren
 Zuk deur en stoere winkel klaren, —
 Vrougtiedig opstaan, — heezebeczen
 En altied overal te wezen;
 Nijt al te goud, — nijt al te lelk
 Veur bijst, en peerd, en volk, en elk
 Te zörgen mit ordentelkhaid,
 Dat zegt wat veur en jonge maid! —
 Als 's mörgens zij het vij heurt receren,
 Dan is zij ook al oet de veeren;
 Dan kikt zij na de melken-kelder,
 Of alles glad is, wit en helder;
 Want emmers as de maan zoo blank
 En tafel, tiene, karn en bank
 Als kriet zoo wit, — daar zörgt ze veur; —
 En pas is 't warkvolk boeten deur
 Of dan an 't bounen, stubben, veegen;
 Ien stookbauw, keuken, allerwegen
 Is Stientje; — Hijl de boul beheert ze;
 De koffie zet ze, — bruggen smeert ze;
 En as het volk weer komt van 'tland
 Is 't klaar, en zij weer bie de hand. —
 As 't koffie drinken daan is, man!
 Dan gait et weer van veur'n of an!
 Het rijf weer bargaen, — schrobben, — schuren;
 De wigter naa heur werk touw sturen; —
 Nouw botter maken, — vuur an stoken; —
 Dan pankouk bakken; — eeten kooken; —

Gewasch, — geplasch, — gestriek, — gestop, —
 Genai, — gebrai, . . . dat holt nijt op! —
 As dit is hijl, — dan brekt weer dat; —
 Pijt krigt weer hunger, — Geert is zat;
 En 't ijne is voel, as 't ander schoon is;..
 't Is niks, as min 't maar eerst gewoon is,
 Maar veur een maagtje zin dat zaken,
 Dij ijn et leven muilek maken; —
 Zoo'n leven, kerel, scheelt al wat,
 Bie jufvrouw wezen ien de stad! —

§ 10. STIJL MET VELE VEROUDERDE WOORDEN.

Mijn vader was een vroed kersten man en een dapper, drustig degen, die velertiere kundigheden bezat en negeen vaar kende. In den volkswijg tusschen het Fransche en Engelsche diet, waarin wij Dietschen ook betrokken waren, vocht hij vromelijk, en toen hem het luchter been ontwee geschoten werd en de phisieken zeiden, dat zij het niet gansen konden, liet hij het been afzetten en toonde kume eenige pijn. Of hij schoon goed was, riede hij schrikkelijk in zijne abolge en andde belecdigingen bloedig. Mijn ver moeder, zijne gezelnede, was behagel en fraai. Hare lieren waren bloeijend als rozen, en zij was altijd in samijt gekleed, terwijl zij met veel gesmijden en vingerlijns aan armen en handen begaad was. Zij was mij harde hout, bewees mij groote jonst en begiede, dat ik diegene was onder hare kinderen, die zij het meest beminde. Niet varing kon ik haar vereren, en ik darde spelen en loopen harentare wat en waar ik maar wilde. Dit was door van mijne moeder, en ik wenschte wel, dat zij wat kattijviger geweest ware. Ik was tot mijn lachter bang van aard, dervoeren ik voor het kleinste hondkijn of hoekkijn, als voor een' liebaard vruchtte. In de deemsterhede der nacht darde ik alleen in eene kemenade niet sla-

pen. Ook bleef ik lang harde dorper en some van mijne gezellekijns loegen mij om mijne dorperheid uit. Dit vernooide mij van die kleine, bage ikkers. Mijne oogen werden ontploken, en al te hand besloot ik mij te verbeteren. Bedien leerde ik saan schrijven; ik leerde in den bijbel en in het souterboek lezen en de jeesten onzer voorvaderen kennen. Ik schepte veel behagen in onze oude Dietsche serjanten, die zich in de nijdspelen beroemd gemaakt hadden. Onmare had ik bloot verdichte boerden; die achtte ik niet een twint, niet een kaf. Ik leerde ook paardrijden op een mekel ors van mijn' vader, zoo groot bijna als een olband of elpendier, en ik zwaaide dan vromelike mijns vaders brand. Doch mijn vader verschied aan eene ziekte in de gewaden, waarvoor de arzaters met al hunne engiene geene hulp wisten. Hij werd ter moude besteld, toen ik nog geen tien jaar oud was, en ik bleef met mijne moeder alleen achter.

§ 11. AL TE POËTISCHE WOORDEN IN EEN' EENVOUDIGEN STIJL.

De kroondrager en schepterzwaaijer van Frankrijk heeft gisteren avond, na het ondergaan der vlammschietende dagvorstin, een' raad van staatsdienaren en van zijne twee vorstentelgen belegd, waarin gehandeld is, of men de krijgstoorts tegen Abion al dan niet ontsteken zou. Nadat de evenaar der beraadslaging lang gewiefeld had, heeft eindelijk de vredeolijvenschaal haar naar heure zijde doen overhellen, en met eenparige stemmen is besloten, dat men Belloon nog niet ontketenen en op de bloedaltaren van Mars, dien steden- en volkerenverdelger, nog niet offeren zoude. Wij durven voor de waarheid dezer blijmare en jubeltijding, die ons uit Galliës koningszetel op de wicken eener duif met bliksemvaart overgebracht is, gerustelijk instaan.

§ 12. DUISSTERHEID EN DUBBELZINNIGHEID VAN
 STIJL, VEROORZAAKT DOOR FEILEN TEGEN
 DE SPRAAKLEER, DOOR WOORDVOEGING,
 WOORDENSCHIKKING, ZOOGENAAMDE
 METAPLASMEN, WOORDEN VAN
 TWEEDERLEI BETEKENIS
 ENZ. ENZ.

1). NINUS en SEMIRAMIS hebben veel vroeger geleefd dan CYRUS of CORES, of welke andere Perzische Vorsten. — Ik weet niet regt, of dit boek door onzen ERASMUS of GEERT GERRITSZ, of RÉUCHLIN of CAPNIO geschreven is. — HELMERS zingt zeer onwaar van DE RUYTER: „Geen zee zag ooit uw vlag of heeft voor u gebeefd.” — Hij is een dwaas, die zijn' hoop op eene wufte volkshoop stelt.

2). Nadat DAVID den reus GOLIATH met een' slingersteen ter aarde had geveld, liep hij op hem toe en hieuw hem het hoofd af met zijn zwaard. — Mijn vriend N. N., gisteren met zijne vrouw uit willende gaan, ontmoette zijnen broeder, die reeds naar hem op weg was om zijne vrouw af te halen. — Die God, welke den Hemel geschapen heeft, die het aardrijk met de vleugelen der liefde overschaduwet, zou die sommigen zijner bewoners tot eeuwige ellende geschapen hebben? Neen, God heeft den mensch tot zijne verheerlijking en tot zijne eigene gelukzaligheid geschapen.

3). Wij zien, zeide iemand, in de Punische oorlogen de Carthagers eindelijk geheel overwinnen; neen, zeide een ander, wij zien de Romeinen geheel overwinnen. Beiden hadden gelijk, even als het kind, dat zijn' vader op zijn tachtigste jaar had zien doopen.

4). Wie was beroemder onder de veldheeren der Oudheid dan ALEXANDER, de zoon van PHILIPPUS, Koning van Macedonië, die met zijne Macedoniërs het geheele Persische rijk vernietigde? Wie was beroemder onder de veldheeren der Oudheid dan ALEXANDER, de zoon van PHILIPPUS, Koning van Macedonië, die met zijne Macedoniërs de Grieken overwon in den slag van Cheronéa?

5). Er zijn in de Oudheid bijna geene volkeren geweest, welke de Romeinen niet overwonnen hebben. De Parthen waren slechts het volk, hetwelk Rome meer dan menige andere staat vreesde. — Spanje en Portugal zijn een land, dat van drie zijden de zee omringt. Ook zijn het gewesten, die de Pyreneën van Frankrijk scheiden. — Zij was eene vrouw, die verscheidene kinderen had en beroemd tevens was door hare kinderliefde. Nooit zag ik iemand hare ouders meer beminnen dan haar.

6). Te Parijs zijnde, hoorde ik daar een' moord vertellen van zekeren burger, die mij met ijzing vervulde. — Het verlies van onzen vriend heeft ons hartelijk leed gedaan. — Het ongelukkig beleedigen mijns broeders van den heer . . . smart mij. Ik vrees, dat hij hem tot een tweegevecht uit zal dagen. — Welk boek hebt gij daar? Het is eene aange-naam geschrevene vaderlandsche geschiedenis, in den stijl van WALTER SCOTT. — De Engelsche oorlogen waren voor onze voorvaderen even nadeelig als de Fransche.

7). HOOFT heeft TACITUS nagevolgd juist in dat korte, krachtige en spreukrijke van stijl, dat wij zoo zeer in denzelfden bewonderen. In wien bewonderen? vraagde een ander. — FRANS de Eerste, Koning van Frankrijk, verbiéf het graafschap Vendôme tot een hertogdom en pairie ten voordeele van KAREL VAN BOURBON, en nam hem met zich om Milaan te veroveren, waar hij zich dapper gedroeg. Toen hij te Pavia gevangen genomen werd, wilde hij het regentschap niet aannemen, dat men hem opdroeg, en werd hij benoemd tot hoofd van den raad. Hij bleef onvermoeid in zijne pogingen om 's Konings vrijheid te bewerken, en toen hij weér vrij raakte, ging hij voort met hem trouw te dienen.

8). BILDERDIJK zingt vrij dubbelzinnig:

Gy dichtkunst

Gy, hangende aan de borst op moederlijken schoot,

Mij zoeter dan de melk, die uit heure aders vloot.

9). Bij de Spartanen was het gebruikelijk, dat, wanneer zij een' raadsheer verkiezen wilden, zij het volk op de markt verzamelden en vervolgens eenige mannen sloten in de naaste huizen,

welke geen mensch zien konden, noch van anderen gezien worden. — Koning ARISTODEMUS bood in den oorlog tuschen de Spartanen en Messeniërs zijne eigene dochter den Goden ten offer aan. Toen echter haar vrijer, om haar bij het leven te behouden, valschelijk voorgaf, dat zij geschonden was, heeft ze in arren moede met eigen hand Koning ARISTODEMUS doorstoken. — THESEUS was een zoon van EGEUS, Athenens negenden Koning, geboren uit AETHRA, de dochter van PITHEUS, den zoon van PELOPS, en opgevoed in het kasteel van zijn moeders grootvader te Trezene.

10). Gezond, bloeiend, vrolijk, zeide ik hem, achttien jaren oud zijnde, vaarwel, ziekelijk, verwelkt en somber, met de doodskleur op het gelaat, zag ik den zestigjarigen grijsaard weder. Bevreed zag ik hem mij aanstaren en ik hoorde verwonderd eenen anderen hem zeggen: dat is mijn vriend . . . , met wien ik in mijn' studententijd menige grap gehad heb. — HERCULES moest onder anderen ook eene snelle hinde met vergulden hoornen vangen. Slapende ving hij haar door middel van een uitgespannen net, of, gelijk anderen zeggen, onder het loopen haar grijpend.

11). Helaas, o mensch! wat poogt gij u tegen de slagen des noodlots te beveiligen door schatten, door rang en aanzien, door de bescherming van koningen en prinsen, welke gij toch, zoo het Gods wil is dat ze u treffen zullen, niet ontwijken kunt?

12). VONDEL zingt dubbelzinnig:

. . . . Welk een kracht en magt in kruiden
En planten steekt en wat ze uitwerken en beduiden,
Weet niemand meer dan ik.

13). Een ander:

De zon begint in 't oost te rijzen en te luistren.

14). VONDEL zing in den *Palamedes*:

Ziet toe, gij sneuvelt ligt, het is er slibberglad.

15). Dezelfde:

Gelijk een boschleeuwin, geplunderd van haar jongen,
Den vijand volgt op 't spoor.

16). De Latijnsche zinsneden: *Ego solus ibi fui, Ego ibi*

tantum fui, Illa eam vidit ipsa, Illi eum audiverunt ipsi, Illi saltem eum audiverunt, Illi eum audiverunt saltem, licet eum non viderint en soortgelijke worden wat dubbelzinnig vertaald door: Ik ben alleen daar geweest; ik alleen ben daar geweest; zij heeft haar zelve gezien; zij hebben hem zelve gehoord; zij hebben hem ten minste gehoord; zij ten minste hebben hem gehoord, schoon zij hem niet gezien hebben.

17). „Door grootheid,” zegt de Engelsche schrijver AD-DISON, „versta ik alleen niet den omtrek van een enkel voorwerp, maar de uitgebreidheid van een geheel gezigt.”

18). Wij leeren uit de geschiedenis der menschheid in het algemeen en uit onze eigene ondervinding in het bijzonder maar al te zeer, hoe dikwerf deugd en onschuld, onder den schijn van godsdienst, door dweepzucht en priesterhaat vervolgt en vertrapt werden. — De nakomelingen van SEM en JAPHET en CHAM hebben de wereld bevolkt.

19). VONDEL zingt: „Kan men beter kroezen vijnen?” — Elders: „Hoe Gods wijsheid diep gaat waren door ons zee-nen” enz. — Elders: „Gezegend met een lucht / van nageelpoer.”

20). Dezelfde: „Hier steekt niet SIMONS schelmsche hand, Maar RAFELS Engelsch kunstpenseel, De Koninklijke stad in brand.” — Elders: „En de Eng'len met duizend reijen In 't Engelsch koor ten dans geleijen.” — Elders, van Koningin HENRIETTE MARIA sprekende: „'t Gelukt nu Amsterdam te omhelzen met zijn wallen En wat'ren zoo een vrouw, die van haar' Englentronn komt dalen over zee.”

21). Aartsbisschop TILLOTSON zegt: „De menschen zien met nijdige oogen op het goede, hetwelk anderen bezitten en denken, dat *hun* roem *hen* verdonkert en *hunne* prijselijke hoedanigheden *hun* in het licht staan; en daarom doen zij al wat zij kunnen om eene soort van nevel over *dezelve* te verspreiden, ten einde de heldere glans *hunner* deugden *hen* niet verduistere.”

§ 13. ONGEBRUIKELIJKHEID OF MINDERE GE-
BRUIKELIJKHEID VAN STIJL IN WOORDEN,
WOORDSCHIKKINGEN EN IN DE GEHEELE
WIJZE OM EENE GEDACHTE UIT TE
DRUKKEN. — GEZOCHTHEID, GE-
MAAKTHEID, ENZ.

1). Ja, het oordeel des *nakomelingendoms* is dat der bevoegden alleen, dat van de echte priesters der *fraaiheid*. Het is *zamengezet* uit de juiste en onzijdige beoordeelingen van vele eeuwen en geslachten. De partijachtige oordeelstrijkingen vallen in vergetelheid, die der ware kunstvonnisvellers gaan van het eene geslacht tot het andere over.

2). Wanneer ik voor mijn' *lezenaar* sta, zegt een geleerde, is het mij *onverschillig*, of *iet* in mijne nabijheid plaats hebbe, dat een ander magschien schierlijk zou aftrekken. Hetgeen ik schrijf is er niet gebrekiger om en eensgelijks bevoordert stilte mijn nadenken niet. Wijleer hield ik het zelfs voor uit der mate overtalig *enz.*

3). *Welklank* (?) is eene groote, *lovenswaardige* deugd in den stijl. Een *redevoerder* moet niet alleen krachtvol, maar ook *zachtvloeiend* spreken. Het is niet genoeg een' stroom van woorden te bezigen, neen, onze woorden moeten ook zoetschallend zijn voor het oor. Anders wordt hetzelfde op eene pijnbare wijze gewond, en dit is eene gebrekkigheid. Zoo moet ook de stijl niet eenvormig zijn.

4) Een Gaskonjer deed een' zijner vrienden *verstaan*, dat hij groote, *ongewone smart* in zijn regter oog had, en vraagde hem, of hij niet eenig herstelmiddel jegens dat ongemak kende. Ik had, wederwoordde de vriend, verstreken jaar eens eene krachtige tandsmart, waarop ik mij den tand liet uithalen en gezond werd. Zorg ook, dat het smartelijke oog u uitgehaald worde. *Probatum erit.*

5). Aan u, lieve vriend, een paar woorden te schrijven vat ik voor een oogenblik de pen op. Iets van mij te vernemen moet gij toch verlangend zijn, gelijk zulks van u te doen ik niet minder ben. Mijnen vader heeft uw broeder onlangs geschreven,

dat in een' beteren staat dan voorheen uwe gezondheid zich thans bevond, schoon altijd u toch bijbleef eene zekere zwakte, die van de ziekte een gevolg was, welke op des grafs rand u bragt voor twee jaren. Vrij redelijk is tegenwoordig mijner lieve vrouw en kinderen welbevinden. Moge dit zoo blijven en Gods, des Almagtigen, zegen op ons en onze huisgezinnen rusten! Uwen opregten vriend noem ik hiermede mij met alle achting.

6). Moge, WelEdel geborene Heer, mij oorlof geschonken worden, dat ik de pen in gietelijk git doope en UE. voor eene korte spanne tijds onledig houde met eene zaak, die mij zeer ter harte gaat. Het zal door de faam uwer aandacht zeker niet ontsnapt zijn, dat de oudste mannelijke telg mijner echtkoets tegenwoordig op Leydens Akademische voedsterschool met de melk der wijsheid gelaafd wordt en aan de voeten zit van pennehelden, die als flonkerlichten der eerste grootte aan Nederlands letterhemel schitteren. Intusschen, het leven op zulk eene kweekerij van Pallas heeft de uitgaaf geener geringe hoeveelheid penningen in zijn gevolg, en UE. draagt genoeg de bewustheid bij u om, dat dergelijke kosten niet in éénklank staan met den toestand mijner geldmiddelen, waarmede trouwens de Lukgodin niet uit der mate mijne kisten heeft gestoffeerd. Zoude UE. nu ook door uwen veel vermogenden invloed het uit het gebied der mogelijkheid op den bodem der werkelijkheid kunnen overbrengen, dat ik voor mijnen gezegden zoon straks, eens zekeren jaargelds, eerer zekere beurs deelachtig werd, die ter plaatse van uwen woonzetel open is gevallen en in wier genot ik het mij tot eer geluk zoude rekenen, dat de jongeling, die vrucht mijner lendenen, gesteld werd? UE. zoude mij daardoor met de ketenen eener oneindige verpligting aan zich vastboeijen en meer dan ooit zou ik fier zijn op de eer van mij te mogen noemen uwen zeer gehoorzamen enz.

§ 14. ONGEPASTHEID OF ONVOEGZAAMHEID,
ONNAAUWKEURIGHEID EN ONJUISTHEID
VAN STIJL, HETZIJ IN ENKELE WOOR-
DEN, ZINSNEDEN, FIGUURLIJKE ZEGS-
WIJZEN, SYNONYMEN ENZ. HETZIJ
IN DE GEHEELE VOORSTELLING
DER GEDACHTEN.

1). Zeker dichter zingt:

— — — — „De Mensch,
Stout op zijn vrijheid en een slaaf der blinde drift,
Met *onuitwischbaren erts* in 't *bruisend hart* gegrift.”

2). Dezelfde:

„De band, die 't zacht gemoed verbindt, bezielt, *ontvlamt*.”

3). Dezelfde:

„Neen, 't is een Furie, 't hoofd met slangenteelt *omgord*.”

4). *Betreden* wij steeds de *edele, schoone* voetstappen onzer vaders, voetstappen, welke de tand des tijds niet heeft kunnen uitwischen! Gordden wij, gelijk die vaders, waar het regt, vrijheid en godsdienst geldt, moedig het harnas aan, en dat elks vervloeking hem bejegene, die, onder welk masker hij zich ook verkleedde, eene der krachtigste zuilen van ons volksgeluk, namelijk de eendragt, poogt te ondermijnen en uit te roeijen!

5). Laat ons, sprak hij, het juk der slavernij *uitschudden*, dat zoo lang reeds met looden zwaarte op onze hoofden gerust heeft! Laat ons de ketenen *verscheuren*, laat ons de taaije banden verbrijzelen, waarin men zoo lang ons heeft geklonken! Laat ons vrij zijn, vrij gelijk onze vaders waren, die, *tuk* op hunne regten, den troon der dwingelandij overwonnen, welken de beheerschers *over* Spanje op onzen bodem geplant hadden! Dat in onze borst eeuwig het vuur *zij* van liefde voor het vaderland! Zoo zullen wij ons edel doel verkrijgen, zoo zullen wij den hoogsten trap van luister eens verwerven mogen.

6). Zeker dichter zingt:

„Ik *zie* het koren, door den wind bewogen, bruisen,
'k *Zie* door den akker ginds het koeltje lieflijk ruischen,
Bekoortlijk is de reuk der bloemen hier in 't rond.”

7). Een ander:

„Het heir . . .

Ontziet hier geen gevaar, vreest nacht noch doodlijk wonden.”

8). Waarde Vriend! Ik was allerijsselijkst blijde, toen ik gisteren de tijding kreeg van mijne aanstelling tot Ontvanger te . . . in Gelderland. Die post toch is schrikbarend voordeelig, en tevens heb ik altijd vreeslijk er naar gehunkerd om in Gelderland te wonen, daar de natuur er zoo bijster fraai is en de lucht tevens zoo almachtig gezond. Men roemt ook allerontzaggelijkst de Gelderschen om hunne gulheid, vooral in kleinere plaatsen, waar de nieuwerwetsche beschaving nog niet doorgedrongen is. Kortom, ik ben dan maar eens gruwelijk in mijn' schik met mijne benoeming en ik twijfel niet, of gij zult in mijne vreugde deelen. — Mijne goede moeder had voor een paar dagen eene ijsbaarlijke hoofdpijn, zoodat zij den Godganschelijken dag te bed moest liggen. Het is verdoemelijk onaangenaam, wanneer men aan die kwaal sukkel. — Apropos, dat bruine paard van den ridmeester . . . , dat gij zoo razend mooi vindt, is gisteren eensklaps gestorven. Het *voegt* den eigenaar niet een ander te koopen. Vaarwel T. T. enz.

9). Zijne Majesteit, de Keizer hebben de genade gehad gisteren onze stad met Allerhoogst-Deszelfs Keizerlijke tegenwoordigheid te vereeren. Duizenden van inwoners waren zamengevloeid om Aller-Hoogst-Denzelven te aanschouwen en aan Aller-Hoogst-Deszelfs voeten de betuigingen van hunnen onderdanigsten eerbied met de devootste submissie neder te leggen. Zijne Majesteit waren de innemendheid en goedaardigheid zelve. Aller-Hoogst-Dezelve verledigden zich om op de hulderijkste wijze het oor te leenen aan verschillende verzoeken, die Aller-Hoogst-Denzelven gedaan werden. Onder anderen verwaardigden zich Aller-Hoogst-Dezelve in genade acht te slaan op de bede, die een oud en braaf, maar behoeftig burger dezer stad om een klein pensioen tot Aller-Hoogst-Denzelven opzond. Zijne Keizerlijke Majesteit geliefden met Aller-Hoogst eigen handen het smeekschrijf diens braven mans genadig aan te nemen, hetzelve met Aller-Hoogst eigen oogen te lezen en de smeekbede onverwijld toe te staan. Na den maaltijd op het raadhuis, die Zijne Keizer-

lijke Majesteit met Aller-Hoogst-Deszelfs tegenwoordigheid wel hebben willen vereeren, reden Aller-Hoogst-Dezelve naar den bijgelegene Dennenberg, op welken Aller-Hoogst-Dezelve de genade hadden Gods schoone natuur met Aller-Hoogst welgevalen te aanschouwen en het uitgestrekte gezigt, dat men van den top diens bergs heeft, allergeoedgunstigst te bewonderen.

PS. Het gerucht loopt hier rond, dat het aan het jongste Prinsje te . . . genadig behaagd heeft, ten gevolge van buikpijn en na eene ziekte van maar weinig uren, Hoogst-Deszelfs geest te geven (*).

10). Griekenland, met regt *prat* op haar' krijgsroem en *tuk* op hare lauweren, heeft niet alleen groote veldheeren opgeleverd, maar ook mannen, alom *berucht* en befaamd door hun vernuft, hunne wetenschap en geleerdheid. — Met onbezweken hardnekkigheid hebben onze voorvaders de *kracht* en heerschappij van Spanjes Koningen, heerschers van zoo vele landen, getrotseerd. Even standvastig bleven echter die Koningen jaren lang in hunne dwazen geloofsijver voortduren. — SOCRATES had geen bevallig uitwendig. Welk een' edelen, sluwen geest, welk eene grootte van ziel verborg echter die zoo nederige en niet verwaten man onder dien ruwen bast! Zijn treurig afsterven vervult ons met eene diepe, innerlijke smart. Bedanken wij echter der Voorzienigheid voor hare gunst om zulke mannen van tijd tot tijd ten voorschijn te roepen.

11). Wat baat het met aardsche schatten begaafd te zijn, zoo men vergenoeging en tevredenheid ontbreekt? O, als men maar het daagsche brood heeft en ziekte mist, kan men volledig gelukkig zijn! Ik begeerde, dat men over die waarheid wat meer zijne denkbeelden liet gaan.

12). Men kan gerust van dien man zeggen, dat hij nimmer een schelmstuk verrigt of misdrijven uitgevoerd, maar integendeel vele brave en edele daden begaan heeft. Zijn brein was

(*) Dit is eene boertachtige *karikatuur* van den kruipend luffen, geheel onvoegzamen stijl, dien men vroeger wel eens in Hoogduitsche en andere dagbladen aantrof.

steeds vervuld met regtschapene gewaarwordingen en welke ook zijne meeningen in staatkundige zaken mogen geweest zijn, zij stroomden bij hem voort uit een deugdzaam, opregt hart. Ik besef dus niet, waarom men hem gevangen heeft gezet. — Hij is zeker zoo schuldeloos als HOBATIUS, die in een zijner meesterachtige gedichten *zegt*, dat hem eens, niettegenstaande hij geheel weerloos was, in het Sabijnsche woud een wolf ontvlugte. De gemelde dichter wijt dit daaraan, dat hij schoon en zuiver was van wandel.

13). De Staten-Generaal, die destijds, gelijk men weet, krachtens de Zeven Provinciën, het *bevel* over ons vaderland hadden, vertrouwden het *oppergezag* over de vloot toen aan DE RUYTER. Deze moest met een vijftigtal masten, waarop eenige duizenden zeemanschappen zich bevonden, in zee steken en den vijand, waar hij hem ontmoette, aanranden. Onze landmagt was een vijftigduizend koppen sterk. De vestingen waren goed bemand en van leeftogt verrijkt. Met de gezondheid van den Prins was het echter netelig gesteld. Zij werd telkens zorgrijker.

14). In de Evangelische gezangen wordt tot CHRISTUS gezongen:

„Wij zijn verlost,
Maar 't heeft uw' dood gekost.”

15). De ongelukkige had zich *onder* de schaduw der boomen nedergevljd. Hare wangen waren *bespat* van tranen, die haar bij beken uit de oogen *biggelden*, hare handen besproeid met stroomen bloeds, welke uit eene diepe borstwonde leekten. Zij *erkende* mij in het eerst niet, doch spreidde vervolgens naar mij hare armen uit en haakte brandend om mijne kniën te *omhelzen*. Welk eene verscheidenheid, helaas! thans en *wanneer* ik haar vroeger de maagdelijke rijen ten dans zag aanvoeren, en zij zoo tuk was op hare schoonheid!

§ 15. BOVENMATE LANGE OF VERWARDË ZINNEN
 EN PERIODEN, GEBREK AAN ZAMENHANG OF
 ÉÉNHEID, AAN GESPIERDHEID OF STERKTE
 EN AAN AFGEPASTEID OF JUISTHEID IN
 DEZELVE, VERKEERDE PARENTHESSEN
 EN WAT DERGELIJKE FEILEN MEER
 ZIJN.

1). Wij lezen bij CAESAR: „Toen CAESAR, na de tiende keurbende aangesproken en vermaand te hebben, naar den regtervleugel vertrokken zijnde, de zijnen in het naauw en terwijl de krijgsscharen op één en hetzelfde punt te veel zamen- gedrongen waren; de soldaten der twaalfde legioen elkander bij het vechten hinderlijk, ook al de hoplieden der vierde keurbende en den vaandeldrager gedood, het vaandel verloren en de hoplieden der overige keurbenden bijna allen gekwetst of gedood, onder hen den eersten hopman der triariers P. SEXTIUS BACULUS, een' allerdapperst man, zich van veelvuldige wonden naauwelijks meer staande kunnende houden, de overigen al trager en trager worden en sommigen door de nieuwelingen verlaten uit den strijd deinzen en de schichten ontwijken, de vijanden daarentegen noch in hunnen aanval van voren noch op de vleugels verslappen, kortom alles in den haghelijksten toestand en geen enkel middel van uitkomst voorhanden zag, begaf hij zelf zich, na het schild aan een jong soldaat ontnomen te hebben, (daar hij zelf toch zonder schild gekomen was) in het voorste der slagorde, en de hoplieden hoofd voor hoofd aangesproken en de overigen vermaand hebbende, deed hij de gelederen op den vijand aanrukken en de kompagniën zich meer verbreedden, opdat zij des te beter hunne zwaarden gebruiken konden.”

2). Op zee koelden in het jaar 1691, zijnde een jaar, waarin niet bijzonder veel anders voorviel, de Franschen, wier dapperheid, zoo dikwerf geroemd, zich wel op eene waardige wijze ten toon had mogen spreiden, hunnen moed door het plunderen van eenige onzer haringbuizen, noemende men bij ons buizen die schepen, waarmede wij varen ter haringvisserij, die,

in tegenoverstelling van den walvischvangst, schoon deze laatste tot veel grootere visschen betrekking heeft, de groote visscherij genoemd werd; — welke aan arme visschers toegebragte schade wij echter in de lente des volgenden jaars den Franschen duchtig betaald zetteden door de luisterrijke overwinning, die onze en de Engelsche vloten bij kaap Hogue, zijnde een voorbergte aan het kanaal gelegen, op de Fransche vloot behaalden, welke Koning JAKOB II, wat vroeger door Prins WILLEM III. VAN ORANJE, zijn' schoonzoon, van den Engelschen troon, dien hij sedert den dood van zijn broeder KAREL II bekleedde, gestooten, met een Fransch leger, dat LODEWIJK XIV, Koning van Frankrijk, tot deszelfs hulp verordend had, naar Engeland terug zou brengen; — doch was ons evenwel in het laatstgemelde jaar 1692 de oorlogsgod minder gunstig te land dan op de baren.

2). U, die mij van kindsbeen aan hebt bemind en met de hartelijkste liefde hebt lief gehad, o gij, mijne dierbare moeder, nimmer zal ik vergeten wat gij voor mij gedaan hebt, wat ik u schuldig ben!

4). Aldus bezat Engeland zijnen onsterfelijken MILTON, bezat het pronkstuk van deszelfs dichterlijke schepping en vergat dat wonder zijner eeuw voor staats- en kerkgeschillen, totdat ADDISON den ontslapen zanger naast HOMERUS en MARO eene plaats aanwees en zijnen lof door geheel Europa deed weergalmen, dat hem nu met verrukking leest.

5). Een gedeelte van Prins WILLEMS leger, onder het bevel van LODEWIJK VAN NASSAU, sloeg in Mei 1568 de Spanjaarden, aangevoerd door den Graaf VAN AREMBERG, (AREMBERG sneuvelde in dien strijd, maar, helaas, ook ADOLF VAN NASSAU, een andere broeder des Prinsen) bij het klooster Heiligerlee in Groningerland.

6). Prins WILLEM I verzamelde een aanzienlijk heir, waarmede hij, gelijk het heette, niet tegen FILIPS van Spanje, (deze Koning werd op dat oogenblik nog ontzien en voor onzen wettigen beheerscher gehouden. Men weet toch, dat hij eerst ten jare 1581 door onze voorvaderen van zijne heerschappij over de Noord-Nederlandsche gewesten vervallen ver-

klaard en plegtig afgezworen is) maar tegen ALVA's dwingelandij in het veld rukte.

7). Laat u niet door dat schijnvermaak verleiden, ô Jongeling! en van den weg der waarheid en der deugd, die alleen naar de oorden der eeuwige gelukzaligheid, naar de gewesten des Hemels, naar de woonplaats der Engelen en gezaligden voert, aflokken, hetwelk slechts eene bedriegelijke, korte en voor bitter naberoow gekochte vreugde oplevert.

8). Naar de voorstelling der Christenen zal de vreugde des hemels eene al de begrippen, die wij menschen, naar onze menschelijke ondervinding, van vreugde, blijdschap en genoegen hier op aarde vormen kunnen en die door de grootste dichters ooit bezongen mag zijn, te boven gaande, kortom, door geen oog geziene, door geen oor gehoorde, in geens stervelings gedachten opgekomeene vreugde zijn. — De daarover in den Bijbel op enkele plaatsen, die het, als genoeg bekend en meermaalen aangehaald zijnde, niet noodig is hier bepaaldelijk te noemen, door de Apostelen op de krachtigste wijze gebezigde uitdrukkingen toonen zulks genoegzaam aan.

9). Eenige jaren vóór of, luidens het zeggen van andere Historieschrijvers, op wier gezag intusschen niet zoo veel staat is te maken als op dat van TACITUS, dien voortreffelijken en om zijne menschenkennis en het korte, schilderachtige en spreukrijke van zijnen stijl onwaardeerbaren Historieschrijver, dien onze HOOFT, voor dat hij denzelven vertaalde, wel vijftig malen gelezen had, na CHRISTUS, had die inval van Germaansche volkeren plaats, waarvan wij gisteren gesproken hebben. Het is echter bij den nevel, die op de oude geschiedenis van Duitschland rust, het is, herhalen wij, bij dien nevel moeilijk te bepalen, welke juist die volkeren geweest zijn.

10). Zoo groot als menigeen dikwerf zich toont in vreespoed, zoo nietsbeteekenend schijnt hij vaak te wezen in ongeluk; zoo moedig als hij dikwerf is, wanneer het gevaar nog ver af schijnt te zijn, zoo zwak is hij, als hetzelfde voor hem staat; zoo gezond velen zijn in de jeugd, zoo gering is de mate van hunnen welstand, als zij tot hooge jaren gekomen zijn.

§ 16. BERISPELIJKE PLEONASMEN EN ELLIPSEN IN DEN STIJL.

1). Hoe? zou de zwakke mensch in staat zijn zich tegen Gods wille te *kunnen* verzetten? Zou hij niet genoodzaakt zijn zich aan dien wil te moeten onderwerpen? ô Trachten *en streven* wij steeds en altijd ons *innig* in ons binnenste te doordringen van de waarheid: wat God doet, dat is welgedaan!

2). CICERO en DEMOSTHENES mag men met regt beschouwen als de allergrootste aller staatsredenaars geweest te zijn. Ik zou wel eens willen zien, als dat iemand vermogt mij het tegendeel hiervan te kunnen bewijzen. Het is mij intusschen bij het lezen van CICERO komen te gebleken, dat hij wel eens tusschenbeiden door wat veel pronk van woorden meer de bewondering van den grooten hoop, dan die van lieden van oordeel zoekt te gewinnen. Een mijner vrienden, de Heer N. N., auteur van den u bekenden fraaijen roman, welken ik echter wel wat korter te zijn gewenscht had, gedenkt hierover eene verhandeling te schrijven.

3). VONDEL zingt:

Hier rookt een dorrep, ginder veer
Wil in 't verschiet een slot verflaauwen.

Elders:

De Venuzijnsche vogel, blank van pluim,
Gaet bruisen als een schip voor wind door 't schuim.

Elders:

Daar DIOMEDES noch ULYSSES niet op vatten.

4). In onzen Statenbijbel lezen wij: niemand en kan twee Heeren dienen; Gij en kunt niet Gode dienen en den Mammon.

5). Gijlieden alle beiden verlangt en begeert dan, mijne vrienden, als dat ik u weer van op nieuw iets melde omtrent den zoon van den zeeofficier der marine, die tot mijnent in den kost is. Wat zal ik ulieden daarop antwoorden en terugschrijven? De jongen, hij is en hij blijft een zonderling, van wien men soms niet regt in staat is te kunnen zeggen, of dat hij zot, dan of dat hij wijs is. Ofschoon dat hij toch schier steeds bijna den ouderdom van zestien jaren bereikt heeft, zoo scheidt hij er

nog desnietteenstaande een vermaak in om met de meest kleinste kinderen te spelen, terwijl hij daarna dan vervolgens, na als een dolleman geravot te hebben gehad, uren lang achtereen met strakke blikken in de lucht zit te staren en te staroogen en in de meest afgetrokkenste bepeinzingen verzonken schijnt te zijn. Soms is hij bij wijlen in het leeren vlug, dan evenwel weer onbeschrijfelijk dom, kortom, in één enkel woord, het is een jongen, in denwelken ik meermalen op een' dag behagen schep, maar wien ik te gelijker tijde ook wel tienmalen tevens 'sdaags eene klap om zijne ooren zou willen geven. Van dit laatste onthoud ik mij echter af. Ik neem hem dikwerf op mijne wandelingen met mij mede, doch alsdan is hij doorgaans stil en moeilijk om van uit zijne droome-rijen op te wekken. De natuur, zij bekoort hem niet dan slechts maar luttel weinig, alhoewel hij desalniettemin bij sommige harer tooneelen, b. v. bij het ondergaan der zon, nogtans niet ongevoelig is. — Met zulk een aesthetisch gevoel evenwel verbindt en vereenigt hij dan echter dikwerf grofzinnelijke voorstellingen van eten en van drinken, van welke beide twee dingen hij (in het voorbijgaan en ter loops gezegd) een groot be-minnaar en liefhebber is. Zoo riep hij onlangs geleden op een' ongewoonlijk schoonen en fraaijen avond, toen wij te zamen van een dorp in de buurt weer naar de stad toe met elkander terugkeerden en de volle maan in luisterrijke pracht aan den gezigteinder omhoog verrees, in verrukking uit: „ô Mijnheer, zie, hoe fraai dat de maan aldaar hangt, juist even gelijk als een pannekoek!” Dusdanige en soortgelijke wonderbaarlijke invallen heeft hij geduriglijk en herhaalde malen meer. Desnietteenstaande en in weerwil van dit eene en dat andere zoo is het toch een goed slag van een' knaap, die buiten en behalve dat hij geen twistzoeker is, alzoo ook dankbaar is jegens elk en een iegelijk, die hem de allermiste vriendschap bewijst. Geen' een enkelen keer heb ik hem op eene onwaarheid mogen betrappen, en ik verbeeld mij in, hoe dat dit al eene groote deugd is. Dóch ik moet voor dit oogenblik de pen neêrleggen. Zoodra als ik tijd heb zal ik op een nieuw mijn geschrijf weêr hervatten.

6). De oud-Hollandsche dichter H. L. SPIEGHEL zingt:
Dat wederstreeft geheel des menschen heilust tegen.

7). VONDEL zingt:

Zij mint den vrijdom als haar ziel,
En na dien dier bevochten schat
Zoo kroont zij 't marktveld van de stad.

Elders:

Ze onthielden naauwelijks de handen af van mij.

Elders:

ô Goôn, aanschouwt ge omhoog al onze ellenden aan!

8). Bij BRANDT lezen wij:

Wat mag het vleesch, door 't oog verleid,
Zich went'len in onreinigheid!

9). Prins WILLEM I die werd door BALTHAZAR GERARDS zoodaniglijk getroffen, dat hij oogenblikkelijk zielloos en dood ter aarde nederstortte, terwijl dat hij nog maar slechts deze verzuchting tot God naar boven kon doen opstijgen: ô Mijn God, erbarm u over mij en mijn arm volk! Niet eeniglijk en alleen als het ware aan zich zelve dacht dus die Vorst. Ik weet niet, wat of men voor een meer treffender bewijs voor 's Prinsens regtschapeuheid van karakter zou kunnen aanvoeren. Voor mij, ik heb nooit geene woorden gelezen, die mij in mijne jeugd meer geroerd hebben.

10). Te Amsterdam, waar er zich een aantal kooplieden bevinden, woonde er een koopman, die er handel dreef in tabak en andere koloniale waren. Een zoon woonde er bij hem in huis, en twee dochters van hem waren er reeds getrouwd. Deze koopman, toen er eens over gesproken werd, wat er de reden wel van zijn mogt, dat de tabak *enz.*

11). Gij hebt mij geschreven, lieve broeder, * (*) gij eerstdaags bij mij komen zoudt. Hoe heeft mij die tijding verheugd, want gij weet, * ik van verlangen brand * u na zulk eene lange afwezigheid te ontmoeten en hoe * zelfs, een jaar geleden, op

(*) Dit teeken geeft te kennen dat hier eene ellipsis of uitlating plaats heeft. Eenige slechts zijn indiervoegte aangewezen.

het punt was * op reis te gaan u een bezoek te geven. Eene onverwacht opgekomen ziekte des broeders en zuster mijner vrouw verhinderde dit toen echter. Moge nu niets ons wederzien in den weg staan, maar wij *ons* gezond in de armen drukken! Vaarwel, mij noemend uwen *enz.*

PS. Denk er aau, gij mij beloofd hebt, gij uw' jagthond *mcê* zoudt brengen. Ook verlang ik, gij mij schrijft, of L. met u zal reizen dan M. Voor mij, ik geloof, gij met M. veel liever dan * L. zult reizen.

12). Dit heb ik niet slechts * gezegd, maar ik heb het zelfs niet gedacht. — Ik begrijp wel wat gij wenscht, * dat hij dood was. — Hij heeft niet * dan geweend, zoo bedroefd was hij. — Opdat gij u niet verwondert, dat wij u hierom zoo dringend verzoeken, *, ons is ten hoogste aan die zaak gelegen.

13). VONDEL zingt: „Hoe menig sterft een kind!” — Elders: „Vare ik niet veel liever door de vloeden met Held AENEAS dan * ULYSSES.” — Elders: „HIPPODAMAS, de vader, wien dit deerde en niet verduwde, bonst zijn kind in zee.” — Elders: „Gij, wien het Noodlot dit toelaat en van Goden wordt aangezocht.” — Een ander Dichter zingt op den dood van VOSIUS: „Gij waart degeen: in wien ik mij betrouwde, ô VOSIUS: en al mijn hoop op bouwde!” — Een ander: „SUZANNA, pluk nu de laurieren, om dezen dichter * *mê* te sieren.” — BRANDT zegt: „KOENRAAD VAN HEEMSKERK was een zoon van wijlen den geleerden Raadsheer VAN HEEMSKERK en * eene zuster van den Burgem^r. KOENRAAD VAN BEUNINGEN.” — VONDEL zingt: „ô BAAK, wiens tong met honig is begoten en * sap van duizend aardigheên!” — Dezelfde zingt op eene andere plaats: „Men meende, dat hij viel van boven neer, maar * bleef nog hangen in de lucht.”

14). Vruchteloos bouwden in 1787 velen hier te lande op Frankrijk, hetwelk zij waanden, dat aan den Pruissischen adelaar de vlerken wel knotten en wel binnen de grenzen van deszelfs rijksg gebied houden zoude. Frankrijk echter, dat geheel uitgeput van geldmiddelen was en de koorts der omwenteling reeds in de aderen woelde, repte geen' vinger ter verdediging der Hollandsche Patriotten.

15). VONDEL zingt, met zinspeling op de namen van CHRISTINA MARIA ALEXANDRA, Koningin van Zweden:

Zij schept haar naam uit CHRISTUS, den behoeder,

Als een gezalfde uit * die met hem regeert

En * zij haar kroon en szepter heeft vereerd,

MARIA zelf, de zuivre maagd en moeder.

16). Voor die met de breinziekte van eigenwaan en zothed besmet zijn, is vaak al het nieskruid van Anticyra geen voldoende geneesmiddel. Wiens beroep zulks meëbrengt of het lust, moge de kuur met hen beproeven. Helaas, goede lieden, hij, * regt zot is, is met geen niezen of fniezen te genezen!

§ 17. ONGEPASTE VERMENGING VAN FIGUURLIJKE EN ONFIGUURLIJKE UITDRUKKINGEN; GEWRONGENE, BUITENSPORIGE, PLATTE, NIET VOLGEHOUDENE OF TE LANG VOLGEHOUDENE METAPHORA'S, METONY-, MIA'S EN ANDERE SOORTGELIJKE TROPEN.

1). Als wij de geschiedrollen onzes vaderlands *beschouwen*, zullen wij een' *vruchtbaren* schat van voorbeelden ontwaren, hoe dikwerf uit angst en smarten de zon van vreugde en geluk voor hetzelfde is *voorgesproten*. En leeft Hij niet, dezelfde God, die voor onze vaders het licht uit den zwaarsten *tegenspoed* deed opgaan? Is zijn arm *verflaauwd*, zijne liefde *verkort*? Neen, zoo ooit zijne hand tot onze verlossing zichtbaar is *te voorschijn getreden*, het is geweest in deze dagen! Wie was het, die onze wapenen met lauweren *begunstigde*? Wie deed in de harten van vorsten en volkeren die zucht ontbranden, die op eens de banden *verbrijzelde*, welke hen zoo lang *geteisterd* hadden en *waaronder zij zoo lang gebukt hadden gegaan*? Wie deed zulks,

toen nog al de wonden onzer partijenschappen blaakten, en bitterheid, haat en vijandschap in veler hoofden *kookten*?

2). Het ging te gronde in een' oceaen van bloed en tranen, het verzoek, dat reuzengevaarte eener trotsche wereldheerschappij, en, gelijk een feuks, verhief zich uit deszelfs puin de da geraad eens beteren toestands.

3). Waarom moest gij zoo vroeg sterven, edele, beminnelijke maagd? Waarom, ô liefelijke bloem, sloot de dood zoo spoedig uwe hemelsche oogen, en deed u, die, helaas, zoo vroeg reeds op uwen stengel verwelktet, in den arm van het duistere graf nederzinken? Ach, het verdriet had u met zijne ijzeren vuisten omklemd en knaagde, gelijk een worm, aan uwe teedere wortelen! De morgen zag u nog met de liefelijkste geuren en kleuren prijken, en, toen de avond daagde, laagt gij reeds in het lijkkleed gehuld. Helaas, helaas, de nacht des grafs strekte reeds zijne klauwen naar u uit, toen gij pas tien zonnen bereikt hadt!

4). Herinnert u, Toehoorders, het begin, den voortgang en de gevolgen dier zoo noodlottige omwenteling, die, terwijl zij eerst slechts eene kleine vonk was, thans met hare bruisende golven geheel Europa overstroemd heeft! Waar vroeger vrijheid, vrede en welvaart hunnen zetel gevestigd hadden, schieten nu de giftplanten van tweedragt, slavernij en verderf welig op. Zij zwaaijen alom hunnen sceppter en hun heillooze brand verspreidt heinde en ver zijne vlammen in het rond.

5). Gelukkig hij, die, als de stormen des ongeluks rondom zijn hoofd bulderen en hunne vurige pijlen op hem afschieten, alle hem in den weg gelegde hinderpalen overwint, met onbezweken moed op zijne levensbaan voor den hemel blijft *voortrijpen* (gelijk het 31ste Evangelisch gezang het uitdrukt), en dankbaar voor elk bloempje, dat nog aan zijne voeten ontluikt, het oog tot God opheffende, eindelijk de haven der rust mag binnenloopen, die ook voor den rampzaligsten der stervelingen eens vriendelijk de armen openen, hem eens in al zijne wonden een' heelenden balsem met weldadige hand gieten zal. O ure van vrede en rust moogt gij spoedig voor mij verrijzen! O dood, moge uw zwarte vlerk mij spoedig overschaduwen en mij uit

den stroom van Lethe den kelk der vergetelheid van al mijn geleden verdriet toereiken! O graf, laat mij ras aan uwen gapenden boezem rusten, gelijk de zuigeling, met betraande oogen in slaap gevallen, aan den blanken boezem der moeder rust, die het jongske vriendelijk aanlacht en zijne levenskiel dwars door klippen en banken veilig heenstuurt!

6). De ploeg des tijds had reeds diepe rimpels in zijn gelaat geplant. Dik en hoog, gelijk de sneeuw op den berg Soracte, (waarvan HORATIUS zingt) lag het sneeuw des ouderdoms reeds op zijne kruin gestapeld. In zijne oogen kookte en bruiste dat vuur van moed en geestkracht niet meer, hetwelk in vroeger dagen uit hetzelfde zijne zwarte vlammen schoot. De rozen der jeugd op zijne wangen waren verdoofd en lagen afgerukt van hare stengels. Vermoeid en krachteloos sleepte hij zijne, onder het juk der jaren gekromde schreden voort naar het graf, welks medelijdende hand hem, helaas, het eenige geneesmiddel voor zijne zielskwellingen kon aanbieden.

7). Ik vond de ongelukkige in den treurigsten toestand. Met het elpenbeen harer uitgeteerde, verwelkte, gele, taankleurige vingers woelde zij in den nacht harer zwarte haarvlechten, tusschen welke reeds eenige vlokken der grijsheid verspreid lagen, en zij rukte zich wanhopend bosschen van die haren uit het hoofd. Zij was versteend van droefheid. Beken van heete tranen biggelden uit hare oogen, deden het sneeuw harer wangen smelten en verdronken in hare ziltige plassen de weinige overgeblevene ontbladerde rozen en lelien, die nog op dezelve bloeiden. Akeelige jammerklagten borsten uit de korallijnen deuren harer lippen en hijgend joeg het kille albast van haren boezem, gelijk de zilte baren der zee, op en neder. Zij herkende mij in het eerst niet en staarde mij met haar mat lijkenoog aan. Eensklaps echter bezielde zich het vuur van dat oog. De luide tranen in hetzelfde verstomden. Vlammenstroomen bruisten uit hare bliken te voorschijn en dreigden mij lichter laaije in brand te zetten en tot asch te verteren. Heel haar gelaat werd door den toorn in gloeiend scharlaken gedost. Ellendige, donderde zij mij toe: (en die donder harer taal vergezelde met harmonische welsprekendheid de stomme bliksemstralen harer bliken), el-

lendige, gij waagt het nog u aan mij te vertoonen, nadat gij het gebouw van mijn levensgeluk tot in deszelfs diepste wortelen vergiftigd hebt! *enz. enz.*

8). Het is (zegt zeker Schrijver) hoog noodig de drijfvederen te kennen, waaruit zoo vele gewigtige gebeurtenissen *gesproten zijn*. — Een ander zegt: „Van het ongenoegzame onzer bronnen spraken wij reeds. Zij bieden ons weinig *bouwstoffen* aan tot zamenstelling van het geheel.” — „Zien wij (zegt een der grootste geleerden van onzen tijd) op het weinige, dat nog gedaan is aan de Noordsche Mythologie, zoo gevoelt elk, dat hier slechts enkele aren te lezen, geene volle korenschoven te zamelen zijn. Niet dan uit zulke aren en hare korrelen heb ik getracht eenig voedsel te erlangen *en gevolgen te trekken*.” — „Een treurspel moet zoo zijn ingerigt, zegt FONTENELLE, dat *de zaden* van deszelfs *ontkoopig* reeds in het eerste bedrijf liggen opgesloten.”

9). VONDEL zingt van de Aarts-Hertogin ISABELLA KLARA EUGENIA:

„O christelijke lamp,
Zie neer in onzen damp,
Verzacht uw Neerlands wee,
En steek, is 't mogelijk, eens het bloedig zwaard in scheê!”

Elders:

„Den vloed eens dwing'lands op zijn stalen degen stuiten.”

Elders:

„Het bloed, dat de kroon aan Baltische oevers spande.”

10). Toen zij dit hoorde, werd zij diep bedroefd. Parelensvloten uit hare oogen, en zij zag mij aan met een' blik, waarin de geheele bitterheid harer ziel gegraveerd was. Ook het meest steenen hart zou door dien blik tot medelijden versmolten zijn.

11). Zeker Schrijver zegt: „Velen hebben ons wel eene vlugtige schets der geschiedenis van dit volk gegeven, maar nooit dat historisch gebouw geheel opgetrokken. Ook het door hen vroeger gebouwde werd dan door lateren weêr in een' anderen vorm *gegoten*.”

12). Gelijk het gevoel van waarheid en deugd, dat elke menschelijke borst doorstroomt, *onuitwischaar* is, zoo is het ook

het gevoel der schoonheid, uit dezelfde bron *gesproten*. En gelijk waarheid en deugd wel voor een' tijd lang als ballingen verstooten kunnen worden, maar eindelijk in het hart, dat zijne ledigheid niet langer dragen kan, *op nieuw bloesems en vruchten voortbrengen*, zoo wreekt ook de nakomelingschap de regten der miskende schoonheid. Zij zet haar de kroon weer op het hoofd, die men haar had afgerukt en doet de zon harer heerschappij voor elkeen weer verrijzen, door elkeen weer eerbiedigen.

13). „Om kort te gaan, (zijn de woorden van een' Engelsch dichter) het ambt, dat gij bekleeden zult, vereischt al de bekwaamheden van een voorzigtig stuurman, en al die dreigende stormen, welke, gelijk zwangere wolken, boven onze hoofden zweven, zullen, zoodra maar het oog des verstands ze met voorzigtige hand aangrijpt, in een' vruchtbaren regen van geluk op het volk neerdruppelen.” — „Nee, mijn hart, zegt OTHELLO bij SHAKESPEARE, is tot steen geworden. Ik sla er op en de hand doet mij zeer.”

14). Ik ontwaakte door het heldere geluid der gevleugelde stemmen, die voor mijne kamer op den grond rondhuppelden of in de lucht omzwierven. Spoedig kleedde ik mij aan en liet mij een glas Rijnschen Bacchus geven, waarbij ik een stuk Ceres met boter en kaas at, die de wandelende zuivelvaten der bijgelegene weiden hadden opgeleverd. Daarop ging ik wat door den arbeid der stieren wandelen, die zich uitstrekten tot aan het blaauwe zout, waarop een aantal achterstevens doberde en dat door geen' minnaar van Flora bewogen werd.

15). Gloed der droefheid — dag des grafs — floers van licht — leeuw in de dichtkunst — rozen des voorhoofds — zon van tegenspoed — golvend hart — wraakzucht, hongerend naar bloed — ontbladerde boomen, die lijken van het woud — koper en fluweel der lokken — meel der grijsheid — tulpen op zijn levenspad plukken — speer der liefde — zwaard des doods — adder des gewetens — sluijer der liefde — pijp des vredes — condor der lucht — drek hoop des raads — herkaauwende smart — Frankrijk zich-zelf bij het haar trekkend — de nacht, zijne lantaarnen opstekend *enz. enz.*

16). Ja, Mijne Heeren, (zeide hij) de toestand onzer geldmiddelen is hagehelijk. Het staatsbankroet grijnst ons reeds in het verschiet aan, opent voor ons zijnen vervaarlijken muil en strekt naar ons zijne grimmige klaauwen uit. Getuigt het, getuigt het, ô budgets der laatste jaren, hoe 's lands schuld steeds meer dreigend het hoofd verheft, en, als de Faam bij den Latijnschen dichter, met hare voeten onzen bodem beroerend, het hoofd tot in de wolken steekt! Elke nieuwe post op ons budget roept ons met opene keel toe: offert, ô offert toch op de altaren der zuinigheid, of het verderf zal zijn' dolk tegen u wettē en, gelijk een dief des nachts, in uw staatsgebouw inbreken!

17). De voorgelezene woorden, Toehoorders, hebben hun aanzijn te danken aan den Profeet JEZAIAS. Zij vinden zich opgeteekend in het boek, dat fier met den naam dier orakelstem op het voorhoofd prijkt. Gij behoort, ô woorden, tot de merkwaardige geschiedenis van SANHERIBS vruchtloozen optogt tegen Jeruzalem en draagt in uwen schoot eene voorspelling aangaande den toekomstigen bloei van Juda's rijk, eene voorspelling, die haren mond hier moge openen, als verhief zij, ter vermaning en waarschuwing, ook hare stem tot ons.

§ 18. FEILEN TEGEN DE WELLUIDENDHEID EN DEN ZOOGENAAMDEN NUMERUS IN DEN STIJL, GE- LIJK B. V. VEROORZAAKT KUNNEN WORDEN DOOR EENE STROEVE, HARDE OF EENTOO- NIGE VERBINDING EN HERHALING VAN LETTERS, LETTERGREPEN, WOORDEN, ZINSNEDEN, ZINNEN ENZ., DOOR OP- EENSTAPELING VAN INFINITIVEN EN PARTICIPIËN, DOOR RIJM EN VERSMAAT IN PROZA EN WAT DIES MEER ZIJ.

- 1). Zeker iemand zingt:
 Zoet is 't te wand'len 's nachts in 't maanschijns scheemrend licht,
 Schoon ook, 'k ontken 't hier niet, 'tmaan-voor 't helzonlicht zwicht.

2). 's Spaanschen Voogds trots werd door dees daad fel gekwetst en hij koelde zijn' wraakdorstbrand daarover op de barbaarschste en tevens slaafschstgezinde wijze. Krachtens eens schoonschijnenden voorwendfels maakt hij zich van 's rampzaalgen persoon meester, en liet hem toen onder kathedraalskerkkloksgebrom, bij middernachtlijken pektoortslichtschijn, ter dood brengen.

3). In 's Latijnschen Bards HOBATIUS Dichtkunstleer bewonderde 'k vaak 's mans vernuftsaaër en kernrijke krachtspraak. Nam elk diens Poëets nut geschrijf slechts in acht, niet zoo ligt waar' 'tmooglijk, dat 'tschoonheidsgevoel des lezers op 't barbaarschst gekwetst werd.

4). HENDRIK LAURENSZ. SPIEGHEL zingt meer puntig en pittig dan welluidend:

De aard' teelt, voedt en neemt weer al wat men tast en ziet,
Merk: iet werd niet uit iet, tot iet komt niet het iet.

Dezelfde Dichter zingt:

Doch dwingt hen sterker dier, 't zwakst moet 't dan overgeven.

5). Keerkringkreits, nachtschaâuwfloers, krachtsontwikkeling, scheepsschrijversschrift, kerkklokklank, staatshuishoudkunstleer, oudheidkundelievend, godgeleerdheidminnend, godsdienstvoorschrift, strandrotskruin, reddedet, weddedet, trachtedet, schuddedet, zettedet *enz. enz.*

6). Zelden, mijn vriend, heb 'k 'n boek doorblaârd, dat op mij eenen verheveneren, treffenderen indruk gemaakt en mij in eene gemoedelijkere, benijdenswaardigere zielsgesteldheid gebragt heeft, dan juist 't gemelde. Men kan ook geen vaderlandlievenderen en gemeenebestbeminnenderen schrijver dan dien dezès boeks aantreffen.

7). Hij hoopte, dat de oproermakeren tot hun' pligt terug te keeren zouden kunnen gedwongen worden. — 'k Geloof, dat weinigen HOORTS beschrijving van den moord te Naarden ongeroerd zullen hebben kunnen hooren lezen. — Wij rekenen het dien schrijver als eene deugd aan niet meer hebben bepalen te willen. — De, dezen middag, krachtens hoog bevel, afgekondigd zullende worden moeten verordeningen, zullen welligt weinigen smaken. — Wij willen thans de noodza-

kelijk door ons behandeld te worden dienende zaken maar 'teerst afdoen. — Helaas, die door de ondeugd door en door ontaarde en om nieuwe misdaden te begaan ligt te verleidene en over te halene Jongeling! — Ik twijfel er niet aan, of die om zijn braaf karakter van elk niet anders dan met achting zullende kunnen worden aangezien man, zal ten uwent wel vriendelijk bejegend worden. — Ik heb dat in den diepgeleerden, met al die vroeger te Amsterdam plaats gehad hebbende gebruiken door en door bekenden WAGENAAR gelezen.

8). Op opperste Jupijn, op opperhoofd der Goôn! —

O overmoed, ô trots, ô uw ontzinde drift! —

Hier wijkt de ondraagbre last van onuitwischbre zorgen. —

U, u, ô BREDERÔO, ô adellijke spruit!

De door de diepste en door de duizelingwekkendste geleerdheid ook de geleerdsten verbazende JAKOB GRIMM zegt ergens *enz.*

9). Onder de Hollandsche dichters, welke door juistheid en naauwkeurigheid van uitdrukking bij uitstek uitmunten, verdient STARING, welke steeds die woorden kiest, in welke zijne denkbeelden volkomen sluiten, eene eerste plaats. STARING is juist iemand, die die voortreffelijkste van de eigenschappen van een goed schrijver, die men met een onduitsch woord korrektheid noemt, in eene zeer hooge mate bezit. Alle bevoegde regters zullen aan 's mans gedichten, als ze ze eens gelezen zullen hebben, dien lof toekennen.

10). Het is mij aangenaam geweest een' brief van de hand van den zaakgelastigde van uwen broeder te mogen ontvangen. Het is mij toch daaruit gebleken, dat uw broeder nu geheel hersteld is van de ziekte, die hem voor een paar maanden zoo hevig aangetast heeft en op den rand van het graf gebracht heeft. Het strekte mij tevens tot genoegen van den Heer B. te Leyden te hooren, dat gij springlevend zijt, en dat uwe vrouw welvarend is, en dat uw oudste zoontje zulk een gezond, vrolijk en schrander kind is. Ik kan u ook, wat mijn gezondheidsstaat en dien van mijn huisgezin aangaat, niets dan goeds mededeelen. Ik zend u eerstdaags het boek terug, dat ik van u nu reeds drie maanden ter leen heb, maar dat ik nu eerst uitgelezen heb. Ik had toch om zulks

eerder te doen geen' tijd gehad, daar ik zoo vele andere dingen te doen had. — Vele groeten van den vriend van uwe jeugd, den heer C., welke sedert een paar dagen hier aan huis logeert, en met welchen ik menig genoegelijk uurtje slijt. Dezelve heeft mij gezegd, dat gij denzelven korts geleden geschreven hadt, dat het u eene groote gerustheid was, dat dat proces met uw' buurman, dat zoo lange jaren aanhangig geweest was, nu eindelijk afgedaan was, en dat hetzelfde met kosten en al door u gewonnen geworden was. De Hemel beware in het vervolg u en alle brave lieden voor processen! De verdrietelijkheden toch, die dezelve na zich slepen, zijn ontelbaar. De ondervinding heeft mij zelve dit ook al geleerd. Meld mij eens, of uw zontje dat versje van buiten heeft geleerd, hetwelk ik voor denzelven onlangs gemaakt heb en hetwelk gij nog al aardig gevonden hebt. Hiermede vaarwel!

11). HOORT zegt in zijne vertaling van TACITUS: „De tempelzeden bezoedeld. Overspel in de groote huizen. De zee vol ballingen. De klippen geverwd met bloed. IJsjijker in stad gewoed.” — De zon, die stralenbron, stroomt nog altijd van dezelfde glansen, die zij in het begin der wereld over bosschen en beemden uitstortte. — Hoe liefelijk scheen over het slapende veld de zilveren maan! De sterren, die men in het azuur des hemels zag staan, werden door haren luister verdoofd. — De nacht in 't starrenkleed verdreef des zonlichts glansen, en reeds vertoonde zich de ster van den valenden nacht, gelijk OSSIAN de avondster noemt, in 't onbesmet azuur, in 't donker blaauw der lucht, toen jeugdige ADELHEID, nog in haar rozentijd, een maagd van achttien jaren, uit het paleis van haren vader te voorschijn trad om 's avonds frissche koelte en balsemgeur te smaken.

§ 19. VERDER GEBREK AAN NUMERUS OF PRO-
ZAMAAT, VEROORZAAKT DOOR EENE TE STOM-
PE AFBREKING VAN EEN ZIN OF PERIODE,
DOOR DEN EENTONIGEN VAL VAN NA-
BURIGE ZINNEN OF ZINSNEDEN, DOOR
STROEVE SCHEIDINGEN VAN BIJ ELK-
ANDER BEHOORENDE WOORDEN,
DOOR ONEVENREDIGHEID VAN DE
LEDEN EENS ZINS, DOOR HARDE
WOORDENSCHIKKINGEN, ENZ.

1). De geringe uitgestrektheid van ons land, de onbekendheid onzer taal, gevoegd bij het in onbruik raken van het Latijn, deze en verschillende andere redenen snijden ons maar al te zeer de gelegenheid om den roem terug te erlangen, dien Holland vroeger in de wetenschappen had, af.

2). Genie zegeviert over alles. Zoo brak de beroemdste vlootvoogd onzer voormalige glorierijke republiek, DE BUYTER, reeds in zijne kindsche jaren al de hinderpalen, die zijne geringe afkomst hem gesteld had in den weg, door.

3). Thans blijkt (in dien trant sprak de dappere Fries RIPPERDA tot de burgerij van Haarlem, toen die stad in 1572 door de Spanjaards belegerd werd) hoe kwalijk men op lieden, die slechts schoorvoetend tot de goede zaak zijn overgegaan en met vollen ren weêr naar den vijand, zoo ras maar zijne trom op het uiterste der grenzen gehoord wordt, toejagen, bouwt.

4). Zoo ons lot medebrengt (zeide dezelfde Fries) in die eeuw te leven, in welke men den eed voor spel houdt en zoo ligtvaardig aan een verbond, met Stadhouder en Staten gemaakt, den schop mag geven, moest men ten minste zijne eigene welvaart niet hebben vergeten, noch hetgeen aan die van Mechelen, Zutphen en Naarden is wedervaren, noch de gruwelen, die de Spanjaards gepleegd hebben op andere plaatsen.

5). Die naar vrijheid joken, (zeide een oud-Nederlandsch staatsman) dienen dan eerst over vrede te handelen, als zij

's vijands heir hebben overwonnen, of hunne krachten tegen de zijne hebben vereffend.

6). „Ik, (zegt X.) geëerde Lezer! terwijl, nadat 'k lang gearzeld heb, tot het besluit om dit boeck, waaraan ik jaren lang bezig geweest ben, in het licht te geven, ik gekomen ben, vind het nuttig en noodzakelijk eerst u over 't geen mij om hetzelfde te schrijven aanleiding gaf, te onderhouden, schoon slechts met een enkel woord.”

7). Uit, Mijne Heeren, het vertoog zijner Hoogheid kan u blijken, hoe (zegt EGBERT LEONINUS bij HOOFT) het Nederduitsch geslacht nooit in gelijken last, nooit de Staten geroepen waren tot eene beraadslaging van zulk een gewigt als thans. — Ik ben bij uwen broeder gekomen, om hem te verzoeken om mij te veroorloven, om de boeken, die hij mij had gegeven, nog eenige weinige dagen te mogen houden, in welke bede hij echter meende geene vrijheid te hebben, om te kunnen toestemmen.

8). Geene taal kan (oordeelt ADÉLUNG) zoo, wat haar uiterlijk voorkomen betreft, zij niet met dien fijnen smaak, welke uit den kring der grooten en edelen des volks uitgaat, bearbeid wordt, den graad van volkomenheid, voor welchen zij vatbaar is, erlangen.

9). Het is niet te ontkennen, dat wij Hollanders, daar wij, doordien wij (die dit voor het overige onzen voorouderen te danken hebben) in een land wonen, hetwelk door deszelfs moerassigen, op vele plaatsen aan de zee ontwoekerden bodem, dikke lucht, veelvuldige misten, nevels en regen, geringe natuurschoonheden en wat dies meer zij, zoo de kunst het niet verfraaid had, juist niet bijzonder geestopwekkend zou zijn, uiterlijk soms iets logs, flegmatiëks en schijnbaar ongevoeligs bezitten, door buitenlanders wel eens met een' glimlach worden aangezien.

AANTEEKENINGEN

EN

TAALKUNDIGE OPMERKINGEN.

§ 1.

Het scherp uitspreken der *sch* in *menschen*, *wenschen* en soortgelijke woorden heeft iets zeer onwelluidends voor elk een', wiens ooren door onze wel eens wat dikke lucht niet verdikt en, gelijk men 't zou kunnen heeten, gebéotiseerd zijn. Waarom zegt men niet *mensen*, *wensen*, even als men *mensch*, *visch*, *bosch* enz. als *mens*, *vis*, *bos* doet klinken? Met BILDERDIJK en anderen intuschen de middel- en slot-*sch* te veroordeelen op grond, dat de *ch* in jongeren tijd bloot achter de *s* gevoegd zou zijn, om aan te toonen, dat de *s* (welk letterteeken voorheen ook vaak voor *x* moest dienen) niet als *z* moest worden uitgesproken, houdt geen' streek. De *sch* is oulings nooit eene bloote *s*, maar eene *sk*, *sc* of *ssc* geweest. In het Gothisch was het *sk*, in het oud-Hoogduitsch, Frank-Duitsch of Allemannisch *sk* of *sc* (*c* als *k* uitgesproken), en enkel ook reeds *sch*, in het Angel-Saksisch *sc*, in het oud-Noordsch of IJslandsch *sk*, in het Middel-Hoogduitsch (Hoogduitsch uit de twaalfde en twee of drie volgende eeuwen) *sc* en *sch*, in het oud-Friesch *sk*, *sc* en *sch*, in het tegenwoordige Deensch en Zweedsch ook doorgaans *sk*. Zie duizenden van voorbeelden bij GRIMM op de zeshonderd bladzijden, die hij bloot over de letterklanken en letterverbindingen in al de oudere en nieuwere talen van den Duitschen stam heeft. Onze vroegste, bepaaldelijk

gezegde Vlaamsche en Hollandsche Schrijvers uit de dertiende en veertiende eeuw, als b. v. MAERLANT, STOKES ENZ. hebben ook *sc* en *ssc*, b. v. *russcen* (ruischen), *Duutschcn* (Duitschen), *Roemsche* (Roomsche, Romeinsche), *menssce*, *malsc*, *assce*, *briescen* enz., in welke woorden de *c* als *k* of als *ch* klinkt, en die dus moeten worden uitgesproken: *menske*, *malsk*, even als zij *soon*, *scerf*, *scaap* schreven. Men vindt echter bij hen ook reeds veel de *sch*, vooral op het einde der woorden. RASK noemt dus in zijne Friesche Spraakleer onze scherpe uitspraak der *sch* met regt de oude, ware, en vergelijkt haar met der Grieken $\sigma\chi$. Hoe zouden echter de Grieken die letterverbinding uitgesproken hebben? Is dat zeker? Nog tegenwoordig, voor het overige, hoort men in Groningerland soms aan de *sch* den klank van *sk* geven; en van *mensken*, van *uit visken gaan* enz. spreken. Wij wraken dus het scherp geluid der *sch*, ook meer midden in of aan het einde der woorden, juist niet als onorganisch en met den ouden aard der taal strijdig, maar welluidendheidshalve, en nemen geenszins in onze hersenen te beweren, dat wij de Hoogduitschers en Engelschen moeten volgen, die zelfs in het begin der woorden de *sch* tot eene soort van *sj* of *shj* gemaakt hebben, en hun *Schaf*, *sheep* (ons *schaap*) als *sjaaf*, *sjiep* uitspreken. Dit is der Oudheid wat te erg in den haard gevaren. Dit is wat al te ver van den ouden, orthodoxen *sk*-klank afgeweken. — Dat de *ng* al zoozeer een enkel lettergeluid uitdrukt, als wel een' dubbel, heeft onze groote TEN KATE vóór een groote honderd jaren reeds opgemerkt, en op eene jammerlijke wijze worden dus de voorschriften der welluidendheid bij ons vertrapt, wanneer men in de uitspraak de *g* van de voorafgaande *n* scheurt en op den koop toe aan de laatstgemelde al die keelrogcheling of reuteling geeft, die zij — helaas, ik zeg het zuchtend — in onze taal bezit en die zelden door een' vreemdeling goed geleerd kan worden. BILDERDIJK mogt dus tegen die harde uitspraak der *ng* te regt, als een grimmige Jupijn, donderen en bliksemen. Ook de Hoogduitschers schreeuwen even luid tegen dat gebrek, ofschoon bij hen de *g* minder uit de keel hoeft geschraapt te worden, dan bij ons, en meer naar der Franschen *g* trekt. Vergelijk over hunne *ng* ADELUNG in het eerste deel van zijn *Umständliches Lehrgebäude u. s. w.*, en spreek, om kort te gaan, de *ng* bij ons min of meer zóó uit, als onze Gallische en Overkanaalsche of Britsche bureu de hunne doen in *long*, *song* en soortgelijke woorden, waarbij de Franschen evenwel aan de *n* nog wat meer neusklank geven. Dit toch brengt hunne

Nasensprache, gelijk schimpenderwijze deze in vele opzigten anders fraaije taal door de Hoogduitschers wel eens genoemd wordt, zoo mede. — BILDERDIJK — in 't voorbijgaan gezegd — spreekt daarom misschien in eene zijner Jeremiaden en dichterlijke galuitgietingen, waarin het onder anderen niet zeer malsch luidt:

*Verfoeilijk Fransch, allen den Duivel waard,
Die met uw aangeprijns zich meester maakt van de aard!*

van Fransch neusgehuil en wil bij ons geheel niet van iets nazaals in de *n* hooren, waarover echter de Hoogleenaar KINKER, in zijne meesterlijke beoordeeling van BILDERDIJKS *Spraakleer*, den grooten Dichter allergeestigst heeft doorgestrekten. — Doch laat ons niet van honk dwalen! — Dat de Friezen, in de uitspraak der *v* en *z*, den aan die letters in de beschaafde taal bij ons eigenen, zoeten en welluidenden klank wel eens verdonkeren en er eene *f* en *s* voor in de plaats stellen, is bekend en moet te meer *opvallen* (zou men met een' Germanismus kunnen zeggen) in eene dialekt, die anders zoo aangenaam voor het oor is. Is dat ten minste niet het Boerefriesch? Zou hun, den Nederduitscheren, die wat harde *v* nit het hoogere Germanje aangewaaid zijn, waar onze zachte Hollandsche, in den trant der Franschen uitgesprokene en wat van de *w* hebbende *v* ook schier eene zeldzaamheid is, daar de meeste Hoogduitschers de *v* half als *f* doen klinken, ja, ik deswege onlangs (*horribile dictu!*) door een' Hoogduitschen Taaljakobijn en reformérenden Septembriseur voorgeslagen vond om de *v* in het Hoogduitsche alphabet maar eenvoudig te guillotineren, dat is, af te schaffen, als toch van hare zuster de *f* in klank nagenoeg niet verschillend? Voor het overige, ofschoon in het zoo even genoemde Friesch-Boersch, b. v. in de gedichten van GYSBERT JAPICX, en zoo ook in het oude Friesch, de *v*, alsmede de *z*, als *letterteekenen*, aan het begin der woorden, maar zelden voorkomen, zoo zegt evenwel de geleerde EPKEMA, dat de klanken zelve, door die letterteekenen of letterfiguren uitgedrukt, wel degelijk in den gemelden tongval aanwezig zijn, want dat de *f* en *s* nu eens zachter, dan scherper moeten worden uitgesproken. Hij poogt voorts het ontbreken dier letterteekenen als gepast en met de Oudheid overeenkomstig te verdedigen, op welke verdediging intusschen misschien wel wat zou vallen af te dingen. Dit hier aangestipte omtrent het Friesch laat ik echter ter beoordeeling aan de HALBERTSMA's, de HETTEMA's en dergelijke betere kenners dier

dialekten dan ik ben, gereedelijk over, terwijl ik hierbij nog voeg, dat de *f*-achtige natuur der Hoogduitsche *v* velen onze Overrijnsche taalbroeders zeer hindert in het goed uitspreken van het Fransch. *Vous, votre, vouloir* enz. klinken in monigen Hoogduitschen mond, tot welk schoon meisjesgezig die mond ook behooren moge, als *fous, fotre, fouloir*, iets, dat wel eens tot dubbelzinnigheden aanleiding kan geven, waarbij een Franschman het meesmuilen moeilijk laten kan. — Aan het weglaten der sluitende *n* (b. v. *hoore, spreke, zegge*, in plaats van *hooren, spreken* enz.) bezondigt men zich in Gelderland en Groningen niet, des te meer in de Provincie Holland, zoodat, luidens het oude, dikwerf opgedichte vertelseltje, eens aan een' Predikant, die aan dat euvel erg hinkte, door een' spotter of spotster een doosje met *n*' werd te huis gezonden. Vele Amsterdammers onderwijl zien met hun' beroemden vroegeren stadgenoot TEN KATE dat opslikken der *n* eer als eene fraaiheid, dan als een gebrek aan, hetgeen ik echter niet toestemmen kan. Vooreerst toch dewijl het tegen den aard onze taal strijdt, in welke wij nu eens vooral te godder of kwader uur verplicht zijn elk woord gaaf uit te spreken, en niet, zoo als de Franschen doen, de helft van deszelfs letteren al pratende op te eten; ten tweede dewijl het, dunkt mij, iets verwijfde en gemaakts aan onze uitspraak geeft en in de werkwoorden het Hollandsch te veel naar het Deensch doet gelijken. Bij de Denen toch gaan de verba niet op *en*, maar op *e* uit, en deze onze Scandinavische taalneven zeggen dus *laere, lese, melde, prise. sende, skjelde, stemme*, waar wij *leeren, lezen, melden, prijzen, zenden, schelden, stemmen*, gewoon zijn te zeggen. De Zweden, die in hun zonneland heldere vokalen beminnen, hebben daarvoor *a*. Ook vaak de Oud-Friezen, schoon die aan mist en nevels geen gebrek zullen gehad hebben. — Intusschen te sterk op de slot-*n* te klemmen is misschien nog leelijker dan haar geheel in den loop te laten. Kortom, *medio tutissimus ibis*, Lezer, want ook hier geldt het:

Iliacos intra muros peccatur et extra.

Genoeg echter, bloot als een staaltje, over deze en de overige door mij aangeroerde gebreken, bij welke men nog een paar dozijn andere soortgelijke kakophoniën zou kunnen opnoemen. Zoo ik nog eens een wat uitvoerig geschrift over de Declamatie of *Uitgalming*, als men in Brabant zegt, uit mag geven, hoop ik over zulke feilen in het breede te spreken.

§ 2.

Bij hetgeen ik tot lof gezegd heb der tegenwoordig het meest gevolgde spellingwijze, denke men niet, dat ik voor alle gebreken, die dat stelsel mogen aankleven, blind ben, of dat ik het gevoelen van GRIMM geheel zou durven wraken, als hij, in het eerste deel van zijn Grammatikaal reuzenwerk over alle Duitsche talen, te kennen geeft, dat hem onze tegenwoordige spelling deels te geleerd, deels niet consequent genoeg voorkomt. Wat ten minste het eerstgemelde punt van gisping aangaat, werkelijk rust het onderscheid tusschen het gebruik van sommige enkele en dubbele vokalen (een onderscheid, dat evenwel ook door de volgelingen van den Heer BILDERDIJK niet wordt aangetast) op gronden, die al veel uitpluizing en de hulp der oud-Duitsche dialecten noodig hadden; terwijl intusschen, gelijk TEN KATE erkent, die enkele en dubbele vokaalspelling bij onze oudste Nederlandsche Schrijvers van ongeveer de jaren dertienhonderd tot zestienhonderd toe niet eens in acht wordt genomen, ja, zelfs VONDEL ze maar onvolledig en half werktuigelijk in eere houdt. En wie kan in de tegenwoordige *beschaafde* uitspraak het verschil hooren tusschen *kolen* (b. v. *steenkolen*) en *koolen* (*bloemkoolen*, *roode koolen* enz.) ten gevolge van welke onderscheidene uitspraak het eerste met eene enkele, het tweede met eene dubbele *o* geschreven zou moeten worden? Wel is mij dit onderscheid merkbaar, als ik de gemelde woorden op zijn plat-Geldersch uitspreek, en b. v. voor *steenkolen* *steenkôalen* zeg; maar welk beschaafd oor zou met dien Deenschen *ôa*- of *âa*-klank (*) (men kan hem ook bij den klank der Franschen *o* in *encore*, *mort* en soortgelijke woorden vergelijken) gediend zijn? Of wie zou de hardlange *e* en *o* thans onder fatsoenlijke lieden uit durven spreken met het geluid, hetwelk TEN KATE aan die letters gegeven wil hebben, welke Taalkenner, in het voorbijgaan gezegd, onze hardlange *e*, ik begrijp niet regt hoe, bij der Franschen *ai*, der Hoogduitschen *ä* vergelijkt? Is, herhaal ik, al dat verschil van klank in de *beschaafde* uitspraak van het Hollandsch niet zoo goed als geheel verdwenen? Ja, moet men zelfs zoo ook al niet fijn toeluisteren en het *arrige aures*, *Pamphili!* wel in acht nemen om het onderscheid tusschen de tegenwoordige *ei* en *ij* te hooren,

(*) Met het kapje boven deze *aa* is bedoeld, den klank aan te wijzen, die tusschen *a* en *ø* in ligt.

zoo die letterklanken ten minste geuit worden door den mond van een' beschaafd sprekenden redenaar, die b. v. *mijn*, *zijn* niet op zijn plat-Geldersch of Groningsch en naar der Vaderen wijze als *min* en *zin* doot klinken? De Amsterdammers zijn in dezen het meest onbesneden en hardhuidig van ooren, zoodat zij dan, ook in het schrijven zelfs, *ei* en *ij* ligt verwarren. Reeds TEN KATÉ klaagt daarover in zijn' tijd. Wel mag men dus misschien, wat het stuk der zacht- en scherplange *e* en *o* betreft, en zoo ook al voor een deel wat het onderscheid tusschen *ei* en *ij* aangaat, vragen: rust hier ons spellingstelsel niet op te geleerde, te verouderde, te luttel door de beschaafde uitspraak meer geschraagde gronden? Doch die vraag zullen intusschen de Spel-Separatisten niet doen, want juist dat zwakst gedeelte van den muur laten zij onaangetast, terwijl zij het hoofd te berste stooten op veel sterker steenwerk. Zij willen toch b. v. *vloeyjen*, *gloeyjen* enz. enz. zonder *j* geschreven hebben, maar waarom dan ook niet *trouwen*, *vrouwen*, *uoen* enz. zonder *w*? De *w* behoort evenmin, gelijk B. erkent, in de laatste, als de *j* in de eerste woorden. Zij zuchten steen en been, als men *mogt*, *magt*, *klagt* enz. met eene *g* schrijft; want, zeggen zij, de *g* is op het einde der woorden, vooral als zij voor eene *t* geplaatst wordt, te zwak van klank. Het moet eene *ch* zijn, en zoo deden, voegen zij er met een vroom gezigt bij, onze Vaderen ook; maar waarom dan evenzeer niet *sloecht*, *droecht*, *laacht* enz. gespeld, of waarom niet *broodt*, *doot*, *loot* enz. met eene *t* of *dt* op het einde? Doet de uitspraak ook hier niet veel-
eer eene *t* dan eene *d* hooren, welke laatste letter, uitluidentend (*auslautend*) zijnde, gelijk men het tegenwoordig in Duitschland noemt, te flaauw van klank is? Is het zoo ongerijmd, dat men zich ten aanzien van soortgelijke punten in de tegenwoordige spelling, deels naar de afleiding (zoo als *mogt* en *magt*, als afkomstig van *mogen*), deels naar de vorming des meervouds (gelijk *brood* met eene *d* om den pluralis *brooden*), deels naar welluidendheid of wat dies meer zij, geschikt heeft? Zijn al die punten in 's Heeren SIEGENBEEKS Verhandeling over de spelling niet met verstand, oordeel en bedaarde wikking van het voor en tegen beredeneerd, en kan men daarin met den scherpzinnigen KINKER niet vrij wel en zonder knagende conscientie berusten, als men maar zorgt, jonge liden de woorden goed te leeren uitspreken?

Ik heb in de Kakographie eenige voorbeelden bijgebragt van gebreken, die, wat de invoeging of niet-invoeging der *s*, *e* of *en* in composita, de vorming des meervouds, de verbuiging van substantieven en adjectieven, de geslachten enz. enz. betreft, niet zelden door minkundigen, door den een' wat plomper en grover, door den anderen wat minder in het oog loopend, gemaakt worden. Ten aanzien intusschen der inlassching van *s*, *e* of *en* in koppelingen of composita, is het gebruik dikwerf weifelend, en schoon b. v. niemand *maanschijn* voor *maneschijn* zal zeggen, zal deze soms *doodbed*, gene *doodsbed* schrijven, anderen geheel verkeerd *vrijheidslievend* in plaats van *vrijheidlievend*. In Duitschland hebben zelfs sommigen de geheele inlassching der *s* in composita willen verbannen, iets, hetwelk ongerijmd is, daar het tegen alle vroeger taalgebruik strijdt en ook die *s* enz. in verband schijnt te staan met het onderscheid tusschen eigenlijke en oneigenlijke compositie (of, zoo als BILDERDIJK haar in zijne Spraakleer gelieft te heeten, innige en uiterlijke), een onderscheid, waarvan het grondbeginsel van de oudste tijden aan in alle Deutsche talen heerscht, schoon het in deszelfs toepassing van lieverlede waggelend en onzeker is geworden. Het geheele stuk der compositie of aaneenkoppeling van woorden, in welk stuk de talen van den Germaanschen of Teutonischen stam zulk eene treffende overeenkomst met het Grieksch en ook daardoor haren met het laatste gemeenschappelijken oorsprong ten toon spreiden, is door GRIMM met onbegrijpelijk veel scherpzinnigheid en eene inderdaad duizelingwekkende philologische geleerdheid ontwikkeld. Hetgeen hij zegt over de zoo even genoemde eigenlijke en oneigenlijke composita, over de vokaal van verbinding, die men oudtijds in de eerste soort aantrof en waarvan zich nog hier en daar misschien de sporen in de tegenwoordige taal vertoonen, zijne vergelijking der Deutsche talen, zoo te dezen aanzien als in andere opzigten, met het Grieksch, het Latijn en de zoogenaamde Romanische talen (Fransch, Italiaansch, Spaansch en Porugeesch) en wat tot het geheele onderwerp van compositie al verder behooren moge, dit alles is voortreffelijk en zeker vroeger nooit zoo naauwkeurig, zoo grondig en zoo nieuw oorspronkelijk uiteengezet. — Ik heb in mijne zoo even aangehaalde *Gronden van Nederlandsche Woordafleidkunde*, of liever *Woordvorming* (een geschrift, niet voor taalge-

leerden geschreven, maar bloot voor het groot Publiek, en dus maar zoo wat van boven afgeschept, gelijk men het noemt), van de Compositie in ons Nederlandsch een overzicht gegeven en daarbij deels met eigene, deels met de door GRIMM geleverde bouwstoffen en naar zijn voor alle Duitsche talen geldend bouwplan, op onzen vaderlandschen grond getimmerd.

Omtrent onzen tweederlei vorm van het Meervoud, dien op *n* of *en*, of op *s*, is het soms moeijelijk te bepalen, in welke woorden de laatstgemelde, die op *s* namelijk, geldig is, alsmede welke woorden geen' Pluralis aannemen. Men kan, wat het eerste punt betreft, intusschen met zekerheid stellen, dat in twijfelachtige gevallen het meervoud op *n* altijd de voorkeur verdient, gelijk er dan ook, met uitzondering van maar enkele woorden, geene substantieven zijn, die, als zij den Pluralis op *s* maken, niet tevens ook dien op *n* hebben; — *vaders* b. v. en *vaderen*, — en gelijk schier alle éénlettergrepigen en eene menigte anderen voor de *s* als teeken des meervouds schuw zijn. Het is dus een Groningsche Provincialismus, wanneer men van *arms* of van *neefs* spreekt. — Over het algemeen schijnt de Pluralis op *s* een wat heteroogeen en misschien wel voor een deel door de Franschen (wier meervoud op *s* uitgaat) gesterkt beginsel in onze taal, gelijk dan ook noch de Hoogduitschers, noch de Denen en Zweden in echt Germaansche woorden het Meervoud op *s* kennen, terwijl integendeel de Engelschen, wier oorspronkelijk Duitsche taal het meest van alle Duitsche talen en veel meer nog dan de onze verfranscht of verromaniseerd is, bijkans al hunne woorden in den Pluralis op *s* doen eindigen, (*books, wives, dogs, horses* enz.), ja, dit vóór verscheiden eeuwen reeds deden. Ik moet hierbij echter opmerken, dat het Angel-Saksisch, de Germaansche stammoeder van het Engelsch, een' meervoudigen *s*-vorm wel kent, die tevens ook in het oudste bij geschrifte bekende Duitsch, het Gothisch of Mesogothisch, niet vreemd schijnt, schoon onder eene wat andere gedaante vermomd. En in zoo ver zou men dus misschien kunnen begrijpen, waarom GRIMM den Pluralis op *s* sterken vorm van Declinatie noemt. Hoe dit zij, zeker is het, dat onze oudste Nederlandsche Schrijvers uit de dertiende eeuw, even als wij, weinig van woorden met eene meervoudige *s* weten, en dat die *s*, hoewel hun niet onbekend, toch later zich nog wat meer bij ons schijnt vastgenesteld te hebben, schoon zulks, ik herhaal het, maar in weinig woorden plaats heeft en onze doorgaande vorm des meer-

vouds *n* of *en* is (*). In de dertiende eeuw gaan de substantieven bij ons ook nog veel op *e* uit, en enkel ook wel op *r* (als nog in vele Hoogduitsche woorden). Zoo zei men wel b. v. *kinder*, als meervoud van *kind*, welk *kinder*, even als *kalver*, van *kalf* enz., men ook thans ook wel in Gelderland hoort zeggen, en waaruit zich de tegenwoordige, schijnbaar onregelmatige Plurales *kinderen*, *kalveren*, *raderen*, *kleederen* enz. laten verklaren, zonder dat men tot BILDERDIJKS veel te spitsvondige uitlegging in dezen de toevlugt behoeft te nemen. *Kinderen* namelijk is niets dan het Hoogduitsche meervoud op *r*, met bijvoeging van onzen pluralis-vorm op *en*, en dus *kind-ER-EN*, even als het verkeerd door TEN KATE in bescherming genomene *begeertens* pleonastisch *begeerte-n-s* is. Over dit geheele onderwerp der vroegere en latere vorming van ons Meervoud ware eene fraaije verhandeling te schrijven, indien men maar op lezers rekenen konde. Hebben wij (om dit hier in 't voorbijgaan te zeggen) met de Engelschen het wat Fransch schijnende meervoud op *s* in sommige woorden gemeen, zoo geven wij, even als zij (en reeds hunne Stamvaders de Angel-Saksen hebben het gedaan), ook wel aan vrouwelijke substantieven, bij sommige woord-schikkingen den Genitivus op *s*, en zeggen b. v. *moeders liefde*, *zusters beeldenis*, gelijk de Engelschen van *Queens beauty* (*Konings schoonheid*) spreken, uitdrukkingen, die den Hoogduitscheren vreemd in de ooren klinken. In den stijl toch van deze onze land- en taalburen is *die Liebe der Mutter*, of met omzetting, *der Mutter Liebe*, goed; maar *Mutters Liebe* zou niet gedoogd worden. Des te beter bij de Denen, bij wie en in het enkel-, en in het meervoud, en in alle geslachten de Genitivus altijd op *s* eindigt, gelijk deze onze taalneven tevens in hunnen stijl den gemelden

(*) In sommige gevallen kan, dunkt mij, naar dat men den Pluralis op *s* of *n* maakt, zulks tot een niet ongepast middel van zinsonderscheiding strekken. Zoo b. v. schrijf ik *wapenEN*, als het zwaard, spies of wat dies meer zij, moet beteekenen, maar *wapens*, als het voor wapenborden of wapenschilden gebezigd wordt. De Hoogduitschers gebruiken voor het eerste hun *Waffen* en voor het tweede hun *Wappen*, terwijl de Denen voor het eerste in het meervoud *Våaben* en voor het tweede *Våabener* zeggen. VERG. LANGE-ABRAHAMSON, *Dänische Sprachlehre*, bl. 329. — Ik beken echter, dat bij ons het maken van zulk een onderscheid tusschen *wapenen* en *wapens* meer te wenschen, dan in zwang is.

tweeden naamval, als hij niet omschreven wordt, nooit achter, maar (lieft echter met aangehechten Artikel) steeds vóór den eersten plaats, zoo als men dit bij LANGE-ABRAHAMSON zien kan. Hoogst treffend is de overeenkomst, die in een aantal grammaticale eigenschappen en stilische eigenaardigheden het Deensch met het Hollandsch heeft, en die, even als het zamenstel van deszelfs letterklanken, zoo duidelijk doet zien, dat het niet tot de Opper- en Hoog-, maar tot de Nederduitsche tongvallen behoort; tongvallen, welke zich over de Nederlanden, over het geheele Noorden van Duitschland, over het oude Scandinavië (Zweden, Denemarken, Noorwegen) en over Engeland en laag Schotland uitstrekken, en vooral niet minder grijs van dagen zijn, dan de tongvallen in het Zuidelijke en Oostelijke Duitschland, uit welke laatste dialecten het tegenwoordige beschaafde Hoogduitsch zijne hoofdkleur ontleend heeft. Het zij mij vergund te verwijzen tot mijne reeds vóór lange jaren ten dienste van min geletterden geschrevene *Schets van een Overzicht der Duitsche taal der Germaansche taaltakken*, een boekje, dat tegenwoordig voor veel uitbreiding, vermeerdering en ook verbetering vatbaar zou zijn.

Wat die Substantieven betreft, die in onzen Stijl of geen Enkel- of geen Meervoud gedoogen: veel hangt hier van het gebruik af, en dit is, bij onze eigene Schrijvers zelfs, wel eens waggelend, ik laat staan, dat het in de Duitsche talen, tegen elkaar vergeleken, niet zeer uiteen zou loopen. De Hoogduitscher zal b. v. zijn *Leiden (das)*, ons *leed, lijden, ramp, ongeluk*, meermalen in plurali bezigen en spreken van *die Freuden und Leiden des Lebens*, van GÖTHE'S *Leiden des jungen Werthers u. s. w.* Wij Hollanders zouden zulk een meervoud voor *contrebande* verklaren, gelijk wij even min een' vrijeleibrief zouden schenken aan *Hopen, Noodlotten* en soortgelijke, niettegenstaande de Hoogduitschers van *Hoffnungen, Schicksale* enz. gewagen. *Ongeluk* integendeel (*Unglück*) zou men aan gene zijde van Rijn en Eems weêr niet ligt vermeervoudigen, wat ons in ons *ongelukken* en den Denen in hun *Ulykker* volkomen vrijstaat. Voor ons enkelvoudige *broek* heeft de Deen alleen den Pluralis *broeken (Buxer)*, even als *geld (Penge)* en *slagen (Prygl)* van 's gelijken bij hem niet dan in het Meervoud gebruikt worden. Zie ABRAHAMSON. Ook de Hoogduitschers hebben voor het zoo pas gemelde kledingstuk, dat de Franschen kieschkeurigheidshalve een *troisième* en de Engelschen *the inexpressibles* noemen, kortom, dat de Denen, gelijk wij zeiden, *Buxer* (ons Geldersche *bokse*) heeten, alleen het meervoud *die Hosen*; want *die Hose* zou eene

waterhoos beteekenen, die zeker met eene broek weinig te maken heeft. — En waarom zeggen wij, schoon nog maar zeer enkel, wel *ereugden*, maar nooit *blijdschappen*; wel *tegenspoeden*, maar nooit *voorspoeden*; of noemen het een' Provincialismus, als men van het meervoud *Ouders* ook een enkelvoud wil maken? *Verba valent usu*. De woorden gelden wat het gebruik wil. Dit zien wij ieder oogenblik in de talen. Zoo bekreunden zich onze voorouders — men zie maar eens onze Staten-bijbelvertalers — luttel om het onderscheid tusschen *levend* en *levendig*, hetwelk wij tegenwoordig niet uit het oog willen verloren hebben. En met regt. Het bevordert toch de zinsonderscheiding, en de Franschen verstaan om dezelfde reden iets anders door *vivant*, dan door *vif*; hetgeen intusschen niet wegneemt, dat zij enkel nog wel eens het laatste, ook in de beteekenis van het eerste, nemen, b. v. in de spreekwijze: *Il faut le prendre mort ou vif* (men vange hem dood of levend). Dat de Hoogduitschers doorgaans *lebend* en *lebendig* niet onderscheiden, hieraan is geen twijfel, daar men in het Hoogduitsch b. v. van *lebendige Geschöpfe* spreekt, en SCHILLER in zijne overfraaije, door TOLLENS bij ons vertaalde Ballade „*die Bürgschaft*” den versregel heeft:

Springt murmelnd hervor ein lebendiger Quell,

dat eigenlijk *lebender* diende te zijn. Wij ten minste spreken van *levend* water, doch ook voss van *ein lebender Born*. Zonderling (in het voorbijgaan gezegd) en door TEN KATE reeds opgemerkt is bij de Hoogduitschers de val van den accent of klemtoon in dat woord *lebendig*, dat door hen, geheel tegen den aard der Duitsehe talen aan, *lebendig* uitgesproken wordt, even als wij zeer verkeerd vroeger *ordentelijk* zeiden en nog wel eens zeggen. Bij GRIMM kan men den oorsprong dier verkeerde accentuering van *lebendig* vinden aangewezen. Minder bekend misschien aan sommigen hier te lande is het, dat wij ook aan het woord *vijandig* doorgaans een' verkeerden klemtoon geven, daar wij het *vijandig* uitspreken, terwijl het eigenlijk *vijandig* zijn moest. Gelijk toch *levendig* een deelwoord is van het werkwoord *leven*, met bijvoeging van den uitgang *ig* (*lev-end-ig*), zoo is *vijandig* op dezelfde wijze en doordien oudtijds de deelwoorden ook wel op *and* uitgingen, van het verouderde werkwoord *vijen*, dat is, haten, waarvan nog *veede* of *veete*, in den zin van haat en wrok. Kortom *vijandig* (Deensch *Fiende*, drielettergrepig, Hoogd. *Feind*) is *vij-end*, gelijk *vriend vri-end*

(van *vrijen*, d. i. beminnen, liefhebben) is, en *Heiland*, d. i. *heilend*, van *heelen* (genezen, gezond maken), in het Hoogduitsch *heilen*, afstamt. Doch dit alles is te overbekend om er bij stil te staan. Men gevoelt nu echter, dat wanneer wij *vijāndig* zeggen en de middelste lettergreep lang maken, wij eene schier even groote, evenwel wat natuurlijker en verschoonlijker (*) pekelzonde begaan, dan de Hoogduitschers met hun *lebēndig*, en dat daarom een versregel, als b. v.

't *Vijāndig* hart wrokt tegen God en mensch.

der quantiteit of lengtemaat in den grond evenzeer op de toonen trapt, als omgekeerd *VONDEL* haar de handen kust (zou ik bijna gezegd hebben, om in deze zotte persoonsverbeelding te blijven), wanneer hij in den *Gijsbrecht van Amstel* zingt:

En bont het zwaert op zij' om in dien schijn te gaen
Ons vijānden bespiēn en letten, hoe men 'tmaeckte.

Ook zal dezelfde mond, die met averegtsche accentplaatsing *vijāndig* zegt, toch doorgaans naar regt en regel van *vijādin*, en niet van *vijādin* spreken.

In de Kakographie heb ik ook verschillende feilen tegen de Geslachten der naamwoorden gelascht, want op dat stuk zijn, blijkens mijne veeljarige ondervinding, zelfs bekwame jonge lieden zeer zwak, en het is b. v. niets vreemds hen aan *wind*, *wijn* en soortgelijke woorden het geslacht der schoone sekse te zien geven. Misdaad van gekwetste majesteit inderdaad in de Grammatika! Vergeefflijker is het, dat zij, wat het gebruik der Pronomina personalia en possessiva (persoonlijke en bezittelijke Voornaamwoorden) betreft, van de Geslachtsbepaling bij toepassing, gelijk men haar noemt, dikwerf weinig weten; want wie heeft reeds zoo vroeg alles gelezen, hetwelk door *TEN KATE*, *HUYDECOPER*, *KLUIT*, *BIL-*

(*) Verschoonlijker en natuurlijker 1) dewijl de etymologie van *vijādig* veel minder aan elk in het oog valt dan die van *lebēdig*; 2) dewijl men door den zwaarderen klank der *a* in den participialen uitgang *and* ligter in de strikken des Boozen, wat de zonde eener verkeerde accentuatie betreft, kon geraken, dan door de luchtige en zwevende *e* in *end*.

DEBDIJK enz. enz. daarover gezegd is, en waarover vroeger Schrijvers zich ook niet eens altijd bekreunden? Zegt toch niet zelfs HOOFT ergens: „Het boeremeiske verbeet *zijn* leed en klaagde het meer *zijner* ziele dan *zijn*en oogen,” in plaats van *haar* leed, *harer* ziele, *haren* oogen? En worden niet de Hoogduitschers eerst thans wat kiescher en netter op dat stuk, ofschoon het door BILDEBDIJK aangehaalde voorbeeld „*Das Mädchen gab seinem Liebhaber einen Korb*” bij onze bureu daar ginds in de bergen nog zoo geheel zeldzaam niet zij? Vergelijk intusschen GRIMM en anderen. In de *Kindermärchen*, door de Gebr. GRIMM uitgegeven, wordt nog altijd na het woord *Mädchen* en soortgelijke, niet *haar*, maar *zijn* gebruikt. — Dat jongen lieden het onderscheid tusschen *de sneeuw* en *het sneeuw*, *de pekel* en *het pekel* enz. enz. luttel bekend is, is hun niet euvel te duiden. Ook wel kundigeren slaan daar geen acht op, en WEILAND heeft er daarom welligt niet eens van in zijne *Spraakleer* gesproken. In vele dier regelen over de Geslachtsbepaling heerscht vrij wat willekeurigs. Waarom b. v. mag ik wel, wanneer *Voorspraak* voor een’ mannelijken persoon genomen wordt, dat woord als een Substantief van het manelijk geslacht verbuigen, en integendeel niet *Min* of *Zon*, als zij CUPIDO en PHOEBUS beteekenen, ofschoon beide Godheden evenzeer tot het heerengeslacht behooren? KLUIT toch gispt HOOFT, die PHOEBUS, den Zonnegod, bedoelende, van *des Zons* spreekt. Ik wil evenwel hiermede tegen wijlen den Leidschen Professor niet te velde trekken en onderwerp mij aan de meerderheid. — Met regt noemt men net en sierlijk in onzen stijl de vrouwelijking der namen van landen en steden, die, met opzigt tot de Pronomina plaats heeft, wanneer men die *landen* en *steden* als handelende en sprekende personen invoert, gelijk VONDEL in zijn treurlied op de verjaring van BARNEVELDTS rampzalig en geheel onverdiend uiteinde zoo treffend van Europa zingt, dat *zij zucht en verdoofd zit*:

. om 't ploffen van dat hooft,

Dat hooft, dat heilig hooft, dat spring- op springuloet schutte,

Dat Nassaus glori stutte enz.

Schoone, echt dichterlijke regels, waarbij het mij vergund zij mijne Aanteekeningen op dat gedicht in mijnen „J. VAN DEN VONDEL in eenige zijner kleinere gedichten opgehelderd (Gron. 1838)” aan te halen, in welke Aanteekeningen ook VONDEL’S uitdrukking „wij klaagden ’t aan onze oogen” door de zoo even bijgebragte plaats

uit HOOFD wordt toegelicht! — Dat onze Stijl door de Grammatikale persoonsverbeeldingen meer of min met dien der Engelschen overeenstemt, is in mijne Aant. op het eerste Deel van BLAIRS *Lessen over de Redekunst, of over Stijl, Welsprekendheid en Dichtkunst* aangestipt. Ook de Denen laten, volgens ABRAHAMSON, op de woorden *mensch*, *vrouw* en *kind*, hoezeer die op zich-zelfen van het onzijdig geslacht zijn, toch naar gelegenheid van zaken van mannelijke en vrouwelijke voornaamwoorden *han* en *hun* (*hij* en *zij*) volgen. — Kluchtig voor het overige is het te zien, hoe men in onzen tijd soms eensklaps aan een woord, in plaats van mans-, (om het boertend dus te noemen) vrouwenkleederen aantrekt, ofschoon het die voorheen nooit gedragen hebbe. Zoo b. v. aan het woord *Godsdienst*, dat nu *du dernier bon ton* is in de declinatie tot een *zij* te maken, terwijl het voorheen, even als nog bij de Hoogduitschers, een *hij* (*de* *Godsdienst*, *des* of *van den* *Godsdienst*) was, ja, de oud-Hollandsche Dichter ROTGANS, als hij in het vierde boek van zijn' *Wilhelm de derde* haar verpersoonlijkt, ook zelfs dan nog in eene noot aan den voet der bladzijde nederig verschooning er voor vraagt, dat hij, tegen het gebruik der beste Schrijvers aan, den *Godsdienst* onder eene vrouwen-gedaante heeft ingevoerd en in het vrouwelijke geslacht (met opzigt, te weten, tot de daarbij gebruikte Voornaamwoorden) beschreven heeft. Nu, ik heb er vrede meê, dat men niet meer van *den*, maar van *de* *Godsdienst* spreke. Alle schilders toch stellen haar als eene vrouw voor, en ook de Franschen zeggen, in navolging der Latijnen en hunner andere Romanische taalbroeders, *la Religion*. Daarenboven de tweede naamval, *des* *Godsdiensts*, is van klank alles behalve oorkittlend. Dat men echter die metamorphose des gemelden woords van een' man in eene vrouw op grond van deszelfs etymologische vorming wil doen plaats hebben, is tamelijk gewaagd, gelijk door onzen scherpzinnigen KINKER, naar mij voorstaat, in zijne beoordeeling van BILDERDIJKS *Spraakleer* reeds is opgemerkt. Ei, men wachte zich toch om louter en alleen op grond van 's laatstgemelden Dichters vaak nog alles behalve bewezene theorie der Geslachtsbepaling het eene of andere woord willekenrig van geslacht te doen veranderen. Anders loopt men gevaar om met hem zelfs het woord *leer* mannelijk te maken en van *zijnen*, *mijnen*, *uwen* *Spraakleer* te snappen, waarbij het mij is, of men mij bij de hairen omhoog trekt. Goede hemel, wie heeft ooit in de Duitche talen van *den leer* gehoord? Klinkt het niet even barbaarsch, als of men in het Latijn van *hic doctrina* sprake?

Bij de beschouwing der Geslachten komt ook het punt der gemeenslachtige Naamwoorden (*vocabula communis generis*) in aanmerking, gelijk wij b. v. *zuigeling* of mannelijk of vrouwelijk moeten bezigen, naarmate het of op een knechtken, zoo als onze Bijbelvertalers wel eens zeggen (zie b. v. Exod. I, vs. 17), of op een meisje slaat. Iets, dat ook met *echtgenoot* het geval is, voor welk woord echter, wanneer het eene vrouw beteekent, tegenwoordig zeer gepast *echtgenootē* gebruikt wordt, gelijk die vervrouwelijkende *e* reeds bijwijlen door *HOOFD* en *VONDEL* in zamenstellingen met het gemeenslachtige *genoot* wordt te baat genomen. Met gepastheid, zeg ik, bezigt men *echtgenootē* van eene vrouw. Immers die aangestaarte *e* bevordert de duidelijkheid en men loopt geen gevaar, dat men in de Haarlemsche Courant mannen in de kraam ziet komen, zoo als nog onlangs gebeurde, toen of de Schrijver, of de Drukker vergeten had achter het woord *mijn* eene *e* te voegen en er dus gelezen werd: „Heden beviel mijn echtgenoot (gevolgelyk mijn man) voorspoedig van een' welgeschapen zoon.” Mogten sommige zoogenaamde Aristarchen het movéren (gelijk men het in de Latijnsche Grammatika's noemt) van *echtgenoot* tot *echtgenootē* gispē, als bij onze Vaderen min gebruikelijk, ei lieve, waarom schrijven die Heeren dan ook niet *gemaal. slaaf, gezēl* enz. in plaats van *gemalin, slavīn, gezellīn*, gelijk men thans algemeen doet? *Gezēl, slaaf* en eene menigte andere woorden zijn toch oorspronkelyk even gemeenslachtig als *echtgenoot*. Dit kan men van *HUYDECOPER* in het breede leeren. Het ware zelfs te wenschen, dat men ook van *gade* of *egade*, hetwelk even goed voor een' man als voor eene vrouw genomen mag worden en, van vogelen gebruikt, reeds vóór een derdehelfhonderd jaren door *KILIAAN* (*) in zijn *Woordenboek* als gemeenslachtig wordt opgegeven, *gadin* kon maken, wanneer men er de vrouw uit een echtpaar mede bedoelde. Zoo toch noemen de Hoogduitschers den echtgenoot *der Gatte*, en de echtgenootē (die bij hen ook wel *Ehegenossin* heet) *die Gattin*. Hoe minder van die gemeenslachtige naamwoorden in eene taal, des te beter voor de klaarheid des Stijls, vooral ook in gevallen, als de lid- en voornaamwoorden ons niet te hulp kunnen komen. Is het

(*) Het zou eerst sedert den tijd zijn van Jufvr. *VAN MERKEN* (gelijk, op het gezag van *BILDERDIJK*, in het *Woordenboek*, door het Instituut over *HOOFD* uitgegeven, ergens gezegd wordt) dat *ega* en *gade* ook voor een' man gebruikt worden.

niet een gebrek in het Engelsch, dat a *friend* zoowel eene *vrindin* als een' *vrind* kan beteekenen? Iets dat, volgens ABRAHAMSON, ook meer of min het geval is met het Deensche *Ven* (*vrind*), waarvan wij nog ons *vennootschap* hebben. Zoo zijn bij de Denen *Fiende* (*vijand*) en *Gjest* (*gast*) ook mannelijk en vrouwelijk beide, al naar den persoon, die door die woorden wordt aangeduid. En voor ons *schrijver* en *schrijfster* (in het Hoogd. *Schriftsteller* en *Schriftstellerinn*) moet bij de Franschen het ééne woord *auteur* dienen, want b. v. MEVROUW VAN STAEEL zaliger wordt zoowel *un auteur* genoemd, als de Heer DE CHATEAUBRIAND. De eerste is *une femme auteur*, de tweede *un homme auteur*. Hetzelfde geldt van *poète*, *peintre*, *traducteur* enz. in het Fransch. Men late dus hen, die *echtgenoot* van *echtgenoot* onderscheiden willen, gerust hun' gang gaan. Ik voor mij doe het bijkans altijd.

Wat Adjectieven betreft, feilen onder anderen ook over het onderscheid tusschen b. v. *een groot* en *een groote man* komen in de Kakographie voor. Het al of niet gebruiken der *e* in sommige Bijvoegelijke Naamwoorden na den onbepaalden Artikel bevordert zeker soms de zinonderscheiding en is taalregel bij ons geworden, schoon oudere Schrijvers er weinig van wisten en er ook in andere Duitsche talen, b. v. in het Hoogduitsch, geen acht op wordt geslagen. *Ein grosser Mann* blijft *ein grosser Mann* in alle beteekenissen. In den grond is het dus eene van die spitsvondige, doch nuttige willekeurigheden, waarvan onze Grammatica wemelt en die ongelukkig ook spaak loopt 1) bij vrouwelijke Adjectieven; 2) achter den bepaalden Artikel; 3) in de verbuiging des Adjectiefs. Ik moet toch zoowel eene kermisreuzin, als de echtgenoot van HUGO GROTIUS eene groote vrouw noemen. *De groot man* zal niemand in het hoofd krijgen te zeggen, en *eens grooten mans* laat ons ook in het onzekere, of wij een' man, groot van geest, dan van gestalte, bedoelen; want de dood van GOLIATH, den langen, onbesnedenen Philistijn, en die van SOCRATES waren beiden de dood eens grooten mans. TEN KATE zelf, hoe stout hij anders op dit, gelijk op meer ander opperfijs in onze taal en stijl stoffen moge, oppert dan ook die bedenkingen en weêrlegt ze maar zeer flauwtjes en *sotta voce*, zoo als de Italianen zeggen. Zoo snoeft hij mij ook te veel (en hij heeft er niet geheel ten onregte om bij BILDERDIJK door de spitsroeden moeten loopen) op dat onderscheid tusschen *tien last*, b. v. en *tien lasten*, waarin hij de groote fijnheid van zinsonderscheiding onzer voorvaderen wil hebben opgemerkt. Intuschen zijn dergelijke verkortingen van het meervoud in Substantie-

ven van maat, gewigt of sommen niets vreemds in de Duitsche talen, zoo als GRIMM door een aantal voorbeelden bewezen heeft. Ook gaat TEN KATES gemelde regel (dien ik voor het overige in eere wil gehouden hebben, als door nette Schrijvers thans bij ons gevolgd) alweer dikwerf niet door. Ik kan toch wel bij voorbeeld zeggen: *ik ben u tien gulden schuldig*, in plaats van *tien guldens* (als ik bloot de geldswaarde en niet tien enkele guldens bedoel), maar niet: *ik ben u tien dukaat schuldig*. *Dukaat* voor *dukaten* zou geheel stroef zijn.

Het soms indeclinabele van vooraanstaande Genitieven, (waarop een paar kakographiën doelen) is meer een vereischte van welluidendheid, dan in het Grammatikale der taal logisch gegrond. Men behoeft het echter niet bloot voor eene soort van Anglicismus te houden. Is toch bij de Engelschen die onverbuigzaamheid zeer gemeenzaam, zij heerscht vooral niet minder sterk in het Deensch, ofschoon evenwel niet in het oud-IJslandsch, gelijk men dit laatste in RASK, *Veiledning til det Islandske eller gamle Nordiske Sprog*, zien kan. Trouwens, in die oud-Scandinavische dialekt schijnt de vooraanzetting van den tweeden naamval minder plaats te hebben. De tegenwoordige Hoogduitschers zeggen als wij: *König Heinrichs Thaten. Friedrich von Schillers Werke*. — Dat onverbuigelijke van dergelijke in den tweeden naamval staande Substantie ven herinnert mij de door WEILAND aangeprezene verbuigingloosheid der zogenaaemde stoffelijke Adjectieven, die ook alleen, ofschoon voldoende genoeg, uit een oogpunt van welluidendheid zich verdedigen laat, daar anders noch de oud-Duitsche dialekten, noch het Hoogduitsch haar wettigen, en men bij onze vroegere Schrijvers *ijzerine, silverine, guldine*, waarvoor men nu onverbogen *ijzeren, gouden* enz. wil geschreven hebben, ieder oogenblik aan kan treffen. Wien 't lust, vergelijkte er KLUIT op HOOGSTRATEN over. En dit zelfde geldt van de Comparatieven, die men ook bloot welluidendheids halve en als de woorden van wat langen adem zijn, wel doet niet te declinéren. Immers dat indeclinabele tot allen uit te strekken, gelijk TEN KATE wil, is volstrekt onnoodig, zoo als door wijlen den taalkundigen Groningschen Predikant LAMBERTUS VAN BOLHUIS in zijne Aanmerkingen op KLAAS STIJL te regt is opgemerkt. Ik herhaal, alles is in dezen slechts vereischte van euphonie en geene eigenlijk gezegde grammatikale noodwendigheid. De laatste zou juist het tegenovergestelde vorderen, weshalve dan ook de Hoogduitschers, die in veel van hetgeen de Declinatie betreft, eene strengere spraakleer, dan wij volgen, en ten gevalle hunner

ooren deze Dame minder naar hunne pijpen kunnen doen dansen, dan zulks bij ons wel plaats heeft, maar zelden Comparatieven niet verbuigen zullen. KLOPSTOCK heeft zulke langstaarten, als *erhabenere*, *heuchlerischere* enz. dikwerf maar al te veel. Daarentegen werpen de Duitschers welluidendheidshalve in de Comparatieven wel eens de *e* weg, b. v. *edlere*, *volkommnere* voor *edlere*, *volkommenere*, waarover ADELUNG ons kan inlichten. Comparatieven, als *vergetener*, *geprezener* en soortgelijke Participiën van den verleden tijd, worden door TEN KATE met regt afgekeurd. Waarom echter ook niet van sommige participia praesentia als *beminnender*, *hatender* en soortgelijke gesproken? Deze zijn even verwerpelijk.

Wanneer onze Artikelen of Lidwoorden moeten gebezigd, wanneer zij weggelaten kunnen worden, is ook soms vrij onzeker. Merkwaardig is het te zien — en er ware ceno dikke Verhandeling over te schrijven — hoe in de Deutsche talen de Artikel van lieverlede is ingesloopen, hoe het oudste ons in geschrifte bekende Duitsch, het Gothisch, Gottisch, of Meso-Gothisch, niet dan nog maar slechts den bepaalden Artikel, en ook dezen nog maar zuinigjes gebruikt, hoe in het oude Hoogduitsch (Frank-Duitsch en Allemannisch) uit de zevende, achtste en volgende eeuwen dat gebruik al meer en meer toeneemt, en zich zoog ook in het Saksisch, Angel-Saksisch, Oud-Noordsch, Middel-Hoogduitsch en Middel-Nederlandsch of in het Hollandsch en Vlaamsch uit de dertiende eeuw en vervolgens vastzet, en thans algemeen in de Deutsche, gelijk in de meeste overige Europésche talen (Poolsch enz. uitgezonderd), gevestigd heeft, schoon evenwel allen op ver na niet even menigvuldig zich van Lidwoorden in den Stijl bedienen. — In mijne Aant. op BLAIR is aangestipt, dat de Engelschen almede het stoutst den Artikel weglaten. Wij en de Denen komen aan die zeeploegers vrij nabij. De tegenwoordige Hoogduitschers zijn schroomvalliger. Dikwerf is het in onzen Stijl tamelijk onverschillig, of men aan het Substantief al dan niet zulk een' livereiknecht geve, en alles hangt af van de meer of minder bepaalde voorstelling, die zich een Schrijver omtrent het voorwerp, door zulk een Naamwoord uitgedrukt, op het oogenblik des schrijvens bezig is te maken. Ik heb in de Kakographie op eenige dier gevallen, voor en tegen, gezinspeeld. Bij het gebruik der Artikelen doen zich intusschen nog meer vragen voor, wier beantwoording niet zeer gereed voor de hand ligt. Wij hinken toch nog maar al te dikwijls in het grammatikale op twee gedachten, en het is er ver van af, dat wij voor praktikaal gebruik onze taalregelen zoo uitgepluisd zouden hebben, als de Fran-

schen, die in dat opzigt alle natiën van Europa overtreffen, de hunne. Taal en Stijl is den Franschen ziel en zaligheid, en ook al meê daarom mogt hun landgenoot BUFFON te regt zeggen: *le style, c'est l'homme*. Ik spreek hier voor het overige van praktikale taalkennis. In diepere theoretische en in de linguïstiek staan de Duitschers op hooger trap, schoon deze laatsten ook hier, even als in vele andere takken van wetenschap, wel eens wat of muggeziften, of te metaphysisch in de lucht bonwen en soms een erbarmelijk Proza schrijven. — Wanneer moet men b. v. den Articulus — en wij kunnen er de Pronomina possessiva of bezittelijke Voornaamwoorden bijvoegen — voor verschillende Substantieven herhalen? Ook dan, als bloot of de geslachten, of de naamvallen, of de getallen verschillen, terwijl intusschen de vorm van den Artikel of dezelfde, of ten minste nagenoeg dezelfde blijft? Moeten wij herhalen b. v. „de mannen en de vrouwen.” „Ik zag er de moeder en de dochter.” „Mijn vader en mijne moeder waren aanwezig.” „Ik heb daar een' jongen en een meisje ontmoet.” „Uw zoon en uwe dochter zijn daar zoo even voorbijgegaan” enz.? Moeten wij hierin of de angstvallige strengheid der Franschen, of de meerdere vrijheid der Engelschen tot rigtsnoer nemen, van welke twee natiën de eerste het niet zou wagen b. v. te schrijven *les hommes et femmes, le père et mère*, terwijl de tweede in haar *the men and women, my father and mother* geen' steen des aanstoets zal vinden? Ik voor mij houde zoowel in Taal en Stijl, als in het Staatskundige, van eene gematigde vrijheid, en zie dus geene bijzondere reden om ons, wat dit punt des Artikels en der Possessieven betreft, door de Franschen in kluisters te laten slaan, die noch door onze voorouders, noch door het dagelijksch gebruik tot hertoe gedragen zijn. Daarenboven dergelijke weglatingen des Artikels laten zich zeer wel door de grammatikale figuren, die men *Zeugma*, *Syllepsis* en dergelijke noemt, verdedigen. Intusschen ik spreek slechts van gematigde vrijheid, wil dus de herhaling des Artikels en van het Pronomen volstrekt niet overal verworpen hebben, en geloof ook, dat men in dezen, zoo als in vele andere opzigten, onderscheid moet maken tusschen een' meer of minder deftigen Stijl. Tevens schijnt het gebruik wat grootere vrijheid tot het weglaten van den onbepaalden, dan tot dat van den bepaalden Artikel te verleen.

Ten aanzien van de verbuiging der Artikelen kan men ook nog verschillende vragen gemakkelijker doen dan beantwoorden. Velen declinëren, b. v. het Lidwoord *een* altijd geregeld, anderen schrij-

ven soms in den mannelijken Accusativus *een* zonder verbuiging, of gebruiken, met wijlen onzen beroemden VAN DER PALM (en evenzeer met TEN KATE vaak en BILDERDIJK), ook in den eersten Naamval, *een* zoowel bij vrouwelijke als mannelijke Substantieven. Wat geldt hier? Mijns bedunkens de middelweg. Dwaas is het, de verbuiging des Artikels te sterk en op zijn Hoogduitsch te drijven, in welke taal het eene doodzonde ware *einer, eine, ein, einen* enz. met elkaâr te verwarren, en waar men zich, zelfs in eene maar eenigzins deftige versmaat, niet veroorloven zou *ein Frau* voor *eine Frau* te schrijven; eene vrijheid, die de Franschen evenmin of in verzen of in proza zouden gedoogen, maar welke in onze Poëzij volkomen vrijstaat, ja, die *eene* en *enen*, als te slepend, liefst verwerpt. Ik noem deze Hoogduitsche strengheid, waardoor en door soortgelijke men zich in onze jongere Grammatika's wel eens wat zeer heeft laten verbluffen, voor onzen Nederlandschen Stijl ongepast, 1) dewijl zij het gezag van een aantal onzer oudere Schrijvers niet voor zich heeft; 2) dewijl de zacht-korte, stomme of toonlooze slot-*e* bij ons zoo flauw wordt uitgesproken, dat het in een' beschaafden Hollandschen mond bijna gelijk klinkt, of men *een vrouw* dan *eene vrouw* zegge; 3) dewijl het streng declinëren van den Artikel *een* en deszelfs uitrekken in den vierden naamval tot *enen* een' Stijl, die los en levendig zijn moet, loom, traag en slepend maakt, en aan onze uitspraak eene pedante, van den dagelijkschen spreektrant geheel afwijkende kleur geeft. Wie toch zal in den gemeenzamen omgang zeggen: „Ik heb daar *enen* jongen man gezien, of (want ditzelfde is ook op de bezittelijke Voornaamwoorden toepasselijk) „hebt gij *uwen* broeder, *uwen* vader en *uwe* moeder nog ten *uwen* huize?” — Er leefde vóór eenige jaren te Groningen een zeer achtenswaardig Predikant, die ook onder zijne vertrouwdste vrienden zoo sprak, maar wiens puristische spreektrant het relletje was van geheel de stad (*). Kortom, men zeile tusschen de Scyl-

(*) Onze oudste Nederlandsche Schrijvers MAERLANT, STOKE, enz. declinëren: *een, een* (enkel *eene*), *een*. De mannelijke Accusatief is vrij regelmatig *enen*. In 'toud-Hoogduitsch en Middel-Hoogduitsch is de Artikel *een* in den Nominativus vaak flectieloos. Dat onverbuigelijke in den eersten Naamval hadden ook, volgens GRIMM, de Hoogd. Possessieven *mijn, zijn, uw* enz. In het Deensch is *en, et* (ons *een*) in alle casus zonder verbuiging. De tegenwoordige Hoogduitschers intusschen dulden alleen maar in het neu-

la en Charybdis door, *schrijve*, ten minste in een' netten stijl, regelmatig *eene*, doch late in het *uitspreken* die *e* of niet of maar flauw hooren, en verkorte zoo ook dikwerf den Accusatief *eenen* tot *een'*, met bijvoeging echter van het afkortingsteeken. Zoo krijgen en de regemaat der taal, en het ligte, vloeiende en welluidende der uitspraak hun regt. Wil men eens zeer plegtstatig en hoogdravend schrijven en spreken, zoo late men en Artikelen, en Substantieven, en Adjectieven, en Pronomina met volle zeilen en tuigaadje van alle casusteekenen, die zij bij ons nog bezitten mogen, in zee steken. Men hechte dan tevens op zijn oud-Hollandsch hier en daar de *e* aan het Substantief, declinére nog op der Vaderen, naar die van het Hoogduitsch trekkende wijze, gebruike zoo min mogelijk de latere, van de Franschen al veel ontleende taalkrukken *van*, *aan* enz., late, waar het kan, den Genitivus na het Verbum en Adjectief volgen b. v. „zich des menschen ontfermen,” „des jongelings waardig” enz., (wijzen van woordvoeging, die meer den schijn dan het wezen van Latinismen hebben, daar zij toch reeds in het Gothisch voorkomen) in één woord, men schrijve en spreke dan in dien ouderwetschen trant, van welken ik in N°. 41, op bl. 23, een staaltje gegeven heb. Daarbij store men zich niet aan neus-

trum van den Artikel *een* en in dat der Possessieven eenige afkorting. Alles zamengenomen, ligt het, met uitzondering evenwel van sommige vaststaande naamvalvormen, niet in den aard onzer taal zich aan eene zeer strenge declinatie of der Artikelen of der Possessieven te binden, en uit het ligt heenglijden der uitspraak over de tweederlei Artikelen laten zich dan ook die menigvuldige Zamen-trekkingen en Aansluitingen (*Anlehnungen* noemen ze thans de Hoogduitschers) verklaren, die men bij onze vroegste Schrijvers aantreft, en waaraan wij b. v. ons 't voor *het*, ons *het* voor het oude *dat*, ons *ten*, *ter* voor *tot der* of *tot den* enz. enz. te danken hebben. Nog zij hier opgemerkt, dat in het Hoogduitsch de zogenaaemde uitluidende stomme *e* of slot-*e* niet zoo stom en toonloos is, als bij ons en bij de Franschen, ja, dat b. v. in de Provinciale dialecten *eine* soms bijna als *einé* klinkt. Daardoor is de Synaloepha of Zamensmelting der slot-*e* van een woord met de beginvokaal van een volgend dan ook geen noodwendig vereischte in Duitsche verzen, gelijk zij bij ons en bij de Franschen zulks altijd is.

wijze kriecken, zoo als ik er onlangs eene van een' zoogenaamden Schoolopziener in zekere Courant las, welke man tegen de aanstaating der *e*, die men zich in eene Koninklijke aanspraak achter een paar Substantieven veroorloofd had, wondend te veld trok, en zijne alleroppervlakkigste, denklijk alleen uit WEILAND geputte taalkennis pedant en waanwijs genoeg te luchten hing. Trouwens, bij al den geest en het vernuft, in het gemelde bekende dagblad niet zelden uitblinkend, en bij de gezonde en gegronde staatkundige redeneringen, die men er soms in aantreft, is het wel eens alles behalve zeer gelukkig en ook alles behalve zeer liberaal in aanmerkingen en bespiegelingen, tot letterkundige en wetenschappelijke onderwerpen betrekkelijk. Het zou, naar somniger gesnap in hetzelfde te oordeelen, alle geleerdheid wel tot louter praktikale beunhazerij willen maken en de Akademiën tot niets anders dan tot kweekscholen der meest alledaagsche en oppervlakkigste broodstudie. *Quod Deus avertat clementissimus!* — **TEN KATE**, voor het overige, is telkens in de weer met dat gemelde onderscheid, hetwelk hij, wat heel onze Declinatie betreft, tusschen 1) den hoogdravenden, 2) den deftigen, en 3) den gemeenzamen Stijl wil gemaakt hebben; een onderscheid, uit een Rhetorisch oogpunt beschouwd, gansch niet verwerpelijk en ook al weër blijken dragend van die scherpzinnigheid en schranderheid, welke in 's mans onsterfelijk werk ons telkens met bewondering vervullen. En zoo zou men dan ook ten aanzien van de verbuiging des bepaalden Artikels *de*, *het*, al naar dat stijl en welluidendheid zulks medebrengen, schrijven kunnen, b. v. of „ik heb het *de* moedige mannen,” of „aan *de* moedige mannen,” of „den *moedigen* mannen gegeven;” ik ben *de* vrouw,” of „aan *de* vrouw” of „*der* vrouwe,” of „*der* vrouwe mijn leven schuldig,” „ik heb het *de* vrouwen, aan *de* vrouwen,” of „*der* vrouwen gezegd.” „Der vrouwen!” Is dat goed in den Dativus of derden Naamval van het Meervoud? WEILAND wil zulks (zoo als ook onze groote oud-Hollandsche Dichter en Historieschrijver HOOFT in zijne Taalkundige Waarnemingen) en verwerpt *den vrouwen*. Ik herinner mij dus, hoe een *soi-disant* taalkenner mij grimmig aankeek en waande het te *Keulen*, gelijk men het noemt, te hooren doderen, toen ik ergens *den vrouwen* in Dativo plurali geschreven had. En toch, lieve lezer, u de vrijheid latende om den netten WEILAND te volgen, en dit zelf ook dikwerf of gedaan hebbende of nog doende, moet ik opregt bekennen, dat „*den vrouwen*” beter oud-Hollandsch en in 'tgemeen beter Duitsch is, dan „*der vrouwen*.” Sla toch

MELIS STOKÉ, sla MAERLANT en andere onzer oudste Schrijvers op (*), raadpleeg het tegenwoordige Hoogduitsch en andere Duitse talen en tongvallen, telkens zult gij *den* aantreffen. De zogenoemde uitluitende of slot-*n* (vroeger *m*) is een karakteristiek ken-teken van den Dativus pluralis in alle geslachten. Niemand be-hoeft er dus een ander overdwars om aan te zien, als deze eens gelieft te schrijven (in een' deftigen stijl te weten) „ik gun het *den* vrouwen, *den* maagden, *den* dochteren, *den* jufferen, *den* moederen enz. enz.” hoewel het bij dit alles te wenschen ware, dat al der-gelijke waggelende punten in onze taal door het gebruik eens vooral regt op hunne voeten gezet werden. Anders dient de Mi-nister van het Onderwijs nog met eene resolutie tusschenbeide te komen. Dit geldt ook van den Dativus pluralis van *wie*. Is die in het mannelijke *wie* of *wien*, en hoe in het vrouwelijke? Ook hier roept de een soms hot, en de ander haar. WEILAND geeft *wie* op. Ook TEN KATE, naar 't vragende *wie* bij hem ten minste te oordeelen Velen schrijven echter *wien* (b. v. „de mannen, *wien* ik dit zeide”). En als 'tvoor de Heeren komt, (gelijk wij hier de taalregters boer-tend noemen) zal dit laatste zich ook zeer goed laten verdedigen.

(*) TEN KATE geeft dus ook (1, 395) teregt uit STOKÉ *den* of *aan den* op als den derden naamval des meervouds in alle geslachten, schoon hij, wat de tegenwoordige declinatie van den bepaalden Artikel betreft, doorgaans bloot dien Dativus pluralis opgeeft met voor-gevoegde Praepositie, in welk geval het natuurlijk *aan de* is. In verbuigingen, analoog met de declinatie van *de*, declineert TEN KATE dikwerf in Dativo plurali met aangehechte *n*. Deze b. v. heeft bij hem *dezen* (dus: „ik heb het *dezen* vrouwen gegeven”). Aan *de mijne* geeft hij in den gezegden naamval des meervouds *de mijnen*, *aan de mijnen* of *den mijnen*. *Die* daarentegen blijft bij hem in den vrouwelijken Dat. plur. *die*. GRIMM geeft, voor oud en nieuw Hollandsch beide, *den* op als mannelijk, vrouwelijk en onzijdig, gelijk ook het pronomen *die* in alle geslachten des meervoudigen derden naamvals bij hem *dien* heeft. Onze HOORT intusschen ver-buigt in zijne Taal. Waarn. den vrouwelijken Artikel in Dat. plur. *de* en *der*. BILDERDIJK is een voorvechter van *den* (Sprl. bl. 98). Ook VERWER. Geen Hoogduitscher zou in zijn hoofd krijgen om te schrijven *ich habe es der Frauen gegeben*, maar *den Frauen* („ik heb het *den* vrouwen gegeven”).

Doch genoeg, zal menigeen uitroepen, van deze spitsvondigheden, van deze Grammatikale muggezifterijen, van deze *Syllbenstechereien*, zoo als de Hoogduitschers zeggen, van die *minutiae, quisquiliae* en *spinae Grammatices*, als men ze wel in het Latijn noemt. Nu ja, het zijn kleinigheden, Lezer, zoo gij wilt, maar klein en groot zijn relatieve begrippen, en zoo de grootste vernuften van ouder en jonger tijd zich met het uitpluizen van dergelijke taalbeuzelingen wel onledig hebben willen houden; zoo men over eene enkele letter van dit of dat Latijnsch handschrift dikwerf stroomen inkt vergoten heeft, en in kerkelijke zaken wel eens stroomen bloeds over veel dwazer hairkloverijen, zie ik niet in, waarom wij daar, waar het onze Hollandsche taal betreft, ook niet wat zouden mogen mikroscoopers, dat wil zeggen, ook op schijnbare nietigheden wat naauwkeurig den blik vestigen. Te meer, dewijl van het kleinere het grotere in den Stijl afhangt en b. v. de Franschen, die zekerlijk onder de hedendaagsche volkeren het meest door fraaiheid en tooverkracht van stijl uitmunten, voor praktikaal gebruik ook het fijnst van allen hunne moderne Grammatica uitgepluisd hebben. Grieken en Latijnen kunnen wij stiller stemme voorbijgaan.

Stiller stem, zeide ik daar met eene van HOOFT ontleende soort van Genitivus absolutus. Dit herinnert mij, hoe ik in de Kakographie ook een paar voorbeelden van die spraakwending heb bijgebracht, die mij wat al te gewaagd schenen. Ofschoon wij toch een aantal van dergelijke uitdrukkingen bezitten, die volkomen bij ons door den grooten taal-ijker (om hem zoo eens te noemen), het Gebruik namelijk, gewettigd zijn, kunnen wij echter niet *per analogiam* ook elk ander Adjectief, Participium en Substantief even absoluut of op-zich zelf staande gebruiken. Wij zeggen b. v. *mijns bedunkens, mijns achtens, zijns ondanks, gelukkiger wijze, behoudener eere, onverrichter zake, roemrijker of onsterfelijker gedachtenisse, stormender of vechtenderhand, bloots voets, staande voets, ziender ooge, heels huids* enz. enz., doch ik zou in het Hollandsch niet zoo ligt durven zeggen hetgeen ik eens in eenige door mij opgestelde Hoogduitsche dichtregelen durfde en mogt zeggen:

*Riesenhast rafft sich der Wahnwitz empor; geschwungenes Dolches,
Sturmt er durch Feuer und Blut frech und verderbend dahin.*

Die op zichzelf staande tweede Naamval *geschwungenes* (of *geschwungenen*) *Dolches* voor *mit geschwungenem Dolche* ware bij ons moeilijk te vertalen. Evenmin zouden wij den Genitivus absolutus kun-

nen verholandschen, dien voss in zijne vertaling van HOMERUS bezigt, als hij van THETIS zingt:

Eilendes Schwungs entstieg sie der finstern Flut, wie ein Nebel.

In één woord, de Hoogduitschers hebben aan die taaleigenaardigheid meer uitbreiding gegeven, dan wij er tot dus ver aan geven mogten, en misschien ook, bij eene minder naauwkeurige Declinatie dan de hunne, er aan 'geven kunnen. Dit laatste toch is al ligt de reden, dat ook de Denen, gelijk ik uit LANGE-ABRAHAMSON bl. 303) meen te zien, dergelijke Genitivi absoluti niet bezigen. Bij onze oud-Nederlandsche Schrijvers komen er soms vrij stoute voor, b. v. *belokener deure, beslotener grave* enz. voor „met beloken, dat is gesloten deur, met besloten graf.” Men heeft wel eens gemeend, dat die in de lucht zwevende tweede naamvallen inkruipsels waren uit de Romanische in de Duitsche talen, wat door GRIMM met het hoogste regt wordt geloochend, die ook uit allerlei oud-Duitsche talen en dialecten voorbeelden van dezelve bijbrengt. Hoe een zoo bekwaam taalkenner, als onze oud-Historieschrijver en Dichter HOOFT er aan komt, om in zijne Taalkundige Waarn., N°. XVIII, het adjectief of participium in *stormender hand, langzamer hand* enz. aan te zien voor een' Comparativus, is mij onbegrijpelijk. TEN KATE gispt er hem dan ook teregt over. Elk een weet toch, dat de uitgang *er* hier niet dan de oude vorm van den tweeden en derden naamval in het vrouwelijk geslacht is, zoo als de Hoogduitschers dien nog wel bezigen en ook wij dien hebben in uitdrukkingen, als daar zijn „te *goeder ure*” en soortgelijke. Doen zoo ook het bepaalde en onbepaalde Lidwoord *de* en *een*, alsmede de Voornaamwoorden *deze, die, mijn, zijn, haar, welke*, ja, de meeste overige den vrouwelijken genitivus en dativus niet op *r* uitgaan (b. v. *eener, der, dezer, mijner, uwer, dier moeder*)? Voor het overige bevorderen dergelijke spraakwendingen, als het gezegde *onverrichter zake, stormender hand* enz., de korthed van den stijl, weshalve het den Hoogduitscheren niet cuvel te duiden is, dat zij dezelve meer en meer pogen in te voeren. Voss vooral, van wien ik zoo even sprak, scheidt ze telkens in zijne vertalingen van HOMERUS en andere dichters. Ook komen zij bij overzettingen uit het Grieksch bijzonder te stade, daar het Grieksch van eene dergelijke soort van absolute Genitieven mede niet wars is. Dit laatste geldt insgelijks van sommige, *à la Grecque* zoo wat gevormde Zamenstellingen of Composita, als *bloedbevekt*,

mosbewassen enz. (voor „bevlekt met bloed, bewassen met mos”), welke bij de vleet in het nieuwere Hoogduitsch gefabrijkt worden, niettegenstaande *ADELUNG* in zijn' tijd er eene grove klok van eene keel (om met *VONDEL* te spreken) tegen opzette, welk laatste ook *BILDERDIJK* ten onzent gedaan heeft. Met onregt evenwel in een' zekeren zin. Ofschoon toch die *Composita*, wel is waar, bij onze vroegere Schrijvers zelden voorkomen, strijden zij evenwel niet tegen den aard der Duitsche talen in het gemeen, gelijk zij dan ook in de meeste derzelve, bijzonder in die der Engelschen en Scandinavische Germanen, reeds onheugelijk lang in gebruik zijn geweest. Tevens bevorderen zij de korthed en het schilderachtige van den Stijl. Doch het is onnoodig te herhalen, wat daarover in mijne Aanteekeningen op het eerste Deel van *BLAIR* gezegd is, waar ik ook uit *BILDERDIJK* zelve een paar voorbeelden van dergelijke *Composita* heb aangevoerd, daarbij voegende, dat het dien Dichter ging, als *NAPOLEON*, grooter, doch tamelijk heerschzuchtiger gedachtenis, die de suiker en de koloniale waren aan anderen verbood, maar zijne eigene kopjes er des te meer meê vulde. Intusschen daar het gebruik nog geen consentbillet tot den invoer dier soort van Zamenstellingen bij ons gegeven heeft, durf ik ze jongen lieden niet aanpreken, en ik heb dezelve dus in de *Kakographie* half en half met eene zwarte kool geteekend.

Ik sprak daar zoo even van onzekere, nog als leuterig riet, gelijk *HOOFD* in zijne minnezangen het noemt, heen een weêr slingerende punten onzer *Grammatika*. Hiertoe behoort almede de vraag, of men *Adjectieven* als *Substantieven* gebruikende, die *Bijvoegelijken*, ook in het Enkelvoud, als *Zelfstandigen* declinêren moet. *TEN KATE* — en zoo ook de zoo even gemelde *HOOFD* — zegt ja, bekent echter, dat de Oudheid hier niet bestendig is. *KLAAS STIJL* zegt van 'sgelijken ja, vooral als er nog een *Adjectief* vóórgaat (b. v. de opregte vrome), schoon hij evenwel wat verward daarover spreekt en *BOLHUIS* eenigzins duister met hem. Evenwel wijlen deze laatstgemelde kundige Groningsche Predikant zegt elders neen, en dit laatste doet, meen ik, ook *WEILAND*, gelijk dan het doorgaande gebruik tot op onze dagen toe het *Adjectief*, hoewel als *Substantief* genomen, toch in den singularis *adjectivaliter* bleef verbuigen (b. v. „ik heb eenen Geleerden,” niet „eenen Geleerde” gezien). Zelfs in het Meervoud heeft men nog lang in zulke gevallen de *adjectivale* declinatie behouden, ten minste men zal in onzen *Statenbijbel* doorgaans niet de *wijzen*, de *goeden*, de *braven*, maar de *wijze*, de *goede*, de *brave* enz. geschreven

vinden. Intusschen van dit laatste gebruik is men nu reeds sinds geruimen tijd afgeweken, of het Adjectief mogt op een onmiddellijk voorafgaand Substantief slaan. Wat echter de verbuiging des Enkelvouds betreft, hier is het nog meer eene *lis sub judice*, schoon evenwel een zwerm van huidige Scribenten, optrekkende onder de vanen van BILDERDIJK en anderen, meer en meer naar de declinatie in den trant van die der Substantieven begint over de helen. Men zou echter ter verdediging van die schrijfwijze in de Hoogduitschers slechte Advocaten vinden, daar in de taal onzer Overrijnsche en Overeemsche bureu het Adjectief, om het even of het al dan niet als Substantief ten tooneele trede, denzelfden rok behoudt, en den Duitscheren het hart van schrik in den boezem popelen zoude, als men schreef: *ich habe einen Gelehrter, einen Oberster gesprochen*, in welker voege wij intusschen te werk gaan, als wij zeggen: „ik heb een' Geleerde, een' Overste gesproken,” en dus den Accusatief aan den Nominatief „Geleerde, Overste” gelijk laten. Bij de Denen schijnt, volgens LANGE-ABRAHAMSON (bl. 121), het Adjectief, als Substantief genomen, in de declinatie het kostuum van het laatstgemelde meer of min aan te trekken. Hoe dit zij, in onzen stijl wil ik tegen de substantievische declinatie van zulk een Adjectief, ook in singulari, niet aanstribbelen, want waarom zulks minder in het enkelvoud toegelaten dan in het meervoud? Evenwel wil ik zulks vooral toegepast hebben op Adjectieven, die door de bank als Substantieven gebruikt worden, b. v. *een Overste, een Geleerde, een Doofstomme, een Wijze, onze Naaste* enz. enz. Minder eigenaardig toch vind ik de declinatie met substantievische kleur in Adjectieven, die slechts voor een oogenblik de rol van Substantieven spelen, als ik zeg: „A verbrast al zijn geld en goed. Gisteren nog bij dien spilzieke, verkwistende en brooddrunkene komende, vond ik hem enz.” Hier zou ik voor dat „spilzieke enz.” ofschoon het in een' substantieven zin genomen wordt, liever, ten minste even goed, „spilzieken enz.” schrijven. Het staat mij voor, dat HUYDECOOPER en LELYVELD ook zoo dien middelweg bewandeld willen hebben, wat het gebruik van het meervoudige *vele, eenige, sommige* en soortgelijke woorden betreft, waaraan zij, als aan Substantieven, de *n* willen gegeven hebben, zoo ze geheel op zich zelve staan, doch die letter onttrekken, als er een kort voorafgaand Substantief onder verstaan kan worden, b. v. „Het gevoelen der raadslieden was verschillend. Eenige meenden enz.” TEN KATE schijnt zoo iets ook te bedoelen, (I. 380) gelijk hij insgelijks, naar gelang van zaken,

deze in het Meervoud met of zonder *n* gebruikt wil hebben. Of men (om dit in het voorbijgaan aan te roeren) *wij zelve*, of *wij zelve* diene te schrijven, hangt, naar het uiteenlopend gebruik te oordeelen, ook nog voor den regter.

Terwijl ik hier van Pronomina spreek, of van daarmede ten minste in betrekking staande woorden, herinner ik mij een paar voorbeelden van gebreken opgegeven te hebben omtrent het gebruik van het wederkeerende *zich*, waarin wij een geheel ander grondbeginsel volgen dan de Latijnen. Terwijl toch in de taal van Latium, uit kracht der zoogenaamde *retransitio*, gelijk de Grammaticus PRISCIANUS het noemt, *zich* altijd wederkeert tot den persoon of de zaak, die aan het hoofd van de redenering of van den zin staat, wordt het bij ons slechts tot den onmiddellijk vóórgaanden persoon of zaak betrokken. CAESAR mogt dus al in eene door HUYDECOPER aangehaalde plaats in goed Latijn zeggen: „ARIOVISTUS gaf voor, *non sese Gallis, sed Gallos sibi bellum intulisse,*” wij zouden zeer slecht en onverstaanbaar Hollandsch spreken, als wij dit letterlijk vertaalden: „ARIOVISTUS gaf voor, dat niet hij den Galliërs, maar de Galliërs *ZICH* den oorlog hadden aangedaan,” daar toch voor het Latijnsche *sibi* (ons *zich*), terugkeerende tot ARIOVISTUS, wij *hem* zouden moeten schrijven, De Denen zullen echter wel eens geheel op zijn Latijnsch zeggen: *Peder bad Povel at laane sig en Rigsdaler* (letterlijk: „PIETER had PAUL te leenen *ZICH*, d. i. hem, een' rijksdaalder”). Intusschen kan het somtijds in onzen stijl — en dit is ook wel in het Latijn het geval — vrij onzeker zijn, of men *zich* dan *hem* of *haar* hebbe te bezigen, b. v. „wanneer zij de zaak op zich zelve beschouwen, dunkt hun enz.” Moet hier *zich-zelve* of *haar-zelve* staan? — Ik spreek hier van *zich*, voor welk woord (in 't voorbijgaan gezegd) GRIMM wil, dat men in de Neêrduitsche dialecten eigenlijk *sik* zou hebben moeten zeggen, daar de Hoogduitsche *ch*, naar ons taaleigen, doorgaans in *k* overgaat (b. v. *machen, spreken, brechen*, enz., bij ons *maken, breken, spreken*), en wij ook niet, als onze burens uit het bovenland, *ich*, maar *ik* zeggen. Voor GRIMMS meening zou pleiten, dat het oudste in schrift bekende Duitsch, het Gothisch, hetwelk nog al vrij Neêrduitsch van kleur is, werkelijk *sik* (even als *ik*) heeft; doch tegen haar, dat de Denen, hoe Neêrduitsch anders in het gebruik der *k* voor *ch*, *sig* schrijven. Ook in het zeer oud-Nederduitsch der *Wachtendonksche* Psalmen, waarover men onder anderen onzen doorgelcerden HALBERTSMA in den Overijs. Alm. van 1838 raadplege, vindt men het *reciprocum sig* (enkel bij VON DER HAGEN *sic*) geschreven. Het

is voor het overige zonderling, dat heel het gebruik van *zich* later bij ons verdwenen schijnt en eerst in de zeventiende eeuw weër algemeen in zwang is gekomen. Ja, zelfs nog bij eenige Schrijvers uit die eeuw vindt men het maar van tijd tot tijd gebezigd. Of weet elkeen niet, dat wij b. v. in onzen Statenbijbel nog ieder oogenblik uitdrukkingen aantreffen, als b. v. „hij verwonderde *hem*, hij nam tot *hem* het kindeke, zij zeide in *haar*-zelve enz. enz.,” voor „hij verwonderde *zich*, hij nam tot *zich*, zij zeide in *zich*-zelve enz.?” En kent men het nog wel in 't Friesch? Gelukkig, dat thans in onzen stijl *zich*, in onderscheiding van *hem* en *haar*, algemeen is ingevoerd; want vele dubbelzinnigheden of lamme omschrijvingen worden hierdoor vermijd. Eilieve, is het toch geen gebrek in het Engelsch, dat het een woord voor *zich* mist en zich met *one's self*, *him-self* enz. redden moet? Dat wij al verder *zich* weër van *elkander* onderscheiden, heeft ook zijn nut, schoon dit verschil noch in ons vroeger taalgebruik, noch in den dagelijkschen omgang veel steun vindt, en de Hoogduitschers het ook bloot als facultatief beschouwen. Zie ADELUNG. Deze onze taalbroeders hebben tevens maar één woord (namelijk *ihre*) voor ons *hunne* en *hare*. Terwijl wij toch, van vrouwen sprekende, zeggen: „Zij beminnen *hare*,” maar van mannen: „zij beminnen *hunne* kinderen,” zeggen de Hoogduitschers van beiden: „*Sie lieben ihre Kinder*,” het vrouwelijke van het mannelijke geslacht in dezen niet kunnende onderscheiden. Ook dit onderscheid echter tusschen *hunne* en *hare*, en zoo ook tusschen *hen* en *haar*, is bij ons eerst van later tijd, en, hoe goed en fraai, vrij willekeurig. In onzen Statenbijbel zelfs zal men nog meestal, zoo niet altijd, *haar*, *hare* aantreffen, dat voor het mannelijke en vrouwelijke beide dienen moet. Ook TEN KATE wil in den gemeenzamen stijl *hare* nog zoowel aan mannelijke als vrouwelijke Substantieven tot gelei geven, en GRIMM heeft dus geen ongelijk, wanneer hij ons *hun* en *hunne* als eigenlijk niet organisch beschouwt (*). — Men ziet ook weër hier, welk een aantal van re-

(*) GRIMM wil zoo ook aan ons Pronomen *hij* geen' Genitivus toegekend hebben, ofschoon wij daarvoor *zijns* zouden houden. Wel integendeel erkent hij *haars* als tweeden naamval van *zij*. Hoe wonderspreukig dit ook schijne, schijnt het toch door de declinatie van het oudste Hoogduitsch bevestigd te worden, zoo die ten minste naauwkeurig door dien grooten Geleerde is opgegeven, wat ik ter beoordeeling diergenen, die meer dan ik hunne studie van al die oude dialekten gemaakt hebben, overlate.

gelen wij uit onze tegenwoordige Spraakleer zouden moeten wegwerpen, indien wij alleen het vroeger Gebruik als wetgever erkennen wilden. En daaruit mag men leeren, dat BILDERDIJKS stormloopen op het door HUYDECOPER voorgeslagen en door WEILAND aangeprezen onderscheid tusschen *zijn* en *deszelfs*, en wat dergelijke nieuwigheden meer zijn, een aanval van weinig beteekenis is. Wat zegt het toch, dat onze oudere Schrijvers op dat onderscheid geen acht sloegen? Sloegen zij acht op het verschil tusschen „een *groot* en een *groot*e man,” op het gebruik van *dan* na Comparatieven, op de onderscheidene schrijfwijze van *nog* en *noch*, op het verschil tusschen *hem* of *haar* en *zich*, en hoeveel andere thans gevolgde en naar billijkheid gevolgde regels? Teregt evenwel mag men met BILDERDIJK het te veelvuldig bezigen van dat *deszelfs* in plaats van *zijn* laken en het eene dwaasheid heeten, wanneer men b. v. gaat zeggen „de man heeft *deszelfs* leven voor het vaderland gewaagd.” *Deszelfs* laat zich, mijns erachtens, slechts met gepastheid gebruiken of 1) duidelijkheidshalve, of 2) bij leven- en redelooze voorwerpen, schoon het ook daarbij nog niet altijd noodig is, of 3) enkele keeren tot afwisseling. Wat toch dit laatste betreft, afwisseling is eene groote deugd in den Stijl, en ik verheug er mij dus altijd over, wanneer wij voor ééne en dezelfde zaak meer dan ééne uitdrukking hebben. Ik zou mij daarom voor de schatten van Potosi en Golconda ons zoetvloeiend en zoo kort *ze* niet laten ontrooven, daar wij het zoo heerlijk tot verpoozing van *hen*, *haar* en *dezelve*, zoo in het enkel- als in het meervoud, gebruiken kunnen. Hoe kreeg de oud-Hollandsche taalkenner VERWER in zijn hoofd, over dat zoo nietig, maar allerbruikbaarst woordeke het doodvonnis te vellen, en waarom spreekt WEILAND er niet van in zijne Spraakleer? Het is toch uit een zoo echt adellijk, oud-Duitsch en oud-Hollandsch bloed geteeld, als het trotsche en sesquipedaalste woord maar durft denken. Dit heeft TEN KATE duidelijk genoeg aangetoond.

Wint voor het overige onze Stijl het in duidelijkheid van dien onzer voorvaderen door die nieuwe, bij hen onbekende vormen van Pronomina, als daar zijn *zich*, *hunne* enz., waarvan wij zoo even spraken, *dezelve* heeft in andere opzigten eene kreuk gekregen, doordien wij ons Enkelvoudig Voornaamwoord *du* hebben laten verouderen en dus altijd ook een' enkelen persoon met het Meervoudige *gij* moeten aanspreken. Wel doen dit de meeste volkeren van Europa, doch doorgaans in den gemeenzamen spreek- en schrijfrant beleefdheidshalve. In den hoog-deftigen of wel in den zeer vertrouwelijken stijl tutoyéren, gelijk de Franschen het noemen, zij nog altijd,

welk *tutoyer* de Duitschers *dutzen* heeten. Ook deze laatsten, hoezeer zij van kruipzucht omtrent alle hunne *gnädige Herrn*, en uit trotschheid omtrent hunne minderen, schier niet weten, hoe zich, wat het gebruik der Pronomina betreft, in allerlei bogten te draaijen en te wringen, zoodat zij zelfs met *sie*, dat is met het meervoud van den derden persoon, geregeld een' enkelen aanspreken; zelfs die supracomplimenteuze Duitschers hebben echter hun enkelvoudig *du* niet geheel op de mistvaalt geworpen, maar gebruiken het nog altijd zoowel in den gemeenzamen, vertrouwelijken omgang, als in de poëzij en den deftigen redenaarsstijl. En dit is ook nog het geval bij de Denen, Zweden en Engelschen. Eilieve, waarom is *du* of *dou* dan bij ons thans nog maar alleen in de platte volkstaal hier en daar te vinden? Onze oudste Nederlandsche Schrijvers hebben het nog, (schoon zij ook in het enkelvoud reeds veel *gij* te baat nemen) ja, eene eeuw of drie vier later kan men het enkele keeren nog bij VONDEL, HUYGENS, HOOFT, CATS enz. aantreffen. Het onnoozel kleine woordeke lag destijds echter op het gijpen, en toen nu de Statenbijbelvertalers besloten het in huone overzetting niet meer op te nemen, blies het den laatsten adem treurig uit. Doch in mijne Aant. op BLAIR is hierover reeds het eene en andere aangestipt, weshalve wij er thans een speldje bij willen steken. Kort en aardig zijn de benamingen, die de Hoogduitsche taalkundigen aan het gebruik der verschillende Voornaamwoorden geven, waarmede men bij hen te lande een' enkelen persoon, naar gelang van beroep, omstandigheden en wat dies meer zij, zoo al kan aanspreken, namelijk met *du*, *ihr*, *er*, *sie*, *wir*, *man* enz. Geschiedt het met *du*, zoo heeten zij het *einen* (d. i. iemand) *dutzen* (*tutoyer quelqu'un*), met *ihr*, *irzen*, met *er*, *erzen*, met *sie*, *siezen*, met *wir*, *wirzen*, met *man*, *manzen*. Mij valt daarbij het loopje te binnen van een' Schoolmeester, die tolkens zijne jongens met *wir* (ons *wij*) aansprak, b. v. als hij in een thema fouten ontdekte: *ei, da haben wir wieder etwas dummes gemacht!* (kijk, daar hebben we woër, dat is, daar hebt gij weër, eene domheid begaan.) Zoo zeide hij bij eene soortgelijke gelegenheid tot een' jongen lummel: *ei, wir sind doch Esel!* (ei, wij zijn, dat is, gij zijt, toch een ezel). *Sie*, antwoordde droogjes de knaap, zich houdende alsof hij het woordje *wir* in deszelfs waren grammaticalen zin opnam: *Es ist sehr möglich, Herr Praeceptor!* — Ten slotte, men weet, dat sommigen bij ons voor *gij* of *ge* nog wel eens *je* bezigen, hetwelk eene zoo wat op Franschen trant verzachte uitspraak van *ge*, gelijk *jij* van *gij*, is. Dit *je* heeft echter thans iets plats en past dus niet te best in een' deftigen stijl, schoon het bij

CATS, VONDEL en HOOFT in liedjes en minnezangen niet zelden voorkomt, en zelfs later, ten tijde van TEN KATE, de Godheid nog wel op den kansel met *je* werd aangesproken. TEN KATE rumoert daar echter sterk tegen en de beroemde PETRUS FRANCISUS niet minder. Jammer, dat dit klein woordje in zulk een' slechten reuk of liever klank bij ons staat. Het is toch anders regt zoetvloeiend, inderdaad duizendwerf meer dan dat uit de keel geschraapte *gij*, hetwelk een der hardste, onmuzijkaalste en het minst voor den zang geschikte woorden is, die onze voorvaders in hunne hooge wijsheid goedgevonden hebben te scheppen. En intusschen aan die *vermaalde*, zou HOOFT zeggen, dat is, vermalededeide, misgeboorte hebben wij ook nog ons onschuldig en oorstreelend *du* opgeofferd. He-las! wij roepen met de woorden uit den *Baeto*:

*Wien zit de wreetheid in 'tgebeent'
Zoo diep nu, dat hy niet en weent?*

Doet men *gij* nog den langen, bijna had ik gezegd oud-Pruissischen, staart *lieden* na zich slepen, zoo wordt dit roghelend dwergwoorddeke des te leelijker. Dat BILDERDIJK ergens met een' etymologischen *salto-mortale* dit enkel nog wel eens aangestaart wordende *lieden* van *liefde* wil afleiden, weet men, en ook dat die uitlegging, hoe schijnbaar vernuftig, kant noch wal raakt. Wat zou *gijlieden* of *gijluiden* toch anders zijn dan „gij menschen,” weshalve men dan ook, zoo als TEN KATE te regt reeds opmerkte, beesten nooit met een *gijlieden* aan zal spreken?

Op deze en gene punten, tot het gebruik onzer Demonstratieven, Interrogatieven en Relatieven, *wie, die, wat, welke* enz. betrekkelijk, waarop sommige Kakographiën doelen, vindt men nog bitter weinig in onze Grammatika's, zoodat, gelijk ik in de noot op bl. 22 zeg, de minste jongelieden, al weten zij ook door het gebruik het kaf van het koren te schiften, de redenen kunnen opgeven, waarom het eene kaf, het andere koren is. Men zie eens, hoeveel naauwkeuriger die punten in andere talen behandeld zijn, geve evenwel aan verschillende schrandere opmerkingen, bij TEN KATE voorkomende, grooten lof. — Het ontbreekt ons nog aan eene uitvoerige, volledige Grammatika; want WEILAND is te beknopt en BILDERDIJKS Spraakleer mag bloot eenige aanmerkingen over dat onderwerp heeten, die bij veel scherpzinnigs veel gewaagds en onbewezens bevatten, gelijk voor een deel reeds door den Heer KINKER zoo duidel-

lijk en grondig, als vernuftig en geestig is in het licht gesteld (*). Merkwaardig in onzen Stijl is het veelvuldig gebruik van het onzijdige Voornaamwoord *wat*, hetwelk wij met de oud-Saksen, Engelschen en Denen vaak bij voorwerpen van allerlei geslacht bezigen, b. v. „wat man, wat vrouw, wat kind is dat?” Over de hoogst zonderlinge vereeniging van het voorzetsel *voor*, met dat vragende *wat*, b. v. „wat voor een man is hij,” eene bijvoeging, die in vele Duitsche talen wordt aangetroffen, heeft GRIMM met gewone geleerdheid en scherpzinnigheid gehandeld en onderzocht, wanneer zich de inlassching der gemelde praepositie het eerst heeft begonnen te vertoonen. — TEN KATE zegt van dat zonderlinge *wat voor een*, wat deszelfs oorsprong betreft, niets. Hij wil het voorts wel in den gemeenzamen Stijl gebruikt hebben, maar in den deftigen *welk een*; iets, dat zich hooren laat. — Van het Engelsche gebruik om het Voornaamwoord *that* met woorden van allerlei geslacht te verbinden, b. v. *the man, that* enz., vindt men ook bij onze oud-Nederlandsche Schrijvers nog wel voorbeelden. Zoo las ik onlangs in de *Beatrys*, door den Heer W. J. A. JONCKBLOET uitgegeven, bl. 1 :

*Hi seide: Lief, en verveert u niet,
Hets u vriend, DAT ghi hier siet.*

(Vergelijk daarbij de Aant. van den zeer bekwamen Uitgever en den door hem aangehaalden HUYDECOPER en REIZIUS).

§ 4.

Aangaande de Werkwoorden hebben sommige Kakographiën betrekking tot alledaagsche feilen van eerstbeginnenden, b. v. *had*

(*) Sedert de eerste uitgave van dit werk is de hier aangewezen leemte in onze letterkunde verholpen, door de *Hollandsche Spraakleer* van Dr. W. G. BRILL (Leiden, 1846); later gevolgd door eene *Hollandsche Spraakleer, ten gebruike bij Hooger Onderwijs* (Leid., 1849), en ten vervolge daarop de *Leer van den Volzin* (Leid., 1852). Deze werken vormen een stel, dat uitmuntend mag heeten. Andere spraakkunsten, zoo als die van G. C. MULDER (Nijmegen, 1852), en van J. VAN BEERS (Antw., 1853), zoowel als die van prof. LÜLOFS zelve, hebben ieder hare eigenaardige verdiensten.

voor *had*, *deed* voor *deedt* enz., feilen, waarmede echter ook nog wel eens kundiger jongelieden hun geweten, of liever hunne opstellen, bezwaren. Min plumpe en wat fatsoenlijker stijlfouten spruiten voort of uit de verwarring van Ongelijkvloeiende en Gelijkvloeiende Conjugatie, of uit die van Bedrijvende, Onzijdige, Lijdende en Wederkeerende Werkwoorden, of uit eene laakbare vermenging van het scheidbare en onscheidbare der Verba Composita, of uit eene ongepaste Tijdsopvolging, wat men in het Latijn *consecutio temporum* noemt, enz. enz. — Ten aanzien van het eerste punt ligt bij menigeen en bij mij zelven mogelijk de zonde nog wel eens aan de deur, te meer daar sommige onzer Verba wat amphibisch van aard geworden zijn en men niet regt weet, of zij in het gelijkvloeiende dan wel ongelijkvloeiende element leven. HUYDECOPER heeft dit met al zijne scherpzinnigheid en belezenheid vaak niet kunnen uitmaken, en zoo moet men het dan maar met een *promiscue dicitur* voor lief nemen. Hoe hooger men in de Oudheid opklimt, hoe meer ongelijkvloeiendheid of, zoo als de Duitschers het thans noemen, sterkte van conjugatie, men aantreft, en hoe meer men van de waarheid van TEN KATES en GRIMMS stelsel overtuigd wordt. Vergelijk echter den kundigen VAN DEN BERGH, *Bespieg. enz.*, bl. 74. Vandaar b. v. Praeterita, als *wrak*, *waf*, *besief*, *riek*, *hiet*, *wiek*, *scied*, *moel*, *loed*, *woed*, *loeg*, *begar*, *balg*, *darsch*, *stiep*, *biek*, enz. voor *wreekte*, *weefde*, *beseft*, *raakte*, *heette*, *waakte*, *scheidde*, *maalde*, *laadde*, *waadde*, *lachte*, *begeerde*, *belgde*, *dorschte*, *stapte*, *bakte*, die thans in onzen Stijl of geheel niet, of bijna niet meer, voorkomen, en slechts hier en daar nog onder het volk of onder onze bureu en afgescheurde landgenooten, de Vlamingers, als uit het graf verreezen schimmen omspoken. Zoo toch vond ik, gelijk hierboven gezegd is, in een Belgisch blad het participium *gekwoleu* voor *gekweled* en het (niet te verdedigen) imperfect *prak* voor *preekte* (*). Nu, die

(*) Dat *prak* schijnt van *preken* gemaakt te zijn, als *sprak* van *spreken*. Doch *spreken* is een echt-Germaansch woord, hetwelk altijd ongelijkvloeiend van conjugatie geweest is. *Preken* integendeel, uit *prediken* verbasterd, komt van het Latijnsche *praedicare* on kan, als van oorsprong dus een bastaardwoord, geene ongelijkvloeiende conjugatie bezitten. Alsmede zag ik in een Zuid-Nederlandsch blad *gepleten* voor *gepleit*. — Zonderlinge taalvormen en spraakwendingen komen uit den vloed der in het Nederlandsch

vormen zullen wij wel niet overnemen, maar of men *joeg* of *jaagde*, *vroeg* of *vraagde*, *beweegde* of *bewoog*, *geweeft* of *geweven*, *woei* of *waaide* enz. enz. hebbe te zeggen, daarover kan men lang kibbelen en plukharen. Immers de ongelijkvloeiendheid van sommige praeterita is bij ons nog niet zoo tot de volkstongvallen verwezen, als bij de Hoogduitsche, waar vormen als *jug*, *frug*, *schonk*, *stach* enz. voor *jagte*, *fragte*, *schenkte*, *steckte* in den beschaafden Stijl niet regt meer geldig zijn, gelijk ten minste ADELUNG beweert. Deze taalkenner, die evenzeer wel eens oudere vormen voor barbaarsch houdt, als GRIMM soms omgekeerd in den vroegeren aard der Duitsche talen eene hogere mate van fijnheid en voortreffelijkheid meent te ontdekken, schat het getal der nog ongelijkvloeiend gebruikt wordende Werkwoorden in het Hoogduitsch op een paarhonderd, die echter, zegt hij, telkens verminderen zullen, zoodat er over eene eeuw naauwelijks een honderd meer overig zullen zijn. *Credat Judaeus Apella!* Intusschen zijn zijne aanmerkingen over den oorsprong dier door hem onregelmatig genoemde werkwoorden niet van gezond verstand ont-

geschrevene stukken, waarmede de Vlaanderens thans overstromd worden, opborrelen. De Stijl onzer gewezen broeders (jammer voor onze taal, dat zij zich van ons afgescheurd hebben!) wordt dagelijks beter; schoon, ondanks het razen en tieren, hetwelk sommigen hunner op het Fransch doen, de Fransche kleur telkens doorblinkt en vooral hun Proza niet-zelden klinkklaar Fransch is in Vlaamsche woorden. Men treft voor het overige dikwerf zeer gepaste woorden in het Zuid-Nederlandsch aan. Zoo las ik onlangs het bij ons verouderde *ruggelen*, in de beteekenis van *aarzelen*, dat is, schoorvoetend zijn om iets te doen, welk *ruggelen* (letterlijk zooveel als: den rug achteruittrekken) ik boven ons *aarzelen* daarom verkiezen zou, wijl het niet zoo plat van oorsprong is. *Aarzelen* toch is, gelijk men weet, eigenlijk zijn a . . . of achterste achteruittrekken; even als het Fransch *reculer* oorspronkelijk *tirer son c-l en arrière* beteekent. — KILIAAN heeft nog *ruggelen*. — Voor ons oud-Hollandsehe „eene gezondheid op iemand instellen,” of, gelijk men het in de moedertaal noemt, eene conditie of *toast* proponeren, was de niet onaardige uitdrukking gebezigd „een' roemer voorstellen.” „Sterk geeuwen” heette „scheurmonds geeuwen.”

bloot; eene eigenschap, waaraan het over het algemeen dien nuchteren, poëtisch gevoel missenden en daarom bij vele lateren in Duitschland met den nek aangezien, doch evenwel kundigen en schranderen Spraakkuntenaar volstrekt niet ontbreekt. ADELUNG is een naar de door hem voor waar gehoudene gronden strikt logisch redenerende, praktische Grammaticus in den Franschen trant, en BILDERDIJKS uitvaren tegen hem is in sommige opzichten even ongerijmd, als dat tegen TEN KATE. Met GRIMM is hij echter in genie en geleerdheid op geen' dag te vergelijken, doch wie is zulks? Bij GRIMM is, om zoo te spreken, de taal een tooverpaleis, aanvankelijk door Feën opgetrokken en door besprongelijk eer verleelijkt dan verfraaid (*); bij ADELUNG is zij oorspronkelijk eene hut van barbaren, die slechts langzamerhand tot een fatsoenlijk burgerhuis geworden is. — *Medio tutissimus ibis.* — Op verwarring van Activa, Neutra en Reciproca kan men jongelieden ook dikwerf betrappen. Met dat al maakt het een onderscheid in dezen, of iets in Proza dan wel in Poëzij geschreven is. Zoo kan men VONDEL vergeven, dat hij het woord *zinken* soms actief gebruikt, b. v. „een lijk in het graf *zinken*” voor *doen zinken*, of wat de Duitschers noemen *senken*. Deze toch vormen indiervoege door vokaalwijziging of *Umlaut* vele bedrijvende werkwoorden. Van *sinken* b. v. *senken*, van *dringen* *drängen*, van *drucken* *drücken*, van *erlahmen* *lähmen* (doen verlammen), van *nutzen* *nützen*, van *saufen* *säufen*, *ersäufen* (verzuipen), van *liegen* *legen*, van *schwanken* *schwenken*, van *blinden* *blenden* (blindmaken), van *dampfen* *dämpfen*, van *hangen* *hängen*, *henken* (doen hangen), van *lauten* *läuten* (doen luiden), van *hitzen* *heizen* (heetmaken), van *blauen* *bläuen* (blauwmaken, blauwslaan), van *springen* *sprengen* (uiteen doen springen), van *ertrinken* *ertränken*, van *saugen* *säugen* (d. i. zogen) enz. Wel maken wij ook zoo van *liggen* *leggen*, van *zuigen* *zogen*, van *vallen* *vellen* (dat is doen vallen, b. v. een' boom), van *drinken* *drenken*, van *zitten* *zetten*, van *zingen* *zengen* (*zengen* is eigenlijk een sissend, pieperig geluid doen

(*) Op dien grond misschien noemt de doorgeleerde MASSMANN in zijn uitgaaf eener oud-Gothische uitlegging van het Euangelie van JOHANNES (*skeireins aivaggeljons thairh tohannen*) het Grieksch, Hebreewsch en andere dergelijke talen, tegen dat Gothisch overgesteld, *linguae barbarae* (!) Zie bl. 120, 179. *C'est un peu fort.* Of beteekent hier *barbarae* bloot exotisch?

„Seine Felder umruhn friedlich sein ländliches Dach.“

wat dat *omrusten* betreft, niet letterlijk zouden kunnen vertalen. — Zeer dobberend is bij ons de Stijl ook nog in hetgeen men op zijn Latijnsch de *consecutio temporum* noemt, en, helaas, hoe dikwerf heb ik zelf hierin als een dronkeman gewaggeld! Men weet, dat de Latijnen op dit stuk zeer keurig zijn, en die 't niet weet, kan er VOSSIUS, SANCTIUS, SCHELLER en anderen over raadplegen. Wij Hollanders zijn nog een eindweegs verwijderd van die fijnheden, die dan echter ook in onze taal welligt moeilijker te betrachten zijn. Sommige Tijdsopvolgingen intusschen stuiten elkeen en daarvan heb ik enkele voorbeelden in de Kakologie aangevoerd. Zoo ook van het verkeerd gebruik des Perfectums in plaats van het Imperfectum, waartoe Latinisten, Neêrduitsch schrijvende, ligt vervallen kunnen. Gelijk toch in de taal der Romeinen de volmaakt verleden tijd de hoofdrol speelt, zoo vervult de onvolmaakt verleden die in onze en in de Duitsche talen in het algemeen, vooral ook in het Deensch. Geen wonder! Het geheele perfectum, zoo als wij dit met *zijn* of *hebben* gewoon zijn te maken, begint zich, volgens TEN KATE (*Gemeenschap tusschen het Gottisch en Nederduitsch*), eerst in de achtste eeuw te vertoonen. Immers het Gôthisch heeft, om het verledene eener handeling aan te duiden, nog maar blootelijk (wel te verstaan in het actief) het Imperfectum, gelijk het ook het Futurum mist. Vreemd was het mij daarom onlangs in een Hoogduitsch boek te lezen, dat tegenwoordig in sommige Opperduitsche volksdialekten doorgaans alleen de vorm des perfectums genomen wordt. — Ligt verward men voorts *zijn* en *hebben* in het vormen des perfectums, en trouwens niet altijd is in dezen het gebruik eenparig, terwijl men tevens bij sommige onzer werkwoorden beurtelings beide gemelde hulpkrukken onder den arm nemen kan, om in hunne lamme conjugatie op voort te strompelen. Zegt men toch niet vrij onverschillig: „ik heb gevolgd, en ik ben gevolgd,” ja, hoort men in den volksmond nog zelfs wel niet somwijlen „ik heb daar of daar geweest,” dat evenwel thans in den beschaafden Stijl voor eene grove feil wordt uitgekreten? En te regt. Hoewel toch onze Engelsche en Deensche taalneven, gelijk mede onze Fransche burens regelmatig „ik heb geweest (*I have been, jeg har vaeret, j'ai été*)” schrijven, ja ook onze oudste Nederlandsche auteurs dit van 'sgeleijken doen, conjugteert men bij ons nu echter, even als bij de Hoogd. en Italianen, reeds sedert eeuwen het perfectum van *zijn*

niet meer met *hebben*, maar met *zijn* zelf, hetgeen mij ook natuurlijker voorkomt. Natuurlijker voorwaar, dan dat, — om op iets anders over te springen — wat het stuk der Modi betreft, WERLAND ons als vorm van den Subjunctivus regelmatig de *e* opdringt, *ik bemin, ik had* b. v. als Indicativus, *ik beminne, ik hadde* als Subjunctivus. Eilieve, waar vindt men dat gebruik streng in acht genomen? En bezigen alle vroegere Schrijvers die aangelaschte *e* niet zoowel in de Aantoonende als Aanvoegende wijze? Is tevens die *e* niet een allergebrekkeligst huismiddeltje om beide wijzen van elkaar te doen onderkennen? Blijft de medicijn toch niet zonder werking, waar het geldt b. v. om den Indicativus „wij of zij beminnen” van den Subjunctivus „wij of zij beminnen” te onderscheiden? Blijven de uitgangen der conjugatie niet dezelfde, of men zegt: „wij en zij beminnen elkander,” en „ik weet niet, of wij en zij elkander beminnen,” schoon intusschen de laatste zinsnede eene subjunctieve beteekenis bezit en men in het Latijn dus daar ook den vorm des Subjunctivus bezigen zou? Neen, op enkele uitzonderingen na, bezitten wij tegenwoordig geen’ afzonderlijken uitgang voor den gemelden Modus. Het al of niet aanstaarten der *e* is bloot werk van welluidendheid, en zoo er nog iets is, dat grammatikaal den Subjunctivus aanwijst, is het alleen, gelijk BILDERDIJK teregt, geloof ik, heeft opgemerkt, de veranderde woordenschikking. Eene andere zaak is het bij de Hoogduitschers. Die nemen hun’ zoogenaamden *Umlaut* of vokaalwijziging te baat. *Ich hatte* b. v. is Indicatief, *ich hätte* Subjunctief. Doch ook die *Umlaut* laat hen nog honderd malen in den steek. Kortom, de *hedendaagsche* Duitsche talen zijn in al die vormen van conjugatie lam, kreupel en gebrekkig. Met de Romanische is het hier en daar iets beter gesteld, hoewel toch over het algemeen allen den hoed moeten afnemen (men veroorlove mij de wat burleske personificatie) voor de zoo naauwkeurige als welluidende uitgangen, waarmede het Grieksch en Latijn wijzen, tijden en personen onderscheidt.

Andere Kakographische voorbeelden hebben betrekking tot het gebruik van den zoogenaamden Infinitivus rectus en obliquus, tot het verkeerdt al of niet inlasschen van *om*, tot onze quasi Participia futura passiva, als b. v. *een te lezen of te hooren verhaal* enz., (door BILDERDIJK hevig aangetast, door KINKER manhaftig en glorieus verdedigd), tot de vraag, wanneer men bij de vorming des Perfectums in sommige gevallen den daar meer onorganischen Infinitivus, gelijk GRIMM denzelve noemt, wanneer het Partici-

pium gebruiken moet, b. v. „ik heb willen schrijven,” „ik heb getracht te schrijven,” waarin het gebruik bij ons al weêr op twee gedachten hinkt, enz. enz. Dit alles zijn punten, die door onze taalkenners, als TEN KATE, HUYDECOPER, LELYVELD en een aantal anderen vroeger reeds meer of minder uitvoerig behandeld zijn; maar waarover nog hier en daar een nieuw licht kan verspreid worden door de fakkel, welke de zoo evengemelde Hoogduitsche Geleerde in de donkere hollen van alle oud- en nieuw-Duitsche talen en tongvallen ontstoken heeft. Van het langdurig proces, over *laten wij*, of *laat ons* gevoerd en ten voordeel van het laatste door de meerderheid des Publicks uitgewezen, behoeft men misschien in geene revisie te komen.

Omtrent de kleinere rededeelen, als Conjunctiën, Adverbiën, Praepositieën, Numeraliën enz. komt weinig in de Kakographie voor, of het moet zijn wat het verschil van spelling betreft tusschen *nog* en *noch*, *na* en *naar*, *doch* en *toch* enz., thans algemeen in zwang en ter zinsonderscheiding nuttig, schoon onzen vaderen onbekend. Sla toch maar onzen Statenbijbel op, Lezer, en zie of gij niet altijd, wat ook die woorden beteekenen mogen, alleen *doch*, *noch* en *na* geschreven zult vinden, gelijk ook nooit *toen*, maar altijd *doe*, welk laatste in den grond de ware etymologische schrijfwijze was. En blijven de Hoogduitschers niet nog altijd *doch* en *noch* voortschrijven, terwijl ook hun *nach* zoowel ons *na* (*post* in 't Latijn) als ons *naar* (*ad*, *secundum*) beteekent? Meer in den aard der taal gegrond is het verschil tusschen ons *maar* en *doch*; ten minste men gevoelt, dat men niet altijd het eerste tegen het tweede verwisselen kan. Ligter het tweede tegen het eerste, ja, het onderscheid is in dit geval meestal zoo gering, dat ik, die vroeger tegen *doch*, om deszelfs *dog-*, dat is, hondachtige geaardheid en roghelend keelgeluid, een' verschrikkelijken weêrzin had opgevat, in mijne uitgaaf van BLAIR bijna alle *dochs* uit hun ambt gejaagd en de veel welluidender *maars* er voor op het regeringskussen gezet heb; eene pekelsonde, waarover ik later, toen die *horror naturalis* tegen het arme *doch* bij mij geweken was, vrij wat knaging in mijne conscientie gevoeld heb. Op de regering van *behalve*, *uitgenomen* en zulke soort van Praepositieën, waarmede men het Hoogduitsche *ausser*, het Engelsche *but*, het Latijnsche *praeter* en *praeterquam* vergelijken kan; op het onderscheid tusschen *ten*, *ter*, *te* en wat dies meer zij, is ook hier en daar gezinspeeld. Jammer maar, dat ons taalgebruik in vele dezer stukken nog geene zeer vaste kleur heeft.

Enkele Kakographiën komen ook voor van eene verkeerde Woord- of Woordenschikking. De beschouwing der verschillende Woordschikking in verschillende talen is hoogstbelangrijk, en de talen van Europa in dat opzigt tegen elkaar te vergelijken, gelijk b. v. JENISCH gedaan heeft, beloont wel de moeite. In mijne Aanteekeningen op BLAIR is er, gelijk ik hierboven reeds zeide, iets van aangestipt, dat tot eene breede verhandeling zou kunnen uitdijen. Meer en meer wordt in onze tegenwoordige Nederlandsche Woordplaatsing het beginsel van geleidelijke duidelijkheid heerschend, b. v. om bij elkaar behoorende uitdrukkingen niet, als in het Latijn, gelijk een knipper- of tipspelspel dooreen te werpen, maar zoo dicht mogelijk bijeen te zetten, zelden Accusativi vooraan te plaatsen, daar anders die naamval zich zoo moeilijk van den Nominativus onderscheiden laat, enz. enz. De Hoogduitschers veroorloven zich in dezen meer vrijheid en kunnen dit ook doen door hunne wat naauwkeuriger vormen van Declinatie. Ten gevolge dan ook dergewoonte, die wij van die geleidelijke, den Franschen nagebootste duidelijkheid hebben, dunken ons woordschikkingen, als die, welke ik uit voss aangehaald heb, stijf en niet aanbevelingwaardig in onzen Stijl. Men denke deswege niet, dat ik ze in het Hoogduitsch geheel afkeur, of dat ik den treffelijken voss er om door de spitsroeden heb willen jagen. Het is evenwel waar, dat velen in Duitschland-zelf zesh in 'smans gewrongene constructiën niet hebben kunnen vinden, zoo als ik in BLAIR daarvan het eene en andere gezegd heb. KLOPSTOCK echter in zijne anders zoo heerlijke Oden haspelt de woorden nog veel erger dooreen, welke Dichter (gelijk ik onlangs ergens las) van den anderen kant niet eens gedoogen wilde, dat men in Proza den tweeden vóór den eersten naamval plaatste, ja, dadelijk een boek knorrig uit de hand wierp, als hij in hetzelfde b. v. „dier moeder teedere liefde,” in steê van „de teedere liefde dier moeder” geschreven vond. Nu, TEN KATE verwerpt zoo iets ook als gemaakt en stijfklinkend, wat ik hem in Onrijm over het algemeen wel wil toegeven, mij echter deze en gene uitzonderingen voorbehoudende. De Denen plaatsen bijna altijd den Genitivus vooraan, gelijk men bij LANGE-ABRAHAMSON zien kan. Niet veel aanbeveling verdienen zoodanige Woordschikkingen, als b. v. in het begin van N°. 1 op bl. 37 voorkomende, waarbij men niet regt weet, of een Adjectief of

Participium tot een' eersten Nominativus, dan wel tot een' volgenden Accusativus behoore. Deze zijn goed in het Grieksch en Latijn, kunnen ook nog vrij duidelijk soms in het Fransch zijn; doch zijn, grammatikaal genomen, in het Hollandsch en Hoogduitsch (minder misschien in het Deensch), altijd dubbelzinnig. Gelukkig, dat de zin-zelf nog al dikwerf het verstand des Lezers te hulp komt. Trouwens, hoe dikwerf moet die zin ons bij het indeclinabele onzer Adjectieven en Participiën, hetzij ze conjunctief, hetzij relatief geplaatst zijn, uit den nood redden! Elke bladzijde zoude anders van onverstaanbaarheden wemelen. Als VONDEL b. v. den gestorvenen HUGO DE GROOT: „den mond van 'theilig regt, door THEMIS zelf beweend” noemt, begrijpt elkeen, dat *beweend* op den mond en niet op heilig regt slaat, maar is het grammatikaal duidelijk? Draagt *beweend* eenige liverei, dat is, heeft het eenig naamvals- of geslachtsteeken, waaraan men zien kan, van welk substantief het de knecht is? In dat opzigt zijn de Duitsche talen alles behalve vooruitgegaan. Oudtijds toch hadden in haar de Adjectieven en Participiën, ook wanneer zij absoluut en relatief of als praedicaat achter het werkwoord stonden, nog eenig kenmerk van numerus en casus, even als of men nu, wil ik maar eens stellen, van een' man zeide: „ik heb hem *beminden*,” van eene vrouw, „ik heb haar *beminde*” (*habeo amatum*, kon men dit zeggen, *habeo amatam*, *l'homme que j'ai aimé*, *la femme que j'ai aimée*). Tegenwoordig echter blijft *bemind*, om het even, of het op man, vrouw, of kind, op één of op meer personen sla, altijd onverbuigelijk, en zoo ook *groot*, *goed* en alle verdere adjectieven in stellingen als b. v.: „hij, zij, het is groot, zij zijn groot enz.” De Denen evenwel onderscheiden hier nog eenigermate geslacht en getal, b. v.: *Fruen er artig*. *Barnet er artigr*. *Pigerne ere artige*. (De vrouw is aardig of beleefd, het kind is aardig, de meisjes zijn aardig). — Wij trokken zoo even in bedenking, of de Duitsche talen wel gewonnen hebben door de gemelde onverbuigelijkheid en of de Woordschikking er nog niet meer gebonden door geworden zij. Ditzelfde mogen wij ook vragen met opzigt tot de Adjectieven en Substantieven in conjunctieve stellingen. In onmiddellijke vereeniging namelijk met een Substantief kan het Adjectief niet meer, gelijk voorheen, ook achter dat Substantief geplaatst worden, maar komt er altijd vóór te staan. Dus niet: „de man goede,” maar de „goede man,” niet „Vader onze,” maar „onze Vader,” niet „een meisje mooi,” maar „een mooi meisje.” Dit geldt evenzeer bij de Hoogduitschers, Denen enz. als bij ons; want hoezeer

thans UHLAND en soortgelijke Balladen-dichters in Duitschland zich, even als MILTON en vroegere Engelsche Poëten, wel eens in hunne verzen de achteraanplaatsing des Adjectiefs of des adjectivalen Pronomens veroorloven, om kunstmatig daardoor eene zekere ouderwetsche kleur aan hunnen Stijl te geven, heeft dit bij het Publiek echter weinig bijval gevonden, en kan dus den regel in dezen niet omverstootten. Evenmin pleiten tegen dien regel enkele uitzonderingen, die bij ons nog wel eens voorkomen. Men hoort b. v. nog wel eens „vriendlief, meisjelief,” in plaats van „lieve vriend, lief meisje,” of, op ouden trant, „Vader onze” in plaats van „onze Vader.” Ook zweert men wel bij „God Almagtig” in plaats van bij „den Almagtigen God.” Misschien kan men daartoe ook ons „mijn vader zaliger,” in den zin van het Fransche *feu mon père*, brengen, waarbij men dan echter, en zulks wat onwaarschijnlijk, aan moet nemen, dat *zaliger* met zijn slot-*r* hier geheel op Hoogduitsche wijze en on-Hollandsch verbogen zou worden, en voor „mijn zaliger vader” (*mein seliger Vater*) staan. Uitdrukkingen als ALEXANDER de Grootte, KAREL de Dicke en soortgelijke behooren meer in eene andere rubriek te huis. Genoeg, het Adjectief, zonder tusschenkomend werkwoord bij een Substantief gevoegd, duldt tegenwoordig bij ons geene naplaatsing. Slaan wij echter onze Schrijvers uit de dertiende en veertiende eeuw op, zoo vinden wij zulks bij hen niet zeldzaam; ja, zelfs nog in de dagen van HOOFT en VONDEL is die woordschikking niet geheel buiten zwang, vooral bij HOOFT en in VONDELS oudere gedichten. In de vroegere oud-Duitsche talen en dialecten komt zij zeer dikwerf voor, schoon evenwel GRIMM beweert, dat zij altijd meer Latinistisch en Poëtisch, dan echt-Duitsch en in den Prozastijl geldig geweest is. Dit echter daar gelaten, zeker is het, dat door den tweederlei stand, welken onze Ouden aan het Adjectief soms nog geven konden, zij eene meerdere verscheidenheid aan hunne woordschikking konden bijzetten. En *variatio delectat*. Dragen wij uit dien hoofde in andere gevallen dan ook zorg, om aan de duidelijkheid en geleidelijkheid van schikking die verscheidenheid niet al te zeer ten offer te brengen. Zoo kan ik, evenmin als BILDERDIJK, mij met HUYDECOOPER (meen ik) vereenigen, die woorden als *hiervan, daardoor, daarom* en soortgelijke niet wil gescheiden, b. v. niet wil gezegd hebben: „ik heb hier nog niets van gehoord,” in plaats van „ik heb hiervan nog niets gehoord.” Ei, moge dit ook al hier of daar, waarom zou het overal gepast zijn? Vrijheid, blij-

heid. Ziedaar eene leer, waarop en het vroeger schrijfsgebruik en de dagelijksche wijze van spreken het zegel drukken! Scheiden Engelschen en Denen niet dikwerf nog veel stouter? Zegt men b. v. niet in het Engelsch onverschillig: *The man, of whom you are speaking* („de man, van wien gij spreekt”) en: *the man whom you are speaking of* („de man, wien gij spreekt van”); ja, zelfs met eene stoute ellipsis des relatiefs er soms nog bij: *the man, you are speaking of* („de man, gij spreekt van”)? En leert LANGE-ABRAHAMSON (bl. 376) ons niet, dat men in het Deensch zoowel zegt: *Huset, i hvilket han boer* („het huis in hetwelk of waarin hij woont”) en: *huset, hvilket han boer i* („het huis, hetwelk hij woont in”)? Of zonder relatief, *huset, han boer i* (het huis, hij woont in). Waarom in dergelijke plaatsingen niet veeleer de ongedwongenheid dezer onzer Nederduitsche taalneven dan de stijfheid onzer Hoogduitsche taalbroeders ten voorbeelde genomen? Moeten wij ons hier in het keurslijf dezer laatsten rijgen laten, zoo veroordeele men ook, dat wij op zijn Deensch soms zeggen: „geheel of gansch de stad” in plaats van: „de geheele of de gansche stad,” alleen welke laatste wijze van uitdrukking aan gindsche zijde des Rijns patent heeft bekomen.

§ 6.

Een boek, zoo dik als een der dikke deelen van GRIMMS reuzenwerk, ware te schrijven over het stuk van Graecismen, Latinismen, Gallicismen, Anglicismen, Germanismen en hoe al die verdere ismen heeten mogen, van welke in de Kakographie enkele voorbeelden zijn bijgebracht. Van Graecismen zullen wij maar zwijgen. *Graeca non leguntur*. Wie op deze ter jagt gaan en ze bij dozijnen vangen wil, kieze tot zijn jagtveld maar de vertaling van het Nieuwe Testament in onzen Statenbijbel. Ook de Latinismen zullen ons spoedig in onzen Stijl niet veel meer ergeren; want men bezondigt zich (Philologen van beroep zonder ik uit) hoe langs hoe minder aan het lezen en schrijven van Latijn, een verzuim, helaas, dat aan de geleerdheid in ons land — ik spreek niet van die van groote landen — den doodsteek geeft. Intusschen zijn op dit oogenblik Latinismen nog zoo geheel vreemd niet bij ons, gelijk dan ook over het algemeen de Latijnsche taal aan de Nederduitschers en aan de overige Teutonen eene menigte van achtervoegsels, woorden, spraakwendingen en grammatikale vormen ge-

geven heeft, die thans sedert eeuwen het burgerregt verkregen hebben en wier Latijnsche gelaatstrekken geheel in de Duitsche versmolten zijn. Er ware kans daarover voor de liefhebbers eene lijvige verhandeling ter wereld te brengen. Het valt evenwel dikwerf zeer moeilijk bepaald te zeggen: deze of gene spraakvorm is van Latijnschen oorsprong. BILDERDIJK heeft daar soms wel eens wat te veel met de breede bijl, gelijk men het noemt, ingehakt. Trouwens een zot, die 'sgrooten Dichters zoo veelvuldige historische, philosophische en philologische magtspreuken voor apodictische Euangeliën opneemt! — Wanneer wij echter tegenwoordig van Latinismen spreken, verstaan wij er door niet dergelijke sedert eeuwen in onze taal gepatenteerde Latijnachtige woorden en vormen, maar de zoodanige, die ook nog heden bij ons taaleigen strijdig moeten aangezien worden, gelijk b. v. als men onophoudelijk naar Romeinschen trant *Ablativi absoluti* of daarmee overeenkomstige op zich-zelf staande spraakwendingen gaat gebruiken, als men telkens Perfecta voor Imperfecta bezigt, den zogenaamden *Infinitivus cum Accusativo*, in plaats van *dat* enz. enz. Ik sprak daar van absolute Ablatieven. Men weet, hoeveel onschuldige inkt over dat onderwerp door HUYDECOPER, VAN LEEUWAERDEN en vijf en twintig anderen bij ons vergoten is; doch men kan er nog nieuwe stroomen van dat gietelijk git, gelijk HOOFT den inkt noemt, bijplengen en het geheele proces mischien nog eens weër in appèl brengen, als men al datgene te baat neemt, wat GRIMM met verwonderlijke geleerdheid uit een aantal Germaansche en Romanische talen over absolute casus heeft aangevoerd. Wij willen ons echter in het meer theoretische gedeelte van dit geschil hier niet verdiepen; terwijl wij, wat het praktikaal gebruik betreft, slechts opmerken, dat, hoezeer wij eene menigte Latijnsche absolute Ablatieven, niet zonder jammerlijk ons taaleigen te verwringen, letterlijk kunnen vertalen, daarom niet echter alle dergelijke absolute naamvallen — men noeme ze dan Nominatieven of Ablatieven — in onzen Stijl verwerpelijk zijn. Of klinkt het on-Hollandsch, als ik zeg: „Dit gedaan zijnde, ging men tot iets anders over.” (*Hoc facto, ad aliud quid transierunt*). In 't voorbijgaan zij hier aangestipt, dat het voorbeeld van een' Ablativus absolutus uit het Latijn door TEN KATE (I. 381) bijgebracht, *Hoc illo agente, capiebat* enz. (Dit doende, overviel hem) gebrekkig is, daar in goed Latijn hier zou moeten staan: *Hoc illum agentem capiebat, v. c.*

somnus. Ook het verbod van geen' Infinitivus cum Accusativo of eenigzins daarnaar zweemende uitdrukkingen in onzen Stijl te gebruiken is niet zoo streng, dat ik b. v. niet zou mogen zeggen: „hij verklaarde, daar nooit van gehoord te hebben,” in steê van: „dat hij daar nooit van gehoord had.” Verg. REIZIUS, *Belga Graec.*, bl. 387. De versregel echter uit VONDEL, bij HUYDECOOPER (Pr. II. 309) voorkomende, verdient de kritische roede. Vraagt men, of in de oud-Duitsche dialekten niet meermalen Onbepaalde wijzen met den vierden naamval voorkomen, zoo antwoord ik, naar GRIMMS aanmerkingen daarover te oordeelen, ja. Dit geldt ook van de wat Laijnachtig schijnende uitdrukkingen: „ik hoorde hem zeggend, ik zag hem lezend” (voor „zeggen, lezen”), die bij onze Ouden geheel niet onbekend en volgens LANGE-ABRAHAMSON in het Deensch ook nog zeer gebruikelijk zijn.

Bij onze nabuurschap en daar in een deel der oude Nederlanden werkelijk het Fransch de moedertaal was, als ook ten gevolge der regering van het Bourgondische huis en wat dergelijke omstandigheden meer zijn, is het niet vreemd, dat de gemelde bevallige modespraak van alle tijden herwaarts een' grooten invloed op onze taal geoefend heeft, en dat daardoor, na het Engelsch, het Hollandsch misschien wel de meest geromaniseerde tak van den Germaanschen taalstam is. Zulks blijkt uit de uitspraak en het gebruik van sommige letteren; uit een aantal Achtervoegsels, als *ier*, *aadje*, *es*, *ein*, *éren* enz., die wij aan echt-Duitsche woorden hechten en die den Hoogduitscheren en anderen Teutonen achter zulke woorden meer vreemd zijn; uit de wijze, waarop wij zoo vaak den Genitivus door het voorzetsel *van* omschrijven, „de zoon van den vader” b. v., waarvoor men in goed Hoogduitsch alleen „de zoon des vaders” zou mogen zeggen; uit het veelvuldig gebruik der Participiën *hebbende* en *zijnde* (*ayant*, *étant*), waarvan de Hoogduitschers wars zijn, en uit meer andere dergelijke syntactische eigenaardigheden van onzen Stijl, die volkomen het Fransche merk en stempel dragen en waarover eene belangrijke verhandeling te schrijven ware, indien in dit landeke dergelijke verhandelingen op lezers rekenen konden. Voeg hier die menigte van Hollandsche woorden bij, die, schoon onkundigen hun dit niet zullen aanzien, echter allen Fransche overloopers zijn, den ouden Germanen meeren-deels onbekend; b. v. *bres*, *rivier*, *kans*, *fier*, *rots*, *plank*, *malie*, *falie*, *peis*, *venijn*, *kalm*, *beschuit*, *gulzig*, *krant*, *manier*, *juist*, *kans*, *baai*, *balans*, *bandelier*, *ledekant*, *blaam*, *dagge*, *flambouw*,

fleur, flits, fruit, forsch, fout, gids, golf, kaap, kabinet, kales, karonje, lommer, monster, rantsoen, fatsoen; de werkwoorden *veinzen, peinzen, fronsen, kastijden, paaijen, tassen* en soortgelijke; de op Franschen trant zamengestelde uitdrukkingen *schoonvader, schoonmoeder, kleinkind, vroedvrouw* enz. (*). Kortom, overal is de Fransche kleur, die taal en stijl bij ons aangenomen hebben, zichtbaar. Die kleur is nu echter eenmaal daar, en waarom zouden wij ze weêr wegwrijven? Misstaat ze? Dit ware ook even onmogelijk, als dat de Engelschen hunne thans geheel Romanisch-Germaansche taal weêr tot de oude Angelsaksisch-Duitsche geaardheid terug wilden brengen. Doch deswege moeten wij evenwel de Fransche verw niet verhoogen door ook thans nog aan nieuwe Gallicismen ons schuldig te maken; eene zonde intusschen, die velen in onzen tijd, waarin zoo druk Fransch gelezen en gesproken wordt, maar al te zeer op hun gewisse laden en in wier strikken ook de bekwaamsten zich soms ongemerkt laten vangen. In de Kakographie zijn enkele voorbeelden van zulke Gallicismen bijgebracht, schoon het soms moeilijk blijft, die apodictisch te bewijzen; dat wil zeggen, te bewijzen, dat soortgelijke spraakwendingen bij onze goede Schrijvers geheel vreemd zijn. — Van Anglicismen is bijna niet gerept. Wij loopen er toch luttel gevaar van, daar de geheele Engelsche woordschikking en de Idiotismen onzer Overkannaalsche taalneven te zeer tegen de onze indruischen. Bij onze oude Schrijvers met dat al vinden wij verschillende woorden in Engelsch schijnende vormen en beteekenissen. Onder het doorbladeren der legende *Beatrijs*, door den Heer JONCKBLOET kortelings uitgegeven, vielen mij zoo nog in het oog *stoet* voor *stond* (Eu-

(*) Sommige dezer woorden zijn echter oorspronkelijk van Germaansche afkomst, doch naar Frankrijk uitgewandeld en van daar met verfranschte gelaatstrekken teruggekeerd. *Bres* b. v., van het Fransche *brèche*, komt zeker aanvankelijk van *breken*, in het Hoogd. *brechen*, en is dus hetzelfde als *breuk*, Hoogd. *bruch*, zoo als dan ook „bres schieten” niets anders is dan eene breuk in den muur schieten. Dat indiervoege honderden van woorden door de oud-Duitsche veroveraars van Gallië in Frankrijk gebracht zijn, is door WACHTER, STOSCH en anderen, en, op hun voetspoor, bij ons onlangs door den Heer HÖRUFFT in het licht gesteld.

gelsch *stood*, spreek uit *stoet*, *surcoet* voor *overrok* (Engelsch *surcoat*), *dullijk* voor *dom*, *dwaas* (Engelsch *dull*). En zoo het bij alle onze Ouden voorkomende *saan*, in den zin van *spoedig*, *ras*, *straks*, (Engelsch *soon*), *no* voor *noch*, *were* of *wer* bij MAERL. voor *krijg*, *strijd* (Engelsch *war*), *kwik* (levendig), Eng. *quick*, *smal* in den zin van *klein* (Engelsch *small*), *wenden*, *bewenden* voor *gaan* (in het Engelsch *I went*, d. i. *ik ging*), *scoppen* voor *honen*, *schimpen*) (dikwerf in den FERGUUT gebruikt, Eng. *to scoff* en waarvan ons *schöfferen*). Hier is nu echter bij den gemeenschappelijken oorsprong van Engelsch en Nederlandsch, die vooral ook in het Friesch nog zoo zichtbaar is (*), niets vreemds. — Sommigen (in 't voorbijgaan gezegd) mogen wel nalaten om telkens ons werkwoord *stoppen*, in den zin van het Engelsche *to stop*, (Deensch *at stoppe*) te gebruiken, en van *stop wat* in plaats van *hou op*, *hou wat*, te praten. Dit heb ik hen wel hooren doen en dat *stoppen* ook reeds in vertalingen uit het Engelsch aangetroffen. Op schepen dulde men 't. — Het meeste gevaar loopen wij van Duitsche besmetting; 1) om de naauwe maagschap; 2) om de onzekerheid, waarin men vaak verkeert, of eene spreekwijs al dan niet Hoogduitsch heeten moet; 3) om de menigvuldige Hoogd. woorden, die wij thans als zoodanig aanzien, maar die evenwel bij onze vroegere Schrijvers telkens voorkomen, met het gezag van welke laatsten men zich dan verdedigt; 4) omdat men ook wel genoodzaakt is, bij de behandeling van wetenschappelijke, vooral ook van wijsgeerige onderwerpen, Hoogduitsche woorden en spraakwendingen over te nemen, en eindelijk 5) wijl het altijd de vraag blijft, of bij eene overmatige vrees voor „het spook der Duitscheit, die achter 's Rijns, Eems en 's Dollards boorden 'grijnst" (gelijk ik het eens in een rijmpje uitdrukte), te strenge tolkantoren op de grenzen van het Neder- en Hoogduitsch spraakgebied aan de verrijking onzer taal niet in den

(*) Ook in andere onzer volksdialekten echter treft men nog wel eens woorden aan met Engelsche beteekenissen, b. v. het woord *piepen* hoorde ik in mijne kindscheit in Gelderland wel eens gebruiken in den zin van het Engelsche *to peep*, d. i. voor den dag komen. De doorkundige HALBERTSMA moet het dus in zijnen uitmuntenden *Letterkundigen Naoogst*, bl. 77, niet te streng alleen aan den Engelsen en Frieschen stam toekennen.

weg staan, en den wetenschappelijken handel tusschen ons en onze geleerde bergburen belemmeren. Met dat al is het zeker, dat, wanneer men den slagboom niet wat dicht houdt, op het laatst allerlei vreemd Hoogduitsch bedelgeboefte, en zelfs een zoodanig, als wij geheel niet noodig hebben, ons spraakgebied binnendringen, de burgers van echt oud-Hollandsch en vaak veel zuiverder en edeler bloed verjagen en zich-zelf met zijn bastaardkroost overal in-nestelen zal. Onfiguurlijk gesproken, Lezer, wij hebben, bij vergaande toegeeflijkheid, te vreezen, dat wij op het laatst niet meer weten zullen, welk eene brabbeltaal wij spreken en schrijven. Dit nu duldt de achting niet, die wij aan het erfdeel onzer Vaderen verschuldigd zijn, en het is derhalve elks plicht, geene Hoogduitschachtige woorden of spraakvormen dáár te bezigen, waar wij of gepaste en van eeuwen herwaarts in zwang zijnde Hollandsche uitdrukkingen bezitten, of ons met eene kleine omschrijving redden kunnen. Zelfs zal een net Schrijver, als hij de keus heeft tusschen twee even goede Hollandsche woorden, waarvan echter het eene ons-alleen, het andere ook den Hoogduitscher eigen is, in sommige gevallen het eerste boven het laatste verkiezen, om eene des te vaderlandscher kleur aan zijn' stijl te geven. Een schrijfrant namelijk kan soms wel niet regtstreeks Germanistisch zijn, maar toch niet die echt-Hollandsche tint bezitten, waardoor dezelve zich van den Hoogduitschen onderscheidt, en die men bij een' *STIJL*, een' *WAGENAAR*, een' *VAN DER PALM* en dergelijke bekwame penvoerders aantreft. Ik heb er in de Kakographie eenige voorbeelden van bijgebracht. En uit dit of soortgelijke oogpunten moet men ook vele der door mij aangehaalde Germanismen beschouwen. Onder dezelve zijn er toch, die meer den schijn dan het wezen van Hoogduitsch hebben, doch waarvoor men zich evenwel dient in acht te nemen, naar den regel: wacht u ook voor den schijn des kwaads! „Dat is *rigtig* gezegd” b. v. is misschien wel niet met Germaansche besmetting aangetast, ten minste *TEN KATE* bezigt *rigtig* in dien zin ook wel; maar met dat al is „dat is *juist* gezegd” toch altijd een Hollandsch, minder aan opspraak onderhevig, hoe bastaardachtig dat woord *juist* (van 't Latijnsche *justus*, Fransch *juste*) ook zijn moge. — Daarom schuile men ook niet te veel achter het schild onzer vroegere Schrijvers, en, als een aanvanger beschuldigd wordt van naar den Germanistischen nutsaard te rieken, zoo zegge hij niet ligtvaardig: ja, maar *VONDEL* of *HOOFD* gebruiken dat woord ook wel, of dat wordt ook zoo in den Statenbijbel gezegd. Hoe-

veel Hoogduitschachtige woorden en wendingen toch vóór een paar eeuwen nog in zwang waren, kan uit het staaltje blijken, op bl. 47 gegeven en dat ik met bewijzen *beleggen* (om een' Germanismus te maken), of, op zijn Hollandsch, *staven* kan. En klimt men nog hooger op, komt men tot onze Schrijvers uit de dertiende en veertiende eeuw, zoo krielt het, zal men zien, van Hoogduitsch schijnende woorden, gelijk b. v. *STOKE* of anderen zijner tijdgenooten, door HUYDECOPER op hem aangehaald, *vroomen* op zijn Hoogduitsch voor *baten* gebruikt (II. 486), *nie* voor *nooit* (II. 215), *lise*, Hoogd. *leise*, voor *zacht* (III. 233), waarvan HOOFD in den *Gerardt van Velzen* nog *lizelijn* voor *zachtjes* heeft, *kume* Hoogd. *kaum*, voor *naauwelijks* (II. 186), *Jonkfer (juffer)* (II. 148), *Zonavond (zaterdag)* (II. 283), *vro* voor *blij* (II. 211), *gangen* voor *gaan* (III. 81), *anden*, Hoogd. *ahnden*, d. i. *wreken* (II. 452), *zonder* voor *maar* (I. 586) enz. enz.

Zal men al die woorden nu echter ook nog thans mogen bezigen, omdat zij voorheen gebezigd werden? Of zal men met onze Bijbelvertalers (die trouwens veel met het Hoogduitsche kalf in hunne vertaling geploegd hebben) nog van *iemand nastellen* (Exod. XXI: 12 en 13) voor *nazetten, lagen leggen*; van *onderlaten* (Habak. I: 4) voor *nalaten*; van *ontwenden* (Levit. V: 16) voor *ontvreemden*; van *gewand* (Ezech. XXVII: 20) voor *gewaad*; van *ontbieden* (Genes. L: 16) voor *doen weten*; van *ontwee* (Ps. XLVI: 10) voor *in stukken*; van *schreijen* telkens voor *schreeuwen*; van *gans en gaar* (Jez. LVI: 3), dat intusschen HUYDECOPER ook nog wel gebruikt, mogen spreken? Ik twijfel er zeer aan. Ten minste ik raad jongen lieden, die nog zonder eenig letterkundig gezag zijn, om zich met dat zoo bovenlands er uitzierende gespuis niet in te laten, vooral niet, als zij even goede of bijna even goede meer Hollandsche uitdrukkingen te baat kunnen nemen. Zoo b. v. ook al VONDEL nog wel eens van *Amme* moge spreken, laat hen liever meer op zijn Hollandsch *min, voedster* of *zoogster* zeggen. Doch het is hier de plaats niet om over dat onderwerp breedvoeriger uit te weiden. Ook al weér over dat stuk ware eene belangrijke Verhandeling te schrijven, die echter wel spoedig tot de kaas- en kome-nijwinkels verwezen, of *zum Abtritt*, gelijk de Hoogduitschers het oord heeten, waar de Keizer te voet moet gaan en dat de Dennen *lille huus* (klein huis) noemen, gedoemd zou worden. Over Germanismen hier sprekende, herinner ik mij deze en gene woorden wel eens verkeerdt als zoodanig gebrandmerkt te hebben gezien.

Zoo verwerpen sommigen onzer Aristarchen (die wij in het voorbijgaan raden eens de kleine vierduizend bladzijden van GRIMM'S reuzenwerk te doorbladeren) *doelmatig*, als te veel naar het Duitsche *zweckmässig* riekend en als onjuist. *Doeltreffend* moet het altijd zijn, schreeuwen ze. Ik wenschte echter wel eens te weten, Heeren! waarom men niet even goed *doelmatig* zou kunnen bezigen als het oude *regelmatig*, *onregelmatig* en een dozijn soortgelijke composita, en tevens, of *doelmatig* niet zeer juist uitdrukt, dat iemand, bij het mikken op iets, zijne oogenmaat goed genomen, goed met zijne oogen den afstand en de rigting afgemeten heeft, hoe hij schieten moet? Of hij daarom het doel treffen zal, moet de uitkomst leeren, want toevallige omstandigheden kunnen het treffen buiten zijne schuld verhinderen. Een jager legt naar alle regelen der kunst op een' daar zittenden vogel aan; doch juist, terwijl hij op den trekker des geweurs drukt, vliegt de vogel weg. Hij mist, maar heeft hij daarom niet *doelmatig* aangelegd? CICERO b. v. had voor MILO zeer *doelmatig*, maar toch niet *doeltreffend* gesproken. Het schot, hoe goed gemikt, stuitte af op de verbittering van MILO'S vijanden. *Doeltreffend* drukt dus meer uit dan *doelmatig*, doch het laatste kan op zijn' tijd zoo goed, ja, meer naar waarheid, en wanneer ten minste iemand van zijn eigen werk spreekt, dikwerf bescheidener gezegd zijn dan het eerste. Vergelijk hier XPELJ, *Bekn. Gesch.*, bl. 559. Ook *uitoefenen* voor *oefenen* is wel eens door kundigen voor wat Germaansch gekleurd aangezien. Is echter in de zamenstelling iets on-Hollandsch en bevordert zij niet zeer de zinsonderscheiding? *Zich oefenen* is geheel iets anders dan zijne *pligten uitoefenen*, dat is, en ze oefenen en dat naar buiten af doen blijken. *Oefenen* ziet meer op personen, *uitoefenen* op zaken. Men oefent soldaten, beoefent kunsten, oefent pligten uit. Gebruikten ook al vroegere Schrijvers dit woord niet zelden, eilieve, bezigden zij *bewonderen*, voegden zij *tot* bij *strekken*, of zeiden zij niet: „hij strekte hem een' vader” voor „tot een' vader?” Wat zouden wij niet ter poort moeten uitjagen, indien wij juist als onze Vaderen schrijven en spreken wilden?

§ 7.

Wat de volgende Kakographiën over verouderde, over te willekeurig nieuw gesmede, over bastaard- en andere woorden betreft... doch, Lezer, alle wijsheid of dwaasheid, die ik nog verder in deze

Aanteekeningen mogt willen en kunnen uitkramen, (en het kon ligt nog eens zooveel dan het hier reeds aangestipte worden) moet ik in de pen houden. Het boek wordt anders te dik, en mijn Uitgever is geen liefhebber van korpulente boeken. Ook zouden jongelieden er eene te dure en zware vracht aan hebben, om het op de kollegiën mede te slepen. Neem het dus met deze weinige Aanteekeningen bloot als een proeffje voor lief! Gij ziet, dat ik over Taal en Stijl niet ligtvaardig heenloop, al moge het, helaas, dan bij mij-zelfen al dikwerf zijn: *Video meliora proboque, deteriora sequor.* — [Over de onderwerpen, in deze en de volgende §§ behandeld, kunnen met vrucht andere werken van den Hoogleeraar LULOFS geraadpleegd worden, en met name zijne *Nederlandsche Spraakkunst, Stijl en Letterkennis*, en *Nederlandsche Redekunst, of Grondbeginselen van Stijl en Welsprekendheid*, beide door den Uitgever dezes in zijnen beknopten en herziene druk van 's Hoogleeraars taalkundige werken opgenomen.]

I N H O U D.

§ 1.	Eenige feilen tegen eene zuivere en bevallige uitspraak van het Nederlandsch	bl. 5.
§ 2.	Eenige feilen tegen de meest gebruikelijke spelling	„ 7.
§ 3.	Eenige feilen tegen het vormen en gebruiken van zamengestelde woorden of composita, tegen de getallen, de geslachten, enz.	„ 12.
§ 4.	Eenige feilen tegen de werkwoorden en het gebruik der kleinere rededeelen	„ 26.
§ 5.	Eenige gebrekkige, of ten minste niet zeer verkieslijke woordschikkingen. — Een paar voorbeelden van het meer of minder berispelijk gebruik van metaplasmen, enz.	„ 37.
§ 6.	Eenige barbarismen. — Latinismen. — Gallicismen. — Anglicismen. — Germanismen	„ 43.
§ 7.	Bastaardwoorden	„ 55
§ 8.	Willekeurig en noodeloos nieuw gesmede woorden	„ 57.
§ 9.	Groningsche provincialismen.	„ 58.
§ 10.	Stijl met veel verouderde woorden	„ 60.
§ 11.	Al te poëtische woorden in een' eenvoudigen stijl	„ 61.
§ 12.	Duisterheid en dubbelzinnigheid van stijl, enz.	„ 62.
§ 13.	Ongebruikelijkheid of mindere gebruikelijkheid van stijl, enz.	„ 66.

-
- § 14. Ongepastheid of onvoegzaamheid, onnaauwkeurigheid en juistheid van stijl, enz. . . . bl. 68.
- § 15. Bovenmate lange of verwarde zinnen en perioden, enz. „ 72.
- § 16. Berispelijke pleonasmen en ellipsen in den stijl „ 75.
- § 17. Ongepaste vermenging van figuurlijke en onfiguurlijke uitdrukkingen, enz. „ 79.
- § 18. Feilen tegen welluidendheid en den zoogenaamden numerus in den stijl, enz. . . . „ 84.
- § 19. Verder gebrek aan numerus of prozamaat, enz. „ 88.

AANTEEKENINGEN EN TAALKUNDIGE OPMERKINGEN.

Op	§ 1	. . .	bl.	90.
„	§ 2	. . .	„	94.
„	§ 3	. . .	„	96.
„	§ 4	. . .	„	122.
„	§ 5	. . .	„	130.
„	§ 6	. . .	„	133.
„	§ 7	enz.	„	140.